

Univerzita Karlova v Praze

Právnická fakulta

Roman Brož

Právní režim pozemků spojených s vodami

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: Doc. JUDr. Jaroslav Drobník, CSc.

Katedra práva životního prostředí

Datum vypracování práce: 16. 5. 2011

Čestné prohlášení

„Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracoval samostatně, všechny použité prameny a literaturu byly řádně citovány a že práci jsem nevyužil k získání jiného nebo stejného titulu.“

V Družci, dne 16. 5. 2011

Roman Brož

Poděkování

Chtěl bych tímto poděkovat panu Doc. JUDr. Jaroslavu Drobníkovi, CSc. za odborné konzultace a věcné připomínky při vedení diplomové práce.

OBSAH

1. Úvod	6
2. Právní vztahy k vodám a pozemkům	8
3. Právní režim pozemků spojených s vodními toky	
3.1. Vodní toky.....	12
3.2. Pozemky koryt vodních toků.....	13
3.3. Ochrana koryt vodních toků.....	16
3.4. Změny koryt vodních toků.....	17
3.5. Povinnosti vlastníků pozemků, na nichž se nacházejí koryta vodních toků.....	18
3.6. Povinnosti vlastníků pozemků sousedících s koryty vodních toků.....	21
3.7. Problematika náhrady za omezení vlastnického práva vlastníků pozemků, na nichž se nacházejí koryta vodních toků a vlastníků pozemků sousedících s koryty vodních toků.....	23
3.8. Správa vodních toků.....	24
3.9. Oprávnění správců vodních toků v souvislosti s pozemky.....	25
4. Právní režim pozemků spojených s vodními díly	
4.1. Vodní díla a jejich právní povaha.....	29
4.2. Majetkoprávní vztah k vodnímu dílu.....	31
4.3. Vybraná problematika některých vodních děl.....	32
4.4. Vstup na pozemky vlastníků pozemků sousedících s vodním dílem.....	37
4.5. Ochranná pásma vodních děl.....	38
4.6. Stavby k vodohospodářským melioracím pozemků.....	39
5. Právní režim pozemků souvisejících s plošnou ochranou vod	
5.1. Obecná charakteristika ochrany.....	41
5.2. Ochranná pásma vodních zdrojů.....	43
5.2.1. Ochranná pásma vodních zdrojů a jejich právní povaha.....	43
5.2.2. Stanovení ochranných pásem vodních zdrojů.....	44
5.2.3. Právní režim ochranných pásem vodních zdrojů a jejich vztah k pozemkům.....	46
5.2.4. Náhrada za omezení vlastnického práva v ochranných pásmech vodních zdrojů.....	48

5.3. Chráněné oblasti přirozené akumulace vod.....	49
5.4. Území chráněné pro akumulaci povrchových vod.....	50
5.5. Zranitelné oblasti.....	52
5.5.1. Obecná charakteristika zranitelných oblastí.....	52
5.5.2. Právní režim pozemků ve zranitelných oblastech.....	53
5.5.3. Problematika náhrady za omezení vlastnického práva ve zranitelných oblastech.....	55
6. Právní režim pozemků ohrožených povodněmi	
6.1. Obecná charakteristika povodně.....	56
6.2. Stanovení záplavového území.....	57
6.3. Omezení vlastníků pozemků v záplavovém území.....	59
6.4. Práva a povinnosti vlastníků pozemků a staveb nacházejících se v záplavovém území nebo zhoršujících průběh povodně.....	62
6.5. Území určená k řízeným rozlivům povodní.....	64
6.6. Území ohrožená zvláštními povodněmi.....	66
7. Závěr.....	67
Příloha.....	69
Seznam literatury.....	71
Cizojazyčné resumé.....	78
Klíčová slova – Key words.....	80
Abstrakt v českém a anglickém znění.....	80

1.Úvod

Voda, jako základní složka životního prostředí a produkt přírody, je nezbytná pro existenci života na Zemi, pomáhá utvářet krajinu a udržovat ekologickou stabilitu. Její využitelnost jako energetického potenciálu není v České republice příliš velká. V přírodě se voda jako obnovitelný přírodní zdroj vyskytuje nerovnoměrně. Je to nezastupitelná složka životního prostředí, která pomáhá růstu veškeré vegetace a života na Zemi, a vytváří přírodní vodní ekosystém. Voda je také přírodní neovladatelný živel, před kterým se mnohdy musí člověk bránit různými opatřeními.

Vzhledem k tomu, co představují povrchové a podzemní vody pro člověka, má celá společnost zájem na zachování kvality vodních zdrojů. Aby bylo možné nastavit určitá kritéria ochrany, je nutné v určitých případech omezit užívání pozemků, které se nacházejí v blízkosti vod.

Tato diplomová práce je zaměřena na výklad problematiky pozemků spojených s vodami. Předmětem právních vztahů těchto pozemků jsou nejen pozemky, které jsou pokryté vodami (zejména pozemky vodních toků a nádrží) a pozemky sousedící s plochami pokrytými vodou, ale také pozemky, které jsou ohrožované škodlivými účinky vod (především povodněmi) a pozemky na územích, na kterých to vyžaduje potřeba plošné ochrany vod.¹ Tyto pozemky mají široké spektrum využitelnosti, ať už se jedná o vodní hospodářství či zemědělskou a lesní činnost, nebo výstavbu.

Z hlediska veřejného zájmu jsou v užívání s pozemky omezení dotčení vlastníci a uživatelé pozemků s cílem nejen eliminovat narušení nebo poškození ekologické stability, ale také předcházet ekonomické újmě v souvislosti s pozemky ohroženými škodlivými účinky vod při povodni.

Diplomová práce je rozdělena do pěti kapitol. První kapitola pojednává o právních vztazích k vodám a pozemkům. Následující dvě kapitoly se věnují právnímu režimu pozemků spojených s koryty vodních toků a pozemků spojených s vodními díly. Čtvrtá kapitola se zabývá otázkami pozemků v rámci plošné ochrany vod, a poslední, kapitola pátá pojednává o problematice pozemků ohrožených povodněmi. Součástí diplomové práce je také aplikace vybraných soudních rozhodnutí v praxi a jejich spojitost s platnou právní úpravou. V každé části mé práce jsem se snažil o přiblížení problematiky konkrétními příklady. V příloze je uveden seznam znázorňující chráněné oblasti přirozené akumulace vod v České republice doplněný jejich parametry.

¹ Viz Drobnič, J.: Základy pozemkového práva, 3. vydání, IFEC (Eva Rozkotová), Praha 2010, s. 163.

Těžiště diplomové práce tvoří problematika pozemků spojených s vodními díly a pozemků spojených s vodními toky, která je velmi podrobně zkoumána a vychází z pramene, který je pro pozemkové vztahy spojené s vodami klíčový, a to ze zákona o vodách č. 254/2001 Sb., (dále jen „vodní zákon“) účinného od 1. ledna 2002. Platný vodní zákon je bezesporu kvalitní normou, která upravuje problematiku vodního práva v porovnání s předchozí právní úpravou, daleko propracovaněji.

K rozhodnutí zpracovat téma této diplomové práce mě vedlo několik důvodů. Jedním z nich bylo, že o tématu nebylo dosud nikým komplexně pojednáno, a domnívám se, že tato právní úprava je velmi zajímavá a určitě si zaslouží větší pozornost. Hlavním důvodem mého rozhodnutí byl především zájem o danou problematiku, které bych se určitě rád kromě jiné v budoucnosti věnoval, stejně tak jako celé oblasti pozemkového práva a práva životního prostředí.

Cílem této diplomové práce je podat komplexní výklad problematiky právního režimu pozemků souvisejících s vodami a pojednat také o omezení vlastnických práv k pozemkům v zájmu užívání a ochrany povrchových a podzemních vod, stejně tak v rámci ochrany před negativními účinky vod.

Tato diplomová práce vychází z právního stavu ke dni 16. května 2011.

2. Právní vztahy k vodám a pozemkům

Vlastnické právo k podzemním vodám bylo na našem území poprvé komplexně upraveno již od roku 1870. Tehdejší právní úprava, zakotvená v zákoně č. 71/1870 českých zákonů zemských o tom, kterak lze vody užívat, jí svozovat a jí se brániti, zákoně č. 65/1870 moravských zákonů zemských a zákon č. 51/1870 Slezských zákonů zemských o používání a provádění vod a obraně proti nim, prohlašovala podzemní vody za vody soukromé, které byly součástí pozemku, tj. vlastnické právo podzemní vody náleželo vlastníkovi pozemku.

K nakládání s podzemními vodami tak byli vlastníci pozemků oprávněni bez dalšího. Tento právní stav se změnil od 1. 1. 1955, kdy podle zákona č. 11/1955 Sb. o vodním hospodářství bylo pro odběr podzemní vody nutné získat povolení vodohospodářského orgánu. Toto povolení bylo vyžadováno také od vlastníka pozemku, který odebíral zdroj podzemní vody ze svého pozemku.²

Právním základem pro právní povahu povrchových vod tvořil čl. 8 Ústavy Československé socialistické republiky č. 100/1960 Sb., který stanovil, že vodní toky jsou národním majetkem, tedy ve vlastnictví státu. U ostatních povrchových vod mimo vodní toky právní úprava chyběla, což mělo za následek, že byla dovozována jejich právní povaha jakou součást pozemku, popř. příslušenství pozemku, a tedy byly považovány za vlastnictví vlastníka pozemku.³ Podzemní vody byly považovány za předchozí právní úpravy rovněž za součást pozemků, ovšem vlastník pozemku s nimi nemohl nakládat bez povolení vodohospodářského orgánu.⁴ V dalším vývoji byl důležitý ústavní zákon č. 100/1990 Sb., který stanovil, že podzemní vody a léčivé přírodní zdroje a minerální stolní vody jsou ve vlastnictví státu. Tím došlo k dalšímu posílení zájmu státu na zachování vlastnictví vod. K zásadní změně došlo až na základě přijetí právní úpravy zakotvené v Ústavě č. 1/1993 Sb., která již žádné ustanovení pojednávající o vlastnictví vod, neobsahuje.

K zásadní změně v otázce právní povahy vod došlo v souvislosti s právní úpravou zakotvenou v zákoně č. 254/2001 Sb. o vodách (dále jen „vodní zákon“), podle jehož ustanovení § 3 odst. 1 povrchové ani podzemní vody nejsou předmětem vlastnického práva a nejsou součástí ani příslušenstvím pozemku, na němž nebo pod nímž se vyskytují. Znamená to tedy, že vodní zákon prohlásil povrchové a podzemní vody za věci vyloučené z právního

² Viz Nietzscheová, J., Koukalová, V.: Vodoprávní předpisy, 1. vydání, ABF – nakladatelství ARCH, Praha 2009, s. 25. a Nietzscheová, J.: Vlastnictví k vodám podle nového zákona o vodách ve srovnání s předchozí právní úpravou, Vodní hospodářství, 1/2002, s. 11.

³ Viz Nietzscheová, J.: Vlastnictví k vodám podle nového zákona o vodách ve srovnání s předchozí právní úpravou, Vodní hospodářství, 1/2002, s. 11.

⁴ Viz Pekárek, M. a kol.: Pozemkové právo, Aleš Čeněk, Plzeň 2010, s. 272.

obchodu jako „*res extra commercium*“.⁵ Povrchové a podzemní vody ztrácejí svoji povahu okamžikem odebrání, a v důsledku toho se stávají předmětem vlastnického práva odběratele, tedy fyzické či právnické osoby (viz § 3 odst. 2 vodního zákona).

Naproti tomu pozemek lze klasifikovat jako každou individualizovanou část zemského povrchu, s nímž jsou spojena určitá oprávnění a povinnosti, a to nejen k povrchu, ale i k prostoru pod i nad zemským povrchem.⁶ Pozemky jsou považovány na základě ustanovení § 119 odst. 2 občanského zákoníku za nemovitosti.

Právní úprava vodního zákona rozlišuje vody na povrchové a podzemní, a podává jejich definici v ustanovení § 2 odst. 1 a 2. Povrchové vody jsou vody přirozeně se vyskytující na zemském povrchu.

Povrchové a podzemní vody se vyznačují takovými vlastnostmi, pro které je nelze ovládnout, uchopit, ba dokonce je nelze ani vymezit či ohraničit. Proto je nelze považovat za věc v právním smyslu na základě § 118 občanského zákoníku. Na jejich charakteristice se nic nemění ani tehdy, protéká-li přechodně zakrytými úseky (např. pod mostem), v nadzemních vedeních (lze uvést pro demonstraci velmi zajímavý příklad řeky Bíliny, která je prostřednictvím vodního díla převedena přes poddolované území v severních Čechách), nebo pod zemským povrchem (což je příklad řeky Punkvy, která protéká jeskyněmi Moravského krasu).⁷

Naproti tomu podzemní vody jsou vodním zákonem považovány za vody přirozeně se vyskytující pod zemským povrchem v pásmech nasycení v přímém styku s horninami, které jsou vody v zemských dutinách a ve zvodněných zemských vrstvách. Podzemními vodami jsou také vody protékající drenážními systémy k odvodnění pozemků a vody vyskytující se ve studních.

Vodní zákon se podle ustanovení § 4 vztahuje také na vody, které jsou vyhrazenými nerosty, na přírodní léčivé zdroje a zdroje přírodních minerálních vod, o nichž bylo vydáno osvědčení, jen pokud tak výslovně stanoví. Pokud zvláštní zákon nestanoví jinak, platí vodní zákon také pro důlní vody považované vodním zákonem za povrchové, případně podzemní vody.

⁵ Viz Kladivová, V., Kult, A.: Vodoprávní problematika rybníků – I., VTEI - Vodohospodářské technicko-ekonomické informace, 5/2010, s. 5.

⁶ Viz Drobník, J.: Základy pozemkového práva, 3. vydání, IFEC (Eva Rozkotová), Praha 2010, s. 7.

⁷ Viz Nietzscheová, J., Koukalová, V.: Vodoprávní předpisy, 1. vydání, ABF – nakladatelství ARCH, Praha 2009, s. 12.

Právní povaha podzemní či povrchové vody zůstává neměnná vtokem do vodního díla např. náhonu, je-li přiváděna uměle, pokud není vodním dílem odebrána.⁸ Zatímco z právního hlediska nelze povrchové a podzemní vody v přirozené podobě se vyskytující v přírodě spojovat s pozemky, k fyzickému spojení vody s pozemkem dochází, a pozemek tvoří retenční prostor vod.

Vlastník pozemku se nemůže domáhat náhrady za odběr podzemní vody, kterou bude využívat oprávněný odběratel na základě řádného povolení.⁹ Vlastník pozemku, na kterém se nachází vodní dílo sloužící k odběru vody má právo na náhradu za existenci cizí stavby na svém pozemku, ať již formou nájemného nebo finanční kompenzaci za zřízení věcného břemena.¹⁰ Povrchová či podzemní voda, která se nachází na pozemku vlastníka, nezakládá tak automaticky oprávnění k nakládání s vodami pro vlastníka či uživatele pozemku. Podmínkou k nakládání je skutečnost, že vlastník pozemku získá povolení či souhlas vodoprávního úřadu. Vlastník pozemku má tedy stejná práva k nakládání s vodami jako každá jiná osoba.

Vodní zákon rozlišuje obecné a zvláštní nakládání s vodami. Je založen na zásadě, že k nakládání s vodami je vždy třeba povolení, pokud zákon nestanoví něco jiného.¹¹ Kromě povolení je vyžadováno v některých případech souhlasu vodoprávního úřadu. Oba tyto instituty vodního práva jsou základními administrativními nástroji ochrany vod a představují zvláštní nakládání s vodami.¹² Naproti tomu se k obecnému nakládání s vodami nevyžaduje povolení ani souhlasu vodoprávního úřadu. Mezi tyto případy patří např. ustanovení § 6 odst. 1 vodního zákona, kdy každý může odebírat povrchové vody nebo s nimi jinak nakládat pro vlastní potřebu, není-li k tomu třeba zvláštního technického zařízení, stejně tak není podle ustanovení § 7 odst. 1 vodního zákona třeba souhlasu či povolení k užívání povrchových vod k plavbě.

Na rozdíl od vod, které jsou vodním zákonem oddělené od pozemků, vodní zákon dává vodoprávnímu úřadu možnost v rámci rozhodovací činnosti spojit rozhodnutí o povolení k nakládání s vodami, které je upraveno ve vodním zákoně v ustanovení § 8, buď s osobou oprávněnou k nakládání s vodami – jako rozhodnutí *in personam* (viz § 11 odst. 3), kdy je

⁸ Viz Horáček, Z., Král, M., Strnad, Z., Vytejčková, V.: Vodní zákon č. 254/2001 Sb., po novele zákonem č. 150/2010 Sb., účinné od 1. 8. 2010 s komentářem, 4. vydání, SONDY, s. r. o., Praha 2011, s. 22.

⁹ Viz Nietzscheová, J.: Vlastnictví k vodám podle nového zákona o vodách ve srovnání s předchozí právní úpravou, Vodní hospodářství, 1/2002, s. 11.

¹⁰ Viz Nietzscheová, J., Vlastnictví k vodám podle nového zákona o vodách ve srovnání s předchozí právní úpravou, Vodní hospodářství, 1/2002, s. 11.

¹¹ Viz Dudová, J., Jančářová, I., Pekárek, M.: Právo životního prostředí – 2. díl, 2. vydání, Masarykova univerzita, Brno 2006, s. 113.

¹² Viz Damohorský, M. a kol.: Právo životního prostředí, 2. vydání, C. H. Beck, Praha 2007, s. 272.

možné udělit jej výslovně pouze určité fyzické či právnické osobě bez vazby na určitý pozemek či stavbu, nebo spojit povolení pro účel spojený s vlastnictvím příslušného pozemku či stavby – jako rozhodnutí *in rem* (viz § 11 odst. 1).¹³ V rámci jiného nakládání s povrchovými či podzemními vodami lze povolení k nakládání s vodami spojit s vlastnictvím pozemku zejména povolení k závlaze a odvodňování pozemků melioracemi (viz § 8 odst. 1 písm. a) bod 5. a písm. b) bod 5.).

Vodní zákon umožňuje, jak už jsem zmínil, na základě ustanovení § 11 odst. 1 stanovit povolení k nakládání s vodami jako rozhodnutí *in rem*. Věta první stanoví, že „*práva a povinnosti vyplývající z povolení k nakládání s vodami, které byl vydáno pro účel spojený s vlastnictvím k pozemkům a nebo stavbám, přecházejí na jejich nabyvatele, pokud tyto pozemky a nebo stavby budou i nadále sloužit účelu uvedenému v povolení.*“ Výkon práv a povinností vyplývajících z povolení k nakládání s vodami platí rovněž pro jejich uživatele, a to po dobu užívání těchto pozemků nebo staveb v rozsahu, který odpovídá rozsahu práv uživatele k nim, vyplývajícího ze vzájemného vztahu mezi vlastníkem a tímto uživatelem. Vodní zákon také pamatuje na případ, kdy dojde k převodu nebo přechodu pozemku či stavby, s nimiž je povolení k nakládání s vodami vázáno. Nabyvatelé těchto pozemků a nebo staveb, případně jejich uživatelé mají zákonem uloženou oznamovací povinnost ve vztahu k vodoprávnímu úřadu, a to do 2 měsíců ode dne jejich převodu nebo přechodu, případně vzniku práv k jejich užívání. Tato forma rozhodování má své přednosti v rámci svého používání. Toto ustanovení vodního zákona je daleko vhodnější pro aplikaci k nakládání s vodami než povolení spojené s osobou oprávněnou.

Povolení k nakládání s vodami nezakládá práva k cizím pozemkům a stavbám pro držitele povolení k nakládání s vodami. Proto by mělo být v jeho zájmu zajistit si nejprve příslušné právní vztahy k pozemku či stavbě. Na základě povolení k nakládání s vodami nevzniká vodoprávnímu úřadu, správci vodního toku nebo vlastníkovu vodního díla odpovědnost za nemožnost k výkonu oprávněného nakládání s vodami v maximálním povoleném množství a s určitými vlastnostmi vody, a vodoprávní úřad, správce vodního toku či vlastník vodního díla není povinen oprávněným osobám z povolení k nakládání s vodami poskytovat náhradu (viz § 11 odst. 2 vodního zákona).

¹³ Viz Horáček, Z., Král, M., Strnad, Z., Vytejčková, V.: Vodní zákon č. 254/2001 Sb., po novele zákonem č. 150/2010 Sb., účinné od 1. 8. 2010 s komentářem, SONDY, s. r. o., Praha 2011, s. 58.

3. Právní režim pozemků spojených s vodními toky

3.1. Vodní toky

Předchozí právní úprava¹⁴ definovala vodní toky jako vody trvale tekoucí po zemském povrchu mezi břehy buď v korytě přirozeném, popřípadě upraveném, jako bystřiny, potoky, řeky, nebo v korytě umělém, jako průplavy, vodní kanály, nádrže, nebo vody nacházející se ve slepých ramenech vodních toků, včetně jejich koryt. Právní úprava tak na rozdíl od současné považovala koryta vodních toků za součást vodních toků. Starší judikatura se k této otázce v rámci předchozí právní úpravy vyjádřila takto: „vodní tok ve smyslu § 31 vodního zákona tvoří jednak vlastní vodní tok, který není věcí z pohledu občanskoprávního, jednak jeho přirozené nebo umělé koryto, které je nemovitostí, to neplatí pro rybníky, které neleží na toku (nebeské rybníky)“.¹⁵

Ustanovení § 43 odst. 1 vodního zákona charakterizuje vodní toky jako povrchové vody tekoucí vlastním spádem v korytě trvale nebo po převažující část roku (např. horské bystřiny). Jejich součástí, respektive vodním tokem jsou i vody ve slepých ramenech a v úsecích přechodně tekoucích přirozenými dutinami pod zemským povrchem nebo zakrytými (zatrubněnými) úseky. Vodními toky jsou také vody uměle vzduté v jejich korytech.

„Součástí vodních toků, respektive vodními toky, zřejmě nejsou povrchové vody, které při povodni odtékají mimo koryto vodního toku. V pochybnostech o tom, zda se jedná, v konkrétním případě, o vodní tok, rozhoduje vodoprávní úřad (§ 43 odst. 2 nového vodního zákona). Ten může rovněž rozhodnout, že i jiné povrchové vody, které nesplňují podmínky uvedené v § 43 odst. 1 tohoto zákona jsou vodním tokem. Jedná se především o tak zvané bystřiny, které asi v třetině případů ve skutečnosti tečou jen krátký čas v průběhu roku, obvykle v době jarního tání sněhů. V některých případech tečou i jednou za několik let. Přesto se chovají jako vodní toky a jako vodní toky musí být chráněny, spravovány atd.“¹⁶

Zákon o ochraně přírody a krajiny č. 114/1992 Sb. považuje vodní toky za významné krajinné prvky, které jsou chráněny před poškozením a zničením. Vodní tok jako významný krajinný prvek nutno pojímat jako celek, tedy nejen jako vodní proud, ale také jeho prostředí,

¹⁴ Ustanovení § 31 odst. 1 zákona č. 138/1973 Sb., vodách.

¹⁵ Viz usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 12. 4. 1996, čj. 6 A 78/94.

¹⁶ Viz Nietscheová, J.: Vodní toky podle zákona č. 254/2001 Sb., o vodách a o změně některých zákonů (vodní zákon), České právo životního prostředí, č. 1/2002, s. 40.

kteří tvoří koryto vodního toku a jeho břehy.¹⁷ Pro úpravy vodních toků a nádrží, které by mohly vést k poškození nebo jejich zničení či oslabení jejich ekologicko-stabilizační funkce, je nutné závazné stanovisko orgánu ochrany přírody. Právní úprava zákona o ochraně přírody a krajiny na rozdíl od vodního zákona chápe pojem vodního toku v širším smyslu a zahrnuje pod tento pojem také koryto vodního toku. Proto také k zásahu do pozemku, na němž se nachází koryto vodního toku, je nutné za předpokladu, že by mohlo alespoň narušit jeho ekologicko-stabilizační funkci, závazné stanovisko orgánu ochrany přírody (viz § 4 odst. 2 zákona o ochraně přírody a krajiny).

Vodní zákon rozděluje vodní toky na významné a drobné. Významnými vodními toky jsou vodní toky a jejich úseky uvedené v seznamu významných vodních toků v příloze č. 1 vyhlášky č. 470/2001 Sb., kterou se stanoví seznam významných vodních toků a způsob provádění činnosti souvisejících se správou vodních toků. Vodní toky, které nejsou považované právní úpravou za významné, jsou drobnými vodními toky.

3.2. Pozemky koryt vodních toků

Na základě čl. 8 Ústavy ČSSR z roku 1960 prohlašujícího vodní toky za národní majetek, došlo k zestátnění pozemků, na nichž se nacházela koryta vodních toků, za předpokladu, že jejich vlastníkem nebyl stát. Podle § 31 odst. 3 zákona č. 138/1973 došlo k přechodu vlastnického práva k pozemkům, které tvořili přirozené koryto vodního toku, na stát, a to bez nároku na náhradu. Nárok na náhradu měli vlastníci dotčených pozemků podle tehdy platných předpisů o vyvlastnění pouze v případě, že se jednalo o pozemky koryt vodních toků označených v evidenci nemovitostí samostatným parcelním číslem jako vodní tok, vodní plocha nebo pozemky zastavěné stavbou upravující koryto vodního toku. V mnoha případech však tato náhrada nebyla poskytnuta. Všechny pozemky tvořící koryta vodních toků byly od 1. 4. 1975 ve výlučném vlastnictví státu. Ke změně právní úpravy došlo v souvislosti s přijetím nové Ústavy č. 1/1993 Sb. s účinností od 1. ledna 1993, kdy tato koryta vodních toků mohou být s určitými výjimkami předmětem vlastnického práva každé osoby. Vlastnická práva k pozemkům tvořící koryta vodních toků vytvořená podle předchozí

¹⁷ Viz Langrová, V.: Přehled judikatury z oblasti životního prostředí, ASPI, a. s., Praha 2007, s. 41.

právní úpravy však zůstala zachována.¹⁸

„Podle § 44 vodního zákona je pozemek, který tvoří koryto vodního toku, určen dvěma způsoby, a to tak, že:

- korytem je celá plocha pozemku (parcely) přes který protéká vodní tok, ale jen za předpokladu, že tento pozemek je v katastru nemovitostí evidován pod samostatným parcelním číslem jako vodní plocha, nebo*
- korytem je pouze část pozemku (parcely) přes který protéká vodní tok, ale v katastru nemovitostí není evidován jako vodní plocha (jde např. o trvalý travní porost nebo lesní pozemek), a to část zahrnující dno a břehy koryta až po břehovou čáru určenou hladinou vody, která zpravidla stačí protékat tímto korytem, aniž by se vylévala do přilehlého území. V pochybnostech o hranici koryta vodního toku rozhoduje vodoprávní úřad.“*

vlastníkem koryta vodního toku je v obou případech osoba, která je vlastníkem pozemku, přes který vodní tok protéká. Jde-li však jen o část pozemku, která je korytem vodního toku (druhý z uvedených případů), stala se jím až po vydání platného vodního zákona.“¹⁹

Vlastnická práva k pozemkům tvořící koryta vodních toků, které nebyly v katastru nemovitostí vedeny jako parcely s druhem využití pozemku vodní plocha a které se staly podle předchozí právní úpravy státním vlastnictvím, přecházela na základě ustanovení § 127 odst. 5 vodního zákona na vlastníky pozemků evidovaných v katastru nemovitostí, na nichž tato koryta leží. K přechodu vlastnického práva došlo dnem 1. 7. 2002, pokud vlastníci dotčených pozemků neodmítli vlastnictví do 30. 6. 2002 oznámením vodoprávnímu úřadu projevující nesouhlas s přechodem.

Pro vlastnické právo k pozemkům, na nichž se nacházejí koryta vodních toků, platí na území vojenských újezdů a na území zvláště chráněných území zvláštní právní režim.

Pokud se pozemky, na nichž leží koryta vodních toků, nacházejí na území vojenského újezdu, tedy na území určeného zákonem č. 222/1999 Sb., o zajišťování obrany ČR k obraně státu, je jejich vlastníkem vždy stát (viz § 29 odst. 1 a 2, § 31 odst. 1).

Další skupinu představují pozemky, na nichž leží koryta vodních toků, na území národních parků, národních přírodních rezervací a národních přírodních památek. Pokud byly v těchto zvláště chráněných územích ke dni účinnosti zákona o ochraně přírody a krajiny č.

¹⁸ Viz Nietscheová, J.: Vodní toky podle zákona č. 254/2001 Sb., o vodách a o změně některých zákonů (vodní zákon), České právo životního prostředí, 1/2002, s. 38-39., Pekárek, M., Průchová, I.: Pozemkové právo, Masaryková univerzita Brno, 1996, s. 280-281.

¹⁹ Viz Drobník, J.: Základy pozemkového práva, 3. vydání, IFEC (Eva Rozkotová), Praha 2010, s. 165.

114/1992 Sb. pozemky, na nichž se nacházela koryta vodních toků, ve vlastnictví státu, nelze je dále zcizit, s výjimkou právních předpisů o majetkové restituci. U pozemků koryt vodních toků v národních parcích je možné provést směnu těchto pozemků, která je odůvodněna zájmy ochrany přírody (viz § 23, 32, 35 zákona o ochraně přírody a krajiny).²⁰

Podle stávající právní úpravy vodního zákona je koryto vodního toku vždy pozemek, a to i tehdy, je-li zastavěno vodním dílem jako stavbou. Předmětem evidence v katastru nemovitostí bude v tomto případě jako koryto vodního toku pozemek, na kterém je stavba vodního díla umístěna.²¹

Podle judikatury Nejvyššího soudu zatrubnění potoka jako vodní dílo nelze považovat za součást pozemku. Zatrubnění potoka lze považovat za stavbu ve smyslu vodního zákona, kterou se upravuje koryto vodního toku. Toto vodní dílo není však součástí pozemku, protože pokud by se mělo jednat o součást věci, musí být naplněny kumulativně znaky funkční a fyzické spojitosti s věcí hlavní. U tohoto vodního díla nelze o funkční spojitosti s pozemkem hovořit.²²

Pozemek tvořící koryto vodního toku se eviduje jako parcela v katastru nemovitostí pouze v případě, že jeho koryto je široké nejméně 2 m ve smyslu ustanovení § 4 odst. 4 písm. a) vyhlášky č. 26/2007 Sb.²³ Podle ustanovení § 57 odst. 5 vyhlášky č. 26/2007 Sb., se hranice pozemku, který se v katastru nemovitostí eviduje se způsobem využití vodní tok v korytě přirozeném nebo upraveném, v terénu zjišťuje za účasti správce vodního toku, vodoprávního úřadu a přítomných vlastníků sousedních pozemků. Jestliže tento způsob využití pozemku není u dotčeného pozemku v katastru nemovitostí evidován a podle vyjádření vodoprávního úřadu došlo k přechodu vlastnických práv podle vodního zákona, považuje se v terénu vyšetřená hranice koryta vodního toku za hranici druhu pozemku. V případě, že tento způsob využití pozemku evidován není a nedošlo k přechodu vlastnických práv podle vyjádření vodoprávního úřadu, pokládá se v terénu vyšetřená hranice koryta vodního toku za hranici vlastnickou. Pokud odpovídá tento způsob využití pozemku zobrazení v katastrální mapě, považuje se hranice koryta vodního toku za hranici vlastnickou, jinak je tomu v případě, že neodpovídá zobrazení v katastrální mapě a je-li příčinou změna koryta vodního toku podle vodního zákona, považuje se v terénu vyšetřená hranice koryta vodního

²⁰ Viz Pekárek, M. a kol.: Pozemkové právo, Aleš Čeněk, Plzeň 2010, s. 274.

²¹ Viz Horáček, Z., Král, M., Strnad, Z., Vytejková, V.: Vodní zákon č. 254/2001 Sb., po novele zákonem č. 150/2010 Sb., účinné od 1. 8. 2010 s komentářem, 4. vydání, SONDY, s. r. o., Praha 2011, s. 163.

²² Viz rozsudek Nejvyššího soudu č. j. 28 Cdo 288/2004.

²³ Vyhláška č. 26/2007 Sb., kterou se provádí zákon č. 265/1992 Sb., o zápisech vlastnických a jiných věcných práv k nemovitostem, ve znění pozdějších předpisů a zákon č. 344/1992 Sb., o katastru nemovitostí České republiky, ve znění pozdějších předpisů (katastrální vyhláška).

toku za hranici druhu pozemku.

Na základě ustanovení § 44 odst. 2 vodního zákona může přirozené koryto vodního toku vzniknout buď přirozeným působením tekoucích povrchových vod a dalších přírodních faktorů, nebo také provedením opatření k nápravě zásahů způsobených lidskou činností, a zároveň může měnit svůj směr, podélný sklon a příčný profil. „*U přirozeného koryta tedy tzv. nánosy nebo naopak výmoly ve dně jsou de facto i de iure novým dnem přirozeného koryta vodního toku a stejně tak tzv. nánosy nebo nátrže na březích jsou de facto i de iure novým břehem přirozeného koryta vodního toku. V krajním případě může dojít působením tekoucích povrchových vod a dalších přírodních vlivů dokonce k úplnému zanesení původního přirozeného koryta vodního toku s tím, že vodní tok si vytvoří přirozeným působením tekoucí povrchové vody a dalších přírodních faktorů zcela nové přirozené koryto*“.²⁴ V souvislosti s tím, má správce vodního toku uloženou povinnost obnovovat přirozená koryta vodních toků, zejména ve zvlášť chráněných územích a v územních systémech ekologické stability (§ 47 odst. 2 písm. f) vodního zákona).

3.3. Ochrana koryt vodních toků

Koryto vodního toku je chráněno velmi podrobným ustanovením před zásahem do jeho ekologické stability. Podle § 46 „*je zakázáno měnit směr, podélný sklon a příčný profil koryta vodního toku. Dále se zakazuje poškozovat břehy, těžit z koryt vodních toků zeminu, písek nebo nerosty a ukládat do vodních toků předměty, kterými by mohlo dojít k ohrožení plynulosti odtoku vod, zdraví nebo bezpečnosti, jakož i ukládat takové předměty na místech, z nichž by mohly být splaveny do vod.*“ Tyto zákazy se ovšem nevztahují na činnosti, které jsou prováděné v souladu s vodním zákonem. Je vysloven obecný zákaz některých činností vztahující se na každého, tedy nejen na vlastníky pozemků, na nichž se nacházejí koryta vodních toků a na vlastníky pozemků sousedících s koryty vodních toků, ale především na správce vodních toků při výkonu svých oprávnění a na příslušné vodoprávní úřady v rámci své rozhodovací činnosti.

Systém ochrany pozemků, na nichž se nacházejí koryta vodních toků, se opírá o různá povolení a souhlasy vodoprávních úřadů. Tyto nástroje pomáhají chránit koryta vodních toků před neuváženými zásahy a zachovávat ve vodních tocích přirozený vodní ekosystém.

²⁴ Viz Krátký, M., Nietzscheová, J.: Práva a povinnosti správců vodních toků k přirozeným korytům vodních toků, Vodní hospodářství, 11/2010, s. 306.

V souvislosti s touto ochranou nelze z pozemků, na nichž leží koryta vodního toku bez povolení vodoprávního úřadu ve smyslu ustanovení § 14 odst. 1 písm. b) vodního zákona provádět těžbu říčního materiálu jako je písek, štěrk, bahno s výjimkou bahna k léčivým účelům, valounů apod. Vodoprávní úřad může v tomto povolení stanovit podmínky i dobu, na kterou se povolení vydává. Z tohoto povolení však existují dvě výjimky, a to pro správce vodního toku v souvislosti s jeho správou, pro vlastníka vodního díla v souvislosti s údržbou vodní nádrže. Podle ustanovení § 17 odst. 1 písm. a) vodního zákona se vyžaduje souhlas vodoprávního úřadu ke stavbám, zařízením nebo činnostem, k nimž, není třeba povolení podle vodního zákona, které však mohou ovlivnit vodní poměry, a to ke stavbám a zařízením na pozemcích, na nichž se nacházejí koryta vodních toků, pokud tyto stavby a zařízení ovlivní vodní poměry.

3.4. Změny koryt vodních toků

V případě, že vlivem přírodních sil při povodni vodní tok opustí své přirozené koryto a vznikne-li tím koryto nové, mohou vlastníci pozemků, správce vodního toku, jakož i oprávnění k nakládání s vodami, kteří jsou dotčeni novým stavem, žádat jednotlivě nebo společně vodoprávní úřad o povolení vrátit vodní tok na svůj náklad do původního koryta. Právní úprava vodního zákona vyžaduje k vrácení vodního toku do původního koryta povolení vodoprávního úřadu (§ 14 odst. 1 písm. e)). Stát může poskytnout žadatelům finanční prostředky v souvislosti s obnovou koryt vodních toků na úhradu výdajů za opatření učiněná ve veřejném zájmu (§ 102 odst. 1 písm. f)).

V případě, že nedojde k obnovení původního stavu koryta vodního toku, vodní zákon v ustanovení § 45 odst. 2 a 3 umožňuje vlastníkům dotčených pozemků řešit vzniklou situaci dvě způsoby.

Buďto vlastník dotčeného pozemku nabídne státu k výkupu pozemek původního koryta nebo nového koryta vodního toku. V takovém případě se jedná se o případ smluvního přimusu, kdy za předpokladu, že vlastník pozemku učiní státu řádnou nabídku, a stát by na ni neměl zájem přistoupit, vzniká vlastníkovu dotčeného pozemku právo domáhat se žalobou nahrazení souhlasného projevu vůle státu s nabídkou na výkup koryta vodního toku soudním rozhodnutím.²⁵ Povinnost vykoupit pozemky ze strany státu se však nevztahuje na dotčené pozemky ve vlastnictví obcí.

²⁵ Viz Baudyš, P.: Katastr a nemovitosti, 1. vydání, C. H. Beck, Praha 2003, 225.

Druhá možnost nastává v situaci, kdy nedojde k obnově původního stavu koryta vodního toku v důsledku toho, že vodoprávní úřad obnovu ve veřejném zájmu nepovolí. V takovém případě mají vlastníci dotčených pozemků z vodního zákona nárok na odškodnění, jehož způsob určení není ve vodním zákoně stanoven. Za odškodnění lze považovat cenu, kterou stát vlastníkům dotčených pozemků poskytne, v případě, že mu je vlastníci pozemků nabídnou ke koupi.²⁶ Vlastníkům dotčených pozemků právo na odškodnění a právo na obnovu po uplynutí tříleté lhůty prekluduje. Lhůta začíná běžet od roku, v němž došlo ke změně. Ostatním oprávněným k nakládání s vodami dotčeným tímto rozhodnutím vodoprávního úřadu náleží přiměřená náhrada.

Podle současné právní úpravy část koryta vodního toku, kterou vodní tok už trvale opustil, nepřirůstá k pobřežnímu pozemku (bylo tomu tak v dávné historii), ale zůstává vlastnictvím vlastníka koryta vodního toku, a pravděpodobně také zákonnou součástí koryta vodního toku.²⁷

3.5. Povinnosti vlastníků pozemků, na nichž se nacházejí koryta vodních toků

Vlastníci pozemků, na nichž se nacházejí koryta vodních toků, mají vodním zákonem uloženu řadu povinností, které představují omezení jejich vlastnického práva. Povinnosti uložené v ustanovení § 50 vodního zákona předmětným vlastníkům pozemků lze rozdělit na dvě skupiny, a to na povinnosti něco konat a na povinnosti něco strpět na svém pozemku. Kromě toho se na ně vztahují zákazy, jimiž jsou chráněna koryta vodních toků. Tyto povinnosti neznamenají pro vlastníky pozemků, na nichž se nacházejí koryta vodních toků, výrazné omezení jejich vlastnických práv. V těchto omezeních převažuje především povinnost něco strpět.

K povinnostem něco strpět náleží především povinnost strpět na svém pozemku přirozené koryto vodního toku. Důvodová zpráva k novele vodního zákona č. 150/2010 Sb., hovoří o povinnosti strpět přirozené koryto vodního toku s ohledem na jeho nestálost.

²⁶ Viz Pekárek, M. a kol.: Pozemkové právo, Aleš Čeněk, Plzeň 2010, s. 275.

²⁷ Viz Baudyš, P.: Katastr a nemovitosti, 1. vydání, C. H. Beck, Praha 2003, s. 226.

Vlastníci předmětných pozemků mají ze zákona strpět na svém pozemku břehové porosty, které jsou ve vlastnictví vlastníka pozemku.²⁸ Jedná se o břehové porosty, které rostou na břehu vodního toku ode dna až po břehovou čáru. Za břehový porost nelze považovat les, respektive dřevinné porosty na pozemcích plnících funkci lesa ve smyslu ustanovení § 47 odst. 2 písm. b) vodního zákona.²⁹ Správce vodního toku podle § 49 odst. 1 písm. b) vodního zákona má právo „...z důvodu péče o koryta vodního toku a po projednání s vlastníky pozemků odstraňovat nebo nově vysazovat stromy a keře na pozemcích při něm v šířce podle odstavce 2...“ Podle uvedeného odstavce lze tyto dřevinné porosty nově vysazovat nebo odstraňovat na pozemcích při korytu vodního toku v šířce do 10 m od břehové čáry, u vodních toků, které jsou dopravně významnými vodními cestami, u ostatních významných vodních toků nejvýše v šířce do 8 m od břehové čáry a u drobných vodních toků nejvýše v šířce do 6 m od břehové čáry. Kromě toho ukládá ustanovení § 50 písm. a) věta druhá vodního zákona vlastníkům pozemků strpět obecné nakládání s povrchovými vodami ve vodním toku.

Vlastníci pozemků, na nichž se nacházejí koryta vodních toků, jsou omezeni ze zákona věcných břemenem strpět na svém pozemku vodní díla umístěná v tomto korytě, která byla vybudována před účinností vodního zákona, tj. před 1. lednem 2002.

Povinnost strpět na svém pozemku vodní díla umístěná v korytě vodního toku, vybudovaná před účinností vodního zákona se nevztahuje na jiné stavby než vodní díla umístěná v korytech vodních toků, dále se nevztahuje na vodní díla umístěná po 1. 1. 2002, tj. po účinnosti vodního zákona, a také na vodní díla umístěná mimo koryto vodního toku. Vlastník pozemku, na kterém se nachází koryto vodního toku, je povinen strpět na svém pozemku nejen vodní dílo vybudované v tomto korytě vodního toku, ale také výkon příslušného nakládání s vodami, které je s tímto vodním dílem spojeno, pokud jde o vodní dílo sloužící k nakládání s vodami, zejména vodní nádrž na vodním toku.³⁰

Vlastníci pozemků koryt vodních toků jsou tak omezeni vlastnického práva z hlediska veřejnoprávního (vodního zákona), přičemž ve vodním zákoně není pamatováno ustanovením na to, že by měla být přiznána náhrada. Podle ustanovení čl. 11 odst. 4 Listiny základních práv a svobod „*vyvlastnění nebo nucené omezení vlastnického práva je možné ve veřejném*

²⁸ Viz ustanovení § 2 odst. 2 zákona č. 229/1991 Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku.

²⁹ Viz Krátký, M., Nietzscheová, J.: Práva a povinnosti správců vodních toků k přirozeným korytům vodních toků, *Vodní hospodářství*, 11/2010, s. 308.

³⁰ Viz Výklad č. 13 k vodnímu zákonu, Ministerstvo zemědělství ČR, *Výklad úseku vodního hospodářství*, č. j.: 19406/2002-6020.

zájmu, a to na základě zákona a za náhradu.“ Jelikož toto omezení vlastnického práva svým rozsahem de facto vylučuje vlastníka pozemku z jakéhokoliv užívání pozemku, lze dospět k závěru, že by náhrada přiznána být měla.³¹ Podle právního názoru Ústavního soudu³² se dotčený vlastník může domáhat náhrady za omezení vlastnického práva přímo na základě čl. 11 odst. 4 Listiny základních práv a svobod, aniž by bylo třeba toto ustanovení Listiny provádět předpisem nižší právní síly, tj. zákonnou normou. To znamená, že pokud zákon neobsahuje ustanovení o náhradě za omezení vlastnického práva, lze se jej dovolat ze strany omezeného vlastníka přímo na základě ustanovení Listiny základních práv a svobod. V otázce výše této náhrady, kterou zákon nestanoví, se zabýval Ústavní soud v jednom ze svých nálezů, tak, že „...*Přiměřenou náhradu nutno chápat jako hodnotový ekvivalent vyjádřený v penězích, ekvivalent umožňující podle místních podmínek obstarání obdobné věci...*“³³ V případě, že mezi vlastníkem pozemku a vlastníkem vodního díla není uzavřena dohoda v otázce výše náhrady za omezení vlastnického práva, musí o této náhradě rozhodnout soud, na základě žaloby na plnění, popřípadě žaloby určovací.³⁴

Právní úprava by se v tomto směru měla zaměřit na zakotvení náhrady za omezení vlastnického práva pro tento případ, vzhledem k tomu, jakým způsobem je zasaženo do výkonu vlastnického práva vlastníků dotčených pozemků.

Další povinností uloženou pro vlastníky pozemků, na nichž se nacházejí koryta vodních toků je strpět na svém pozemku bez náhrady umístění zařízení ke sledování stavu povrchových a podzemních vod a ekologických funkcí vodního toku, například plavebních znaků. Tato povinnost je jedinou, kterou zákon výslovně vylučuje z poskytnutí náhrady za omezení vlastnického práva.

Výčet povinností něco strpět v ustanovení § 50 vodního zákona uzavírá povinnost vlastníků pozemků strpět po nich průchod osob podél vodních toků. Právo průchodu však nelze využívat na pozemcích v zastavěném území a na oplocených pozemcích. Jde-li však o pozemky mimo zastavěné území či oplocené pozemky, může z této povinnosti vodoprávní úřad po projednání s příslušným správcem vodního toku povolit výjimku. Zatímco s vlastníky pozemků sousedících s koryty vodních toků je podmínkou průchodu po pozemku předchozí

³¹ Viz Výklad č. 13 k vodnímu zákonu, Ministerstvo zemědělství ČR, Výklad úseku vodního hospodářství, č. j.: 16406/2002-6020.

³² Viz náleží Ústavního soudu Pl. ÚS 41/97.

³³ Viz náleží Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 102/94.

³⁴ Viz Výklad č. 13 k vodnímu zákonu, Ministerstvo zemědělství ČR, Výklad úseku vodního hospodářství, č. j.:19406/2002-6020.

projednání, tak s vlastníky pozemků, na nichž se nacházejí koryta vodních toků, není nutné tuto záležitost vůbec projednávat.

K povinností vlastníka dotčeného pozemku něco konat, patří ohlašování zjevných závad v korytě vodního toku správci vodního toku. Pokud však správce vodního toku objeví ve vodním toku a jeho korytě závažné závady, ať už způsobené přírodními vlivy nebo jinými okolnostmi, oznámí tuto skutečnost příslušnému vodoprávnímu úřadu a zároveň navrhne opatření k nápravě, obnovovat přirozená koryta vodních toků, především ve zvlášť chráněných územích a v územních systémech ekologické stability. Vodní zákon ukládá v ustanovení § 50 písm. f) vlastníkům pozemků povinnost umožnit vodoprávnímu úřadu, České inspekci životního prostředí, jakož i správci vodního toku výkon jejich oprávnění. Mezi povinnostmi něco konat náleží také podle ustanovení § 50 písm. b) „...udržovat břehy koryta vodního toku ve stavu potřebném k zajištění neškodného odtoku vody, odstraňovat překážky a cizorodé předměty ve vodním toku, s výjimkou nánosů...“. V případě, že by tyto činnosti vyžadovaly vynaložení zvláštních nákladů, zvláštní odbornou způsobilost nebo použití speciální techniky zajišťuje tuto problematiku správce vodního toku v rámci péče o koryta vodních toků. Správce vodního toku je na základě vyhlášky³⁵ povinen odstraňovat z koryta vodního toku nánosy, pokud brání průtoku vody a pokud to není povinností vlastníka vodního díla. Právní úprava tak vhodným způsobem nezatěžuje touto činností vlastníka pozemku, na kterém se nachází koryto vodního toku.

3.6. Povinnosti vlastníků pozemků sousedících s koryty vodních toků

Vlastníkům pozemků, sousedících s pozemky koryt vodních toků, označovaných také jako pobřežní pozemky, jsou vodním zákonem v ustanovení § 51 vodního zákona uloženy některé povinnosti omezující výkon jejich vlastnických práv, jejichž smyslem je především umožnit výkon oprávnění správci vodního toku.

Vlastníkům břehových porostů na pozemcích sousedících s koryty vodních toků může vodoprávní úřad uložit zákaz kácet stromy a keře, které zajišťují stabilitu koryta vodního toku.

Vlastníci pobřežních pozemků jsou povinni především umožnit správci vodního toku výkon jeho oprávnění vyplývajícího z vodního zákona. Stejně jako vlastníci pozemků, na

³⁵ Ustanovení § 5 písm. c) vyhlášky Ministerstva zemědělství č. 470/2001 Sb.

nichž se nacházejí koryta vodních toků, mají vlastníci pobřežních pozemků také povinnost strpět na svém pozemku přirozené koryto vodního toku.

Vlastníci pobřežních pozemků jsou ve svém právu užívání pozemku omezeni také jako vlastníci pozemků, na nichž se nacházejí koryta vodních toků v tom, že musí strpět na svém pozemku umístění zařízení ke sledování stavu povrchových a podzemních vod a ekologických funkcí vodního toku, umístění plavebních znaků apod. Tato povinnost je výslovně vodním zákonem zakotvena bez nároku na náhradu.

V neposlední řadě musí vlastníci pobřežních pozemků strpět průchod osob na svém pozemku. Hlavním účelem práva průchodu na pobřežních pozemcích je nejen umožnit správcům vodních toků výkon jejich oprávnění, ale především jej budou využívat osoby k výkonu obecného nakládání s vodami. Průchod je však podmíněn předchozím projednáním osoby zamýšlející projít po tomto pozemku s vlastníky pobřežních pozemků. Platná právní úprava vodního zákona zmíněné právo průchodu nevztahuje na oplocené pozemky ani na pozemky v zastavěném území.

Právo průchodu v souvislosti s pozemky upravuje také právní úprava zákona o rybářství č. 99/2004 Sb., která toto oprávnění přiznává uživateli rybářského revíru, rybářskému hospodáři a jeho zástupci, rybářské strážní a držiteli povolenky k lovu právo ke vstupu na pobřežní pozemky za účelem výkonu rybářského práva (§ 11 odst. 3). Tento vstup však může být vyloučen z důvodu obecného zájmu. Vlastníci pobřežních pozemků jsou určitým způsobem omezeni ve výkonu užívacího práva svého pobřežního pozemku především ze strany držitelů povolenek k lovu. Vlastníci pobřežních pozemků mají nárok na náhradu škodu způsobenou vstupem na pobřežní pozemky při výkonu rybářského práva. Nadto jsou vlastníci a uživatelé pobřežních pozemků na základě ustanovení § 11 odst. 9 zákona o rybářství povinni strpět označení rybářského revíru, popřípadě chráněné rybí oblasti. Právní úprava zákona o rybářství na rozdíl od vodního zákona nepožaduje jako podmínku pro oprávněný vstup na pobřežní pozemky předchozí projednání s vlastníkem pobřežního pozemku.

Vlastníkům pobřežních pozemků přiznává právní úprava vodního zákona nárok na náhradu škody, která byla způsobena při výkonu oprávnění správce vodního toku.

3.7. Problematika náhrady za omezení vlastnického práva vlastníků pozemků, na nichž se nacházejí koryta vodních toků a vlastníků pozemků sousedících s koryty vodních toků

Právní úprava umožňuje omezit vlastnické právo dvojím způsobem. Jednak na základě Listiny základních práv a svobod č. 2/1993 Sb. v čl. 11 odst. 4, je možné vyvlastnění nebo nucené omezení vlastnického práva pouze za předpokladu, že se tak děje ve veřejném zájmu. Naproti tomu na základě čl. 11 odst. 3 Listiny je zakotveno, že vlastnictví zavazuje, a že vlastnické právo nesmí být zneužito na újmu práv a svobod druhých nebo v rozporu se zákonem chráněnými obecnými zájmy. Jeho výkon však nesmí poškozovat lidské zdraví, přírodu a životní prostředí nad míru stanovenou zákonem. V tomto případě lze omezit vlastnické právo z důvodu obecného zájmu. Zatímco čl. 11 odst. 4 je spojen s náhradou za omezení vlastnického práva, neplatí to pro případ čl. 11 odst. 3 Listiny. To ovšem v žádném případě neznamená, že by zákon nemohl upravit přiznání náhrady i v takových případech, ve kterých dochází k omezení v obecném zájmu na základě čl. 11 odst. 3 Listiny základních práv a svobod. Veřejný zájem v porovnání s obecným zájmem je ospravedlněn výraznějšími omezeními vlastnického práva, která se blíží ve svých důsledcích institutu vyvlastnění, s jedním podstatným rozdílem, a to, že je vlastníkovi ponecháno jeho vlastnické právo.³⁶

Na jedné straně omezení vlastnického práva na základě článku 11 odst. 3 Listiny pouze stanoví meze výkonu vlastnického práva, jelikož se dotýkají většiny vlastníků pozemků a tím tak limitují obsahovou stránku vlastnického práva, na druhé straně pokud omezuje právní úprava vlastníky pozemků na základě čl. 11 odst. 4 Listiny, jedná se o omezení, která se vztahují pouze na určitou úzce vymezenou skupinu osob.³⁷

Podle právního názoru Ústavního soudu je třeba vyvlastněním nebo omezením vlastnického práva ve smyslu čl. 11 odst. 4 Listiny chápat pouze taková omezení, která vylučují z výkonu vlastnického práva buď zcela, nebo v rozsahu, který podstatnou měrou znemožňuje výkon vlastnického práva v některé z jeho složek.³⁸

Vlastníkům pobřežních pozemků, stejně jako vlastníků pozemků, na nichž se nacházejí koryta vodních toků, nenáleží z vodního zákona náhrada za omezení jejich vlastnického práva. Právní úprava vodního zákona neomezuje žádným výrazným způsobem

³⁶ Viz Kocourek, T.: Omezení vlastnického práva z důvodu ochrany životního prostředí, Právní rozhledy, 6/2010, s. 195-196.

³⁷ Viz Kocourek, T.: Omezení vlastnického práva z důvodu ochrany životního prostředí, Právní rozhledy, 6/2010, s. 196.

³⁸ Viz náleží Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 34/03, č. 49/2007.

uvedené vlastníky v užívání svých pozemků. Podle právního názoru *Pekárka* u pobřežních pozemků „lze namítnout, že řada těchto omezení jsou i ve prospěch samotného vlastníka. To však z vyjmenovaných omezení platí bezvýhradně jen pro zmíněné stromy a keře. V ostatních případech to sice také může být částečně pravda, ale vzhledem k tomu, že tato zařízení nebudou na každém pozemku podél vodního toku, nebudou zatěžovat jejich vlastníky stejnou měrou“.³⁹

V případě vlastníků pobřežních pozemků a vlastníků, na nichž se nacházejí koryta vodních toků, se o nucené omezení vlastnického na základě čl. 11 odst. 4 Listiny základních práv a svobod nejedná. Je nutné toto omezení spojit s aplikací čl. 11 odst. 3 Listiny základních práv a svobod, protože v tomto případě vodní zákon stanovuje pouze obecné meze vlastnického práva, které se dotýkají tohoto druhu pozemků.⁴⁰

3.8. Správa vodních toků

Právní úprava vodního zákona řeší velmi podrobně problematiku správcovství vodních toků. Podle vodního zákona je každý vodní tok předmětem správy a musí mít svého správce. Významné vodní toky jsou ze zákona spravovány právními osobami zřízenými podle zákona o povodích č. 305/2000 Sb., jako správci povodí, tj. státní podniky, Povodí Labe, Povodí Moravy, Povodí Odry, Povodí Ohře a Povodí Vltavy. Dohled nad správou drobných vodních toků vykonává správce povodí. Zatímco správu významných vodních toků vykonávají správci povodí a správa významných vodních toků je správou povodí, správu drobných vodních toků mohou vykonávat podle vodního zákona obce, jejichž územím drobné vodní toky protékají, fyzické či právní osoby, organizační složky státu, jimiž drobné vodní toky slouží či s jejichž činností souvisejí, nebo státní podniky. Na území vojenských újezdů a na území národních parků platí zvláštní režim ohledně správy drobných vodních toků, kdy správu těchto toků zajišťují Ministerstvo obrany a Správy národních parků. Vodní zákon pamatuje i na případy, kdy není správce vodního toku určen (viz § 48 odst. 4).

³⁹ Viz Pekárek, M.: Kompenzace za omezení výkonu vlastnických práv při ochraně životního prostředí, In Aktuální otázky práva životního prostředí, Brno MU, 2005, s. 65.

⁴⁰ Viz Kocourek, T.: Omezení vlastnického práva z důvodu ochrany životního prostředí, Právní rozhledy, 6/2010, s. 200.

Pro správu vodních toků platí zásada vodního zákona, že správa drobných i významných vodních toků musí být vykonávána tak, aby nepříznivý dopad na vodní a vodu vázané ekosystémy byl co nejmenší, a s ohledem na dosažení dobrého stavu vod.

3.9. Oprávnění správců vodních toků v souvislosti s pozemky

Správci vodních toků mají *ex lege* uloženou řadu povinností souvisejících zejména s ochranou vodního toku a zajištěním přirozených odtokových poměrů. Tyto povinnosti jsou zakotveny jednak ve vodním zákoně, a jednak ve vyhlášce ministerstva zemědělství č. 470/2001 Sb., kterou se stanoví seznam významných vodních toků a způsob provádění činnosti souvisejících se správou vodních toků.

Správce vodního toku má vodním zákonem uloženou povinnost sledovat stav koryt vodních toků a pobřežních pozemků z hlediska funkcí vodního toku. Za účelem splnění této povinnosti provádí podle ustanovení § 4 písm. b) vyhlášky č. 470/2001 Sb., nejméně jednou za 3 roky v případě významných vodních toků a nejméně jednou za 5 let u drobných vodních toků pravidelné prohlídky koryta vodního toku. Pokud v takovém případě zjistí závady ve vodním toku a jeho korytě, které byly způsobeny přírodními či jinými vlivy, má povinnost oznamovat příslušnému vodoprávnímu úřadu, a zároveň navrhopat opatření k nápravě, obnovovat přirozená koryta vodních toků, zejména ve zvláště chráněných územích a v územních systémech ekologické stability. „*Obnova břehových porostů musí odpovídat daným stanovištním podmínkám, při kterých by břehové porosty téže druhové skladby vznikaly přirozeným vývojem.*“⁴¹ To ovšem neplatí, jedná-li se o pozemky určené k plnění funkcí lesa. V souladu s ustanovením § 9 vyhlášky č. 470/2001 Sb., se nabízí několik důvodů k uskutečnění obnovy přirozených koryt vodních toků. Jedním z důvodů je, je-li to nezbytně třeba k zajištění funkcí vodního toku nebo vyžaduje-li to jiný veřejný zájem. Dalším důvodem může být ten, vyplývá-li to ze schválených plánů oblastí povodí nebo programů opatření k nim. V souvislosti se zásahy způsobenými lidskou činností do přirozených koryt vodních toků, je správce vodního toku v souladu s ustanovením § 47 odst. 2 písm. h) vodního zákona oprávněn navrhopat opatření k nápravě, která povedou k jejich obnově.

V případě, že správce vodního toku zjistí při povodňové prohlídce, kterou uskutečňuje v součinnosti s vodoprávním úřadem a orgánem ochrany přírody, povodňovou škodu, je

⁴¹ Viz Krátký, M., Nietscheová, J.: Práva a povinnosti správců vodních toků k přirozeným korytům vodních toků, Vodní hospodářství, 11/2010, s. 308.

v souladu s ustanovením § 83 písm. l) vodního zákona povinen realizovat zásah do přirozeného koryta vodního toku. „*Jinak sanaci takové nátrže břehu může provést vlastník pozemku, obec nebo jiná osoba v případě, že bude realizace takové stavby povolena příslušným stavebním úřadem (obecným nebo speciálním) nebo, půjde-li jen o vodohospodářské úpravy, nebudou příslušným vodoprávním úřadem zakázány. Uvedenou ochranu svých nemovitostí provádí jejich vlastník na vlastní náklady.*“⁴²

Dále má správce vodního toku povinnost sledovat využívání pobřežních pozemků z hlediska funkcí vodního toku, jeho ochrany a ochrany jeho koryta a zjištěné závady oznamovat vodoprávnímu úřadu, popřípadě České inspekci životního prostředí. Bude tomu především v případě, že jsou tyto pozemky obhospodařovány takovým způsobem, který způsobuje zvýšenou vodní erozi a smyv půdy, nebo jsou na nich ukládány předměty a materiály, které mohou být splaveny do přirozeného koryta vodního toku nebo mohou ohrozit jakost povrchové vody ve vodním toku.⁴³

Správce vodního toku je podle ustanovení § 47 odst. 2 písm. c) vodního zákona povinen „...*provozovat a udržovat v řádném stavu vodní díla v korytech vodních toků nezbytná k zabezpečení funkcí vodního toku, popřípadě vodnímu toku sloužící, která správci vodních toků vlastní, případně je užívají z jiného právního důvodu.*“

V rámci péče o koryto vodního toku je správce vodního toku povinen odstraňovat nánosy z koryta vodního toku, pokud tvoří překážku průtoku vody a není-li to povinností vlastníka vodního díla. Dále udržuje vlastní vodní dílo, zabezpečuje opevnění břehů a dno v upravených úsecích koryta vodního toku, a to takovým způsobem, aby nadále plnilo svou funkci až do průtoku, na kterém bylo vybudováno.⁴⁴ V souvislosti s úpravami koryt vodních toků připravuje a zajišťuje správce vodního toku podle ustanovení § 47 odst. 2 písm. d) vodního zákona takové úpravy, které slouží k zajištění funkcí vodního toku.

V rámci péče o koryto vodního toku mají správci vodních toků v souladu s ustanovením § 49 odst. 1 písm. b) vodního zákona právo odstraňovat nebo nově vysazovat stromy a keře na pobřežních pozemcích při vodním toku. Podmínkou k tomuto jednání je předchozí projednání s vlastníky pozemků. Vodní zákon nezakotvuje podmínku předchozího projednání s vlastníky pobřežních pozemků pro případ, že se takové keře či stromy nacházejí na pozemku koryta vodního toku.

⁴² Viz Krátký, M., Nietscheová, J.: Práva a povinnosti správců vodních toků k přirozeným korytům vodních toků, *Vodní hospodářství*, 11/2010, s. 308.

⁴³ Viz § 4 písm. f) vyhlášky Ministerstva zemědělství č. 470/2001 Sb., kterou se stanoví seznam významných vodních toků a způsob provádění činností souvisejících se správou vodních toků.

⁴⁴ Viz § 5 písm. b) a c) vyhlášky Ministerstva zemědělství č. 470/2001 Sb., kterou se stanoví seznam významných vodních toků a způsob provedení činností souvisejících se správou vodních toků.

Podle ustanovení § 49 odst. 2 vodního zákona mají správci vodních toků při výkonu správy vodního toku oprávnění užívat pobřežních pozemků, tj. pozemků sousedících s korytem vodního toku, a to za předpokladu naplnění dvou kumulativních podmínek, jednak předchozího projednání s vlastníky těchto pozemků a jednak také na dobu nezbytné potřeby. Vodní zákon nestanoví, že k výkonu tohoto oprávnění musí příslušný správce vodního toku získat souhlas ze strany vlastníka pobřežního pozemku. Vodní zákon neobsahuje také informační povinnost správců vodních toků ve vztahu k vlastníkům pobřežních pozemků o nezbytnosti užití jejich pozemků. Správci vodních toků by určitě měly vlastníky dotčených pozemků předem informovat o době, způsobu a důvodu užití jejich pozemků.⁴⁵ Vzhledem k možnému omezení vlastníků pobřežních pozemků by bylo vhodné *de lege ferenda* tuto informační povinnost o době, způsobu a důvodu užití pozemků ve vodním zákoně zakotvit. Toto oprávnění mají správci vodních toků u vodních toků, které jsou vodními cestami dopravně významnými, nejvýše v šířce do 10 m od břehové čáry, u ostatních významných vodních toků, které nejsou vodními cestami dopravně významnými, nejvýše v šířce 8 m od břehové čáry, a u drobných vodních toků nejvýše v šířce 6 m od břehové čáry. Správci vodních toků mají oprávnění v rámci péče o koryta vodního toku po projednání s vlastníky pozemků odstraňovat nebo nově vysazovat stromy a keře na pozemcích při něm v rámci uvedené hranice od břehové čáry. Tato hranice od břehové čáry nemusí být v konkrétním případě dostačující, vzhledem k tomu, že některé sklony břehů mohou být značné a mohou tak stěžovat manipulaci v rámci této hranice. Proto vodní zákon dává vodoprávnímu úřadu v ustanovení § 49 odst. 3 vodního zákona možnost stanovit k užívání i větší šíři pozemků při vodním toku. Existují dvě podmínky k tomuto kroku, které musí být kumulativně splněny, aby jednání bylo v souladu s vodním zákonem, a to pouze pro nezbytně nutné potřeby a na nezbytně nutnou dobu.

Správci vodních toků jsou podle ustanovení § 49 odst. 1 písm. a) vodního zákona oprávnění při výkonu svých práv a povinností vstupovat a vjíždět v nezbytném rozsahu na cizí pozemky a stavby, a v souvislosti s tím jsou vlastníci pobřežních pozemků a pozemků, na nichž se nacházejí koryta vodních toků povinni umožnit mu výkonu jeho oprávnění. Vodní zákon tu umožňuje oprávnění správcům vodních toků ke vstupu a vjezdu bez souhlasu vlastníka pozemku. Správci vodních toků by určitě měli tento vstup či vjezd s vlastníky pozemků předem projednat. Pokud je zvláštním zákonem v konkrétním případě vyžadováno příslušné povolení ke vstupu či vjezdu, musí toto povolení příslušný správce vodního toku

⁴⁵ Viz Punčochář, P. a kol.: Zákon o vodách č. 254/2001 Sb., v úplném znění k 23. lednu 2004 s rozšířeným komentářem, 3. vydání, SONDY, s. r.o., Praha 2004, s. 132.

získat. Jedná se především o povolení pro vstup či vjezd na pozemky a stavby z důvodů hygienických, z důvodu obrany státu či z veterinárních důvodů.⁴⁶

Na základě ustanovení § 49 odst. 1 písm. c) vodního zákona mohou správci vodních toků v rámci svých oprávnění požadovat předložení povolení vodoprávního úřadu, popř. souhlasu vodoprávního úřadu týkajícího se vodního toku, a zjišťovat jejich dodržování. Toto oprávnění budou vyžadovat zejména od vlastníků pobřežních pozemků a vlastníků pozemků, na nichž se nacházejí koryta vodních toků.

V případě, že správce vodního toku při výkonu svých oprávnění způsobí škodu, je podle ustanovení § 49 odst. 4 vodního zákona povinen k její náhradě podle obecných občanskoprávních předpisů o náhradě škody podle § 420 a násl. občanského zákoníku č. 40/1964 Sb. V takovém případě leží důkazní břemeno k prokázání výše škody a jejího rozsahu na vlastníkově pozemku. Přestože to zákon nestanoví, musí vlastník pozemku nárok na náhradu škody uplatnit u příslušného správce vodního toku.

⁴⁶ Viz Punčochář, P. a kol.: Zákon o vodách č. 254/2001 Sb., v úplném znění k 23. lednu 2004 s rozšířeným komentářem, 3. vydání, SONDY, s. r. o., Praha 2004, s. 130.

4. Právní režim pozemků spojených s vodními díly

4.1. Vodní díla a jejich právní povaha

Vodní zákon v ustanovení § 55 odst. 1 charakterizuje pojem vodního díla z hlediska účelu, jako stavby sloužící ke vzdouvání a zadržování vod, umělému usměrňování odtokového režimu povrchových vod, k ochraně a užívání vod, k nakládání s vodami, ochraně před škodlivými účinky vod, k úpravě vodních poměrů nebo k jiným účelům sledovaným vodním zákonem a podává dále jejich výčet.

Za vodní díla jsou považovány zejména

- a) přehrad, hráze, vodní nádrže, jezy a zdrže,
- b) stavby, jimiž se upravují, mění nebo zřizují koryta vodních toků
- c) stavby vodovodních řadů a vodárenských objektů včetně úpraven vody, kanalizačních stok, kanalizačních objektů, čistíren odpadních vod, jakož i stavby k čištění odpadních vod před jejich vypouštěním do kanalizací,
- d) stavby na ochranu před povodněmi,
- e) stavby k vodohospodářským melioracím, zavlažování a odvodňování pozemků,
- f) stavby, které se k plavebním účelům zřizují v korytech vodních toků nebo na jejich březích,
- g) stavby k využití vodní energie a energetického potenciálu,
- h) stavby odkališť
- i) stavby sloužící k pozorování stavu povrchových nebo podzemních vod,
- j) studny
- k) stavby k hrazení bystřin a strží,
- l) jiné stavby potřebné k nakládání s vodami povolovanému podle § 8 vodního zákona

Mezi jiné druhy staveb potřebné k nakládání s vodami vyžadující povolení ve smyslu ustanovení § 8 vodního zákona lze zahrnout např. náhony, rybí přechody, stavby, které převádějí povrchovou vodu (štoly, potrubí, žlaby, kanály).⁴⁷

Kromě toho některá vodní díla nespádají do žádné skupiny vymezených vodních děl v uvedeném výčtu, přestože však z hlediska svého účelu vymezeného v definici vodních děl budou za vodní díla považována. Jedná se např. o lapoly, které slouží k ochraně vod.⁴⁸

⁴⁷ Viz Tureček, K. a kol.: Zákon o vodách č. 254/2001 Sb., v úplném znění k 1. lednu 2003 s rozšířeným komentářem a prováděcími předpisy, 2. vydání, SONDY, s. r. o., Praha 2003, s. 112.

Některé druhy staveb jako vodní díla, lze zařadit do více skupin vodních děl současně, protože jejich uplatnění ve vodním hospodářství může být několik. Je proto nezbytné získat pro výstavbu těchto vodních děl odpovídající povolení k nakládání s povrchovými vodami. Mezi takové případy patří plavební komory, které jsou stavbami k plavebním účelům zřizované v korytech vodních toků, ale zároveň jsou stavbami ke vzdouvání povrchové vody a slouží rovněž jako prostředek na usměrňování odtokových poměrů při povodni.⁴⁹

V pochybnostech, zda jde o vodní dílo či nikoliv (např. v případě rozporu, zda jde o stavbu pozemní komunikace, stavbu dráhy či vodní dílo u staveb propustků či nábrežních zdí, kdy takovéto stavby pozemní komunikace a stavby dráhy kříží cestu vodnímu toku nebo s ním sbíhá)⁵⁰ rozhoduje místně příslušný vodoprávní úřad, ve vodoprávním řízení vedeném z moci úřední, kterým je obecní úřad obce s rozšířenou působností nebo krajský úřad.

Ustanovení § 55 odst. 3 vodního zákona demonstrativně vypočítává stavby, které se za vodní díla nepovažují. Jedná se zejména o

- jednoduchá zařízení mimo koryta vodních toků na pozemcích nebo stavbách k zachycení vody a k jejich ochraně před škodlivými účinky povrchových nebo podzemních vod
- vodohospodářské úpravy,
- bezodtokové jímky včetně přítokového potrubí,
- vnitřní vodovody a kanalizace,
- vodovodní a kanalizační přípojky,
- průzkumné hydrogeologické vrty, pokud slouží k odběru podzemní vody,
- další zařízení vybudovaná v rámci geologických prací
- vrty k využívání energetického potenciálu podzemních vod, pokud nedochází k čerpání nebo odběru podzemních vod.

Za vodní díla jsou považována i vodohospodářská díla povolovaná podle předchozích právních předpisů v souladu s ustanovením § 127 odst. 13 vodního zákona.

Předmětem evidence katastru nemovitostí jsou vybraná vodní díla, která stanoví vodní zákon. Podle ustanovení § 20 odst. 1 věty první *„přehrady, hráze, jezy, stavby, které se k plavebním účelům zřizují v korytech vodních toků nebo na jejich březích, stavby k využití vodní energie a stavby odkališť, pokud jsou spojené se zemí pevným základem, se evidují*

⁴⁸ Viz Horáček, Z., Král, M., Strnad, Z., Vytejková, V.: Vodní zákon č. 254/2001 Sb., po novele zákonem č. 150/2010 Sb., účinné od 1. 8. 2010 s komentářem, 4. vydání, SONDY, s. r. o., Praha 2011, s. 189.

⁴⁹ Viz Tureček, K. a kol.: Zákon o vodách č. 254/2001 Sb., v úplném znění k 1. lednu 2003 s rozšířeným komentářem a prováděcími předpisy, 2. vydání, SONDY, s. r. o., Praha 2003, s. 112.

⁵⁰ Viz Tureček, K. a kol.: Zákon o vodách č. 254/2001 Sb., v úplném znění k 1. lednu 2003 s rozšířeným komentářem a prováděcími předpisy, 2. vydání, SONDY, s. r. o., Praha 2003, s. 114-115.

v katastru nemovitostí“. Došlo tak k realizaci ustanovení katastrálního zákona č. 344/1992 Sb., který v ustanovení § 2 odst. 1 písm. f) stanoví, že v katastru nemovitostí se evidují stavby spojené se zemí pevným základem, o nichž to stanoví zvláštní předpis, tedy v daném případě vodní zákon. Věta druhá ustanovení § 20 odst. 1 vodního zákona odkazuje na podrobnější vymezení těchto vodních děl k vyhlášce č. 23/2007 Sb., o podrobnostech vymezení vodních děl evidovaných v katastru nemovitostí České republiky. Katastrální zákon v ustanovení § 5 odst. 1 písm. g) stanoví podmínku pro zápis do katastru nemovitostí u vodních děl tak, že v listinách, které jsou podkladem pro zápis do katastru nemovitostí, musí být označeno vodní dílo označením pozemku, na němž je postaveno, a způsobem využití vodního díla.

4.2. Majetkoprávní vztah k vodnímu dílu

V souladu s aplikací ustanovení § 120 odst. 2 občanského zákoníku, kdy platí zásada *superficies non solo cedit*, nejsou stavby vodních děl součástí pozemků, na nichž se nacházejí. Vodní díla sloužící ke vzdouvání a akumulaci povrchových vod jsou z hlediska vodního zákona stavbami vyžadující povolení vodoprávního úřadu jako speciálního stavebního úřadu na základě územního rozhodnutí o umístění této stavby podle stavebního zákona a podle vodního zákona. Je nutné si však nejprve zajistit vlastnické právo k příslušnému pozemku, na kterém bude stavba vodního díla umístěna.

Z hlediska veřejnoprávního lze získat k pozemku pro stavbu vodního díla titul v důsledku vyvlastnění. Právní úprava zákona o vyvlastnění neobsahuje účely vyvlastnění pro problematiku vodních děl. Ty lze nalézt jednak ve vodním zákoně a jednak také ve stavebním zákoně. Právní podklad k vyvlastnění poskytuje právní úprava v ustanovení § 170 odst. 1 písm. b) stavebního zákona⁵¹, které umožňuje práva k pozemkům a stavbám odejmout nebo omezit, jsou-li vymezeny ve vydané územně plánovací dokumentaci a zároveň jde o veřejně prospěšné opatření, a to ke snížení ohrožení v území povodněmi a jinými přírodními katastrofami. Právní úprava stavebního zákona umožňuje zajistit si nejen nezbytný přístup ke stavbě vodního díla nebo příjezd k pozemku vodního díla, ale také k řádnému užívání vodního díla na základě omezení či odejmutí práva k pozemku (viz § 170 odst. 2). Vodní zákon upravuje v souvislosti s vodními díly účely vyvlastnění. Jedním z nich je ustanovení § 55a vodního zákona, které připouští omezení nebo vyvlastnění práv k pozemkům a stavbám za

⁵¹ Zákon č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon)

účelem realizace veřejně prospěšné stavby na ochranu před povodněmi. V souvislosti s tím, zakotvuje ustanovení § 68 vodního zákona, že „za území určená k řízeným rozlivům povodní se považují pozemky nezbytné pro vzdouvání, popřípadě akumulaci povrchových vod veřejně prospěšnými stavbami na ochranu před povodněmi, k nimž bylo omezeno vlastnické právo dohodou nebo postupem podle § 55a“.

Dalším účelem je ustanovení § 11 odst. 4 vodního zákona, které umožňuje vodoprávnímu úřadu v rámci diskreční pravomoci ukládat osobě nevyužívající odpovídajícím způsobem povolení k nakládání s vodami, povinnost umožnit využití vodního díla nebo zařízení k povolení nakládání s vodami jinou fyzickou nebo právnickou osobou, kterou vodoprávní úřad určí. Podmínkou je naplnění dvou skutečností, jednak je-li veřejný zájem na zachování povoleného nakládání s vodami a zároveň oprávněný své povolení k nakládání s vodami nevyužívá nebo pouze zčásti. Vodním zákonem je oprávněné osobě přiznána přiměřená náhrada. Určitým nedostatkem právní úpravy vodního zákona je, že nestanoví, kdo je povinen tuto přiměřenou náhradu poskytovat. Tento institut vodního práva neumožňuje získat vlastnické právo k pozemku či stavbě, ale pouze povolení k nakládání s vodami.

4.3. Vybraná problematika některých vodních děl

Vodní dílo je vždy stavbou v souladu s ustanovením vodního zákona. Neplatí to však pro vodní díla z pohledu soukromoprávního. Některé stavby definované přímo vodním zákonem za vodní díla nejsou podle judikatury Nejvyššího soudu⁵² zpravidla samostatnou věcí v právním smyslu, ale jsou považovány za součást pozemku. Jedná se např. o stavby, kterými se upravují či mění koryta vodních toků, zavlažování a odvodňování pozemků, stavby k vodohospodářským melioracím. „Bude vždy třeba zvažovat, zda vodní dílo může být samostatným předmětem práv a povinností, a to s přihlédnutím ke všem okolnostem, zejména k tomu, zda podle zvyklostí v právním styku je účelné, aby stavba jako samostatná věc byla předmětem právních vztahů a také k jejímu stavebnímu provedení. Významným hlediskem je, zda lze vymezit, kde končí pozemek a kde začíná stavba: pokud takové vymezení možné není, půjde zpravidla o součást pozemku.“⁵³

V otázce právní povahy některých vodních děl nepanuje shoda v teorii ani v praxi. Týká se např. problematiky studní. Z hlediska veřejnoprávního (podle vodního zákona) lze na

⁵² Viz rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 22 Cdo 1221/2002.

⁵³ Viz rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 22 Cdo 165/2004.

studnu nahlížet jako na samostatný předmět vlastnického práva. V takovém případě je možný převod i odděleně od pozemku. Z tohoto pohledu je studna nemovitostí jako stavba spojená se zemí pevným základem. Naproti tomu z hlediska soukromoprávního (podle občanského zákoníku) je považována za příslušenství pozemku, na kterém se nachází.⁵⁴

Podle názoru Nejvyššího soudu není pochybností o tom, že studna, která je opatřena betonovými skružemi, je nemovitou stavbou a příslušenstvím pozemku, a tedy může být sama o sobě samostatnou věcí v právním smyslu.⁵⁵

Právní praxe podle *Spáčila* považuje studnu za věc jen za předpokladu, že je určitým způsobem stavebně zajištěna, tj. např. vyzdění nebo opatření skružemi, a u vrtaných studní alespoň zapažena rourou z umělé hmoty.⁵⁶ Tento názor podle *Spáčila* „*opomíjí skutečnost, že zpracování studny nemá pro hospodářský život žádné důsledky a je věcí nahodilosti (zatímco studnu hloubenou ve hlíně bude třeba zapažit, studna vyvrtaná ve skále zapažení nevyžaduje, přitom funkčnost a stabilita obou těchto vodních děl bude stejná)*.“⁵⁷ Spáčil zastává názor, že by bylo patrně správné považovat studnu za předmět právních vztahů jakoukoliv studnu ve smyslu vodního zákona.⁵⁸ Ztotožňuji se s tímto názorem v plném rozsahu. Proto jej také na tomto místě podrobně uvádím.

Tuto otázku se pokusil v poslední době vyřešit Nejvyšší soud. Podle právní názoru vysloveného v rozsudku Nejvyššího soudu⁵⁹ k otázce určení studny jako samostatného předmětu právních vztahů záleží na způsobu jejího provedení. Aby se studna stala samostatnou věcí v občanskoprávním smyslu, musí splňovat dvě kritéria, a to: musí být materiální povahy a také oddělena od ostatních věcí.⁶⁰ „*Studna je tedy stavbou a tudíž samostatnou věcí ve smyslu občanskoprávním (bez ohledu na pojetí vodohospodářské), jestliže je výsledkem lidské stavební činnosti, kterou byla vytvořena určitá, převážně podzemní konstrukce, jež ve směru dovnitř ohraničuje prostor, jenž má být zčásti zaplněn vodou a zčásti*

⁵⁴ Viz Drahovzal, P.: Převod vlastnického práva ke studni, Informační servis – INS (Svaz měst a obcí ČR), LIT 31428CZ, Program: ASPI ID, 12/2008.

⁵⁵ Viz Jehlička, O., Švestka, J., Škárová, M. a kol.: Občanský zákoník - Komentář, 9. vydání, C. H. Beck, Praha 2004, s. 417.

⁵⁶ Viz Spáčil, J.: Studna jako samostatný předmět právních vztahů, Program: ASPI ID, LIT 26734 CZ, Původní nebo upravené texty pro ASPI, 2003.

⁵⁷ Viz Spáčil, J.: Studna jako samostatný předmět právních vztahů, Program: ASPI ID, LIT 26734 CZ, Původní nebo upravené texty pro ASPI, 2003.

⁵⁸ Viz Spáčil, J.: Studna jako samostatný předmět právních vztahů, Program: ASPI ID, LIT 26734 CZ, Původní nebo upravené texty pro ASPI, 2003.

⁵⁹ Viz rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 22 Cdo 2597/2010.

⁶⁰ Viz rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 22 Cdo 2597/2010.

sloužit jejímu čerpání. Nemá-li studna žádnou konstrukci, nejde o samostatnou věc, ale o součást pozemku (šlo by např. o pouhý nezpracovaný vrt, nijak nevymezený proti okolí).“⁶¹

Zřejmě nejvíce otázek vyvolala v poslední době problematika určení právní povahy rybníka v souvislosti s rozhodovací činností Nejvyššího soudu, který jej nepovažuje za stavbu, přestože z hlediska veřejného práva (vodního zákona) stavbou je. Rybníky jako vodní díla, které jsou vodními nádržemi, vyvolaly množství majetkoprávních sporů, jejichž předmětem byla otázka vlastnického práva k rybníku.

Dřívější judikatura Nejvyššího soudu⁶² dospěla k závěru, že rybník z hlediska veřejnoprávního (vodního práva) je vodním dílem, není však z hlediska soukromoprávního (občanského práva) samostatnou věcí, se kterou by mohlo být nakládáno odděleně od pozemků tvořících jeho dno a břehy. V další rozhodovací činnosti Nejvyšší soud upřesnil, že rybník nemůže být samostatnou věcí z hlediska soukromoprávního, se kterou by bylo možno nakládat odděleně od pozemků tvořících rybníční těleso, nemůže být samostatným předmětem občanskoprávních vztahů, a tedy nemůže se jednat o stavbu ve smyslu občanského práva.⁶³ V jednom ze svých rozsudků⁶⁴ konstatoval Nejvyšší soud, že rybník jako celek, představovaný pozemky a zařízeními, která jsou jejich součástí či příslušenstvím, může být předmětem občanskoprávních vztahů. Podle Nejvyššího soudu se vlastník rybníka považuje za vlastníka zatopeného pozemku, tj. část zemského povrchu, na kterém se nachází zadržovaná voda.⁶⁵ Pokud tedy vlastník rybníka nedisponuje veřejnoprávními oprávněními k nakládání s vodami v rybníku, včetně využití jejího potenciálu k chovu ryb, nelze se domáhat na uživateli tohoto pozemku vydání bezdůvodného obohacení.⁶⁶ Uživatel rybníka „...konzumuje totiž na jeho úkor výlučně užitnou hodnotu (zatopeného) zemědělského pozemku. Při vyčíslení majetkového prospěchu získaného na úkor vlastníka je tak zde nutno vycházet z konzumace užívání zatopeného pozemku, nikoli z konzumace užívání v něm vzdutých vod a ze způsobu jejich využití.“⁶⁷ „Základem těchto rozsudků je přesvědčení soudů, že, protože vodní nádrž není „vystavěna“ klasickou stavební technologií, vznikne zřízením vodní nádrže pouze „nový tvar pozemku“. Podle těchto názorů jsou vodní nádrže jenom pozemky „zatápěné vodou“.⁶⁸

⁶¹ Viz rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 22 Cdo 2597/2010.

⁶² Viz rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 2 Cdon 1192/97.

⁶³ Viz rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 25 Cdo 663/2001.

⁶⁴ Viz rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 22 Cdo 234/2003.

⁶⁵ Viz rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 33 Odo 1408/2004

⁶⁶ Viz rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 33 Odo 1408/2004

⁶⁷ Viz rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 33 Odo 1408/2004

⁶⁸ Viz Krátký, M., Nietzscheová, J.: Vodní nádrže a pozemky, Vodní hospodářství, 11/2008, s. 374-375.

Zastávané právní názory judikatury Nejvyššího soudu jsou ovšem relevantní toliko ve vztahu k předchozí právní úpravě uvedené v zákoně o rybářství 102/1963 Sb. Mezi tím ovšem došlo ke změně právní úpravy, a vymezení pojmu rybníka v zákoně o rybářství č. 99/2004 Sb., jako vodní dílo, které je vodní nádrž určenou především k chovu ryb, ve kterém lze regulovat vodní hladinu, včetně možnosti jeho vypouštění a slovení. Rybník je tvořen hrází, nádrží a technickými zařízeními.

Vlastníci pozemků jsou povinni v souladu s ustanovením § 50 písm. c) vodního zákona strpět na svém pozemku vodní díla. Jedná se o věcné břemeno *ex lege*. Judikatura Nejvyššího soudu⁶⁹ v souvislosti s aplikací tohoto ustanovení dospěla k závěru, že vlastník pozemku je povinen strpět na svém pozemku rybník jako vodní dílo, který byl vybudován před účinností zákona č. 99/2004 Sb., o rybníkářství. Z toho plyne skutečnost dvojího vlastnického práva, tedy jednak vlastnictví k pozemku, na kterém se nachází rybník a jednak vlastnictví rybníka. „...*je-li rybník vlastnický oddělen od pozemků, na nichž je umístěn, je vlastník nádrže osobou oprávněnou z práva odpovídajícího věcnému břemeni umístění nádrže na cizím pozemku, není-li však nádrž specifickou konstrukcí (stavbou), nepůjde v jejím případě o věc. Vlastník rybníku je tedy vlastníkem nádrže tehdy, je-li vlastníkem pozemků, na nichž je rybník umístěn, anebo tehdy, jde-li o stavbu, jež není součástí pozemku, ale má povahu samostatné věci. Jinak je sice vlastníkem hráze a technických zařízení, ve vztahu k nádrži však je toliko osobou oprávněnou z věcného břemene.*“⁷⁰ Podle právního názoru Nejvyššího soudu⁷¹ pokud by stávající právní úprava v zákoně o rybářství č. 99/2004 Sb. vylučovala vlastníka zatopeného pozemku z hospodaření na rybníku, znamenalo by to oproti předchozímu stavu, že omezuje výkon jeho vlastnických práv. *Kindl* zastává názor, že pokud zákon o rybářství vylučuje vlastníka pozemku z práva hospodařit na rybníku, nepochybně tak jeho vlastnické právo omezuje.⁷² Nejvyšší soud poukazuje na to, že za toto omezení není v zákoně dána možnost náhrady a že nelze omezit vlastnické právo vlastníků pozemků bez náhrady.⁷³ V této souvislosti Ústavní soud ve svém nálezu⁷⁴ k této otázce zastává názor, že dotčený vlastník se může domáhat náhrady za omezení vlastnického práva přímo na základě čl. 11 odst. 4 Listiny základních práv a svobod, aniž by bylo třeba toto ustanovení Listiny provádět předpisem nižší právní síly, tj. zákonnou normou.

⁶⁹ Viz rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 22 Cdo 1121/2008.

⁷⁰ Viz *Kindl*, T.: Malá poznámka o věcech (o odpadech, jeskyních a rybnících jako o věcech), *Právní fórum*, 2/2010, s. 51.

⁷¹ Viz rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 22 Cdo 1121/2008.

⁷² Viz *Kindl*, M.: Jeskyně, rybníky a jiné problémy moderní právní úpravy, *Právník*, 10/2009, s. 1125.

⁷³ Viz *Kindl*, M.: Jeskyně, rybníky a jiné problémy moderní právní úpravy, *Právník*, 10/2009, s. 1125.

⁷⁴ Viz náleží Ústavního soudu Pl. ÚS 41/97.

Konstantní judikatura Nejvyššího soudu tedy považuje rybník za pozemek, který je zatopen vodou, a opomíjí skutečnost, že se z hlediska veřejnoprávního jedná o vodní dílo, tedy o stavbu. Naproti tomu Nejvyšší správní soud⁷⁵ ve své nedávné rozhodovací činnosti konstatoval, že rybník je stavbou.

Z definice rybníka uvedené v platném zákoně o rybářství, která stanoví, že rybník je tvořen hrází, nádrží a technickými zařízeními, vyplývá, že vlastník rybníka je vlastníkem hráze, nádrže a dalších technických zařízení, přičemž souhrn těchto věcí představuje věc hromadnou ve smyslu občanskoprávním.⁷⁶ Dovoluji si tvrdit, že předchozí právní úprava definovala pojem rybníka mnohem přesněji, a to tak, že rybník je tvořen hrází a pozemkem, na kterém je postavena, a dalšími technickými doplňky, přítokovou částí, odpadem, zatopenými pozemky na úroveň hladiny vody při návrhovém průtoku, popřípadě obvodovou stokou.

Tato problematika kolem právní povahy rybníka se týká především vodních nádrží, které byly vybudovány po roce 1950, kdy došlo v našem právním řádu k oddělení právních poměrů pozemků a staveb a došlo k upuštění od římskoprávní zásady „*superficies solo cedit*“, která vyjadřuje, že „povrch ustupuje pozemku“.⁷⁷ Navrhovaný občanský zákoník považuje stavbu za součást pozemku, a bude tak vhodným řešením právě pro majetkoprávní problematiku rybníků *pro futuro*. Domnívám se, že úprava nového občanského zákoníku, bude předcházet sporům také v otázce právní povahy studny. Návrh nového občanského zákoníku schválený Legislativní radou vlády v květnu 2011 v porovnání se současnou platnou právní úpravou, která obsahuje pouze skromné ustanovení, že stavba není součástí pozemku, velmi přesně definuje, co je považováno za součást pozemku. Podle ustanovení § 499 odst. 1 uvedeného návrhu je totiž součástí pozemku nejen prostor nad povrchem i pod povrchem, ale také stavby zřízené na pozemku a jiná zařízení s výjimkou staveb dočasných, včetně toho, co je zapuštěno v pozemku nebo upevněno ve zdech.⁷⁸

Problematika, kterou jsem zde uvedl, je velmi složitá a nelze učinit z uvedeného jednoznačný závěr. Do přijetí nového občanského zákoníku je podle mého názoru nutné v každém případě považovat rybník za stavbu jako vodní dílo podle vodního zákona. K tomu by měla přistupovat především judikatura Nejvyššího soudu. Rybník nelze považovat vzhledem k definici vodního díla ve vodním zákoně za pozemek.

⁷⁵ Viz rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 7. října 2010, čj. 2 As 18/2010-140

⁷⁶ Viz Kindl, T.: Malá poznámka o věcech (o odpadech, jeskyních a rybnících jako o věcech), Právní fórum, 2/2010, s. 51.

⁷⁷ Viz Krátký, M., Nietscheová, J.: Vodní nádrže a pozemky, Vodní hospodářství, 11/2008, s. 375.

⁷⁸ Návrh nového občanského zákoníku schváleného Legislativní radou vlády (květen 2011) dostupný na adrese: http://obcanskyzakonik.justice.cz/tinymce-storage/files/2011/Navrh_zakona_s_obsahem_04052011_final.pdf

4.4. Vstup na pozemky vlastníků pozemků sousedících s vodním dílem

Vodní zákon v ustanovení § 60 odst. 1 ukládá vlastníkům pozemků sousedících s vodním dílem povinnost umožnit po předchozím projednání vstup a vjezd na své pozemky osobám, které zajišťují udržovací a provozní práce k zajištění vodního díla. Vodní zákon neurčuje konkrétní osoby oprávněné k tomuto vstupu a vjezdu. Z toho lze soudit, že takové provozní a udržovací práce zajišťuje především vlastník či uživatel vodního díla. Vodní zákon však stanoví jako podmínku pro tento vstup a vjezd předchozí projednání s vlastníky dotčených pozemků. Pozemky sousedící s vodními díly je nutno pojímat v souladu s judikaturou Ústavního soudu⁷⁹ jako vztah prostorové blízkosti, nikoliv jako vztah bezprostředního sousedství na základě společné hranice.⁸⁰ Vlastníci pozemků sousedících s vodním dílem jsou povinni umožnit tento vstup a vjezd pouze v nezbytném rozsahu.

Formulace ustanovení § 60 odst. 1 vodního zákona podle vyjádřeného právního názoru Ústavního soudu „...nezavdává žádné pochybnosti stran proporcionality jim konstruovaného omezení vlastnického práva, neboť je vymezuje nejen účelově, ale i rozsahově a personálně.“
„Zákonodárce může stanovit omezení výkonu vlastnických práv a v citovaném ustanovení vodního zákona tak učinil, neboť uložil vlastníkům sousedících s vodním dílem povinnost umožnit vstup na své pozemky jiným osobám za stanoveným účelem. Zároveň však zakotvil, že se tak může stát jen po předchozím projednání s nimi. Tato podmínka implikuje jednání obou stran, zjevně však nemůže pro všechny případy předpokládat dosažení dohody nejen o způsobu, času, rozsahu a dalších okolnostech průchodu. Lze tedy mít za to, že v případě neshody musí eventuální spory na základě žaloby řešit soud (pokud nepůjde o kompetenci Ministerstva zemědělství nebo vodoprávního úřadu ve smyslu ustanovení § 53 vodního zákona. Z citovaného ustanovení tak v žádném případě nevyplývá, že by vstup na cizí pozemky, a tedy do jisté míry i jejich užití, měl být strpěn bez náhrady předpokládané čl. 11 odst. 4 Listiny základních práv a svobod“.⁸¹ Ústavní soud⁸² vykládá ústavní rámec omezení vlastnického práva podle čl. 11 odst. 4 Listiny základních práv a svobod ve svém nálezu tím způsobem, že k omezení může dojít v případě kolize základních práv a svobod s jinou ústavně chráněnou hodnotou, jež nemá povahu základního práva a svobody, a touto hodnotou je právě veřejný

⁷⁹ Viz nálezy Ústavního soudu Pl. ÚS 19/99 a III. ÚS 609/94.

⁸⁰ Viz Výklad č. 62 k vodnímu zákonu, Ministerstvo zemědělství ČR, Výklad na úseku vodního hospodářství, č. j.: 36407/2004-16300.

⁸¹ Viz nálezy Ústavního soudu IV. ÚS 652/06.

⁸² Viz nálezy Ústavního soudu Pl. ÚS 15/96

statek.⁸³ Vzájemné zvažování kolidujících základních práv a svobod nebo veřejných statků záleží na třech kritériích, a to vhodnosti, potřebnosti a porovnání závažnosti obou kolidujících základních práv nebo veřejných statků.⁸⁴ Podle názoru Ústavního soudu obtojí toto omezení vlastnického práva ve vodním zákoně (§ 60 odst. 1) z hlediska všech těchto uvedených kritérií. Omezení vlastnického práva na základě ustanovení § 60 odst. 1 vodního zákona je podle názoru Ústavního soudu možné interpretovat v souladu s čl. 11 odst. 4 Listiny jako přípustné omezení vlastnického práva. Pouze za předpokladu tohoto omezení vlastnického práva může být realizováno vlastnické právo vlastníka vodního díla, jelikož ochrana životního prostředí zakotvená v čl. 7 Ústavy, jejíž nedílnou součástí je také provoz a údržba vodních děl, je veřejným statkem, pro jehož zájem lze zákonem ústavně chráněné základní právo na vlastnictví omezit.⁸⁵

Na základě uvedeného výkladu Ústavního soudu lze konstatovat, že bude možné vlastníkovu dotčeného pozemku přiznat náhradu za toto omezení vlastnického práva. Vlastník pozemků má z vodního zákona nárok na náhradu škody způsobené vstupem na jeho pozemek. Ve vodním zákoně není výslovně pamatováno na to, že by měl vlastník pozemku nárok na náhradu škody způsobené vjezdem. Na základě logické výkladu *argumentum a minori ad maius* vyplývá, že má nárok také na tuto náhradu škody.

4.5. Ochranná pásma vodních děl

Platná právní úprava vodního zákona umožňuje vodoprávnímu úřadu stanovit ochranná pásma vodního díla na návrh vlastníka vodního díla formou opatření obecné povahy. Tato ochranná pásma vodních děl se vyznačují podle ustanovení § 20 odst. 2 vodního zákona v katastru nemovitostí údaji o způsobu ochrany nemovitostí. V zájmu ochrany vodního díla může vodoprávní úřad na základě ustanovení § 58 odst. 3 vodního zákona zakázat nebo omezit na pozemcích v tomto ochranném pásmu umístování a provádění některých staveb nebo činností v závislosti na povaze vodního díla. Vlastníci pozemků a staveb v ochranném pásmu vodního díla mají nárok na náhradu omezením nebo zákazem vzniklé majetkové újmy vůči vlastníkovu vodního díla. Vodní zákon pamatuje také na situaci,

⁸³ Viz Dudová, J.: Užívání pozemku pod vodním dílem, Časopis pro právní vědu a praxi, MU Brno, 2/2002, s. 163-164.

⁸⁴ Viz Dudová, J.: Užívání pozemku pod vodním dílem, Časopis pro právní vědu a praxi, MU Brno, 2/2002, s. 164.

⁸⁵ Viz nálezu Ústavního soudu IV. ÚS 652/06.

pokud nedojde mezi vlastníkem pozemků a staveb v ochranném pásmu a vlastníkem vodního díla k dohodě o výši náhrady. V takovém případě rozhodne o její výši soud.

4.6. Stavby k vodohospodářským melioracím pozemků

Stavby k vodohospodářským melioracím pozemků jsou vodními díly ve smyslu ustanovení § 55 odst. 1 písm. e) vodního zákona. Jednak jde o stavby k závlaze a odvodnění pozemků, a jednak o stavby k ochraně pozemků před erozní činností vody. Stavby k odvodnění zemědělských pozemků se pro účely vodního zákona člení na hlavní odvodňovací zařízení a podrobné odvodňovací zařízení. Zatímco hlavní odvodňovací zařízení je vymezeno v § 2 odst. 5 vyhlášky Ministerstva zemědělství č. 225/2002 Sb., o podrobném vymezení staveb k vodohospodářským melioracím pozemků a jejich části a způsobu a rozsahu péče o ně, podrobné odvodňovací zařízení je upraveno vodním zákonem v ustanovení § 56 odst. 2. Účelem podrobných odvodňovacích zařízení je odvodnění zemědělských pozemků. Podle vodního zákona jsou jimi pro podzemní odvodnění sběrné a svodné drény, drenážní šachty a výusti, pro povrchové odvodnění sběrné příkopy a objekty na nich).

Stavbami k ochraně pozemku před erozní činností jsou ty, které upravují sklon území nebo zachycují a odvádějí povrchovou vodu a splaveniny stékající po pozemcích nebo zvyšují infiltraci povrchové vody. Tyto stavby jsou tvořeny zejména protierozními příkopy, průlehy, terasami, přehrázkami nebo suchými nádržemi.⁸⁶

Na základě ustanovení § 56 odst. 6 vodního zákona „...hospodaření se stavbami k vodohospodářským melioracím pozemků, které se nacházejí v majetku státu, vykonává stát svými organizačními složkami, které k tomuto účelu zřídí Ministerstvo zemědělství....“ Tuto funkci vykonává Zemědělská vodohospodářská správa se sídlem v Brně. Hospodaření s těmito stavbami mohou zajišťovat i právnické osoby, jimž tyto stavby slouží nebo s jejichž činnostmi souvisejí na základě uzavřené dohody s Ministerstvem zemědělství.

Podle ustanovení § 126 odst. 3 vodního zákona podrobné odvodňovací zařízení ve vlastnictví státu umístěné na cizím pozemku se stává včetně příslušné technické dokumentace, je-li tato k dispozici, vlastnictvím vlastníka pozemku dotčeného touto stavbou a podrobné

⁸⁶ Viz ustanovení § 2 odst. 7 vyhlášky Ministerstva zemědělství č. 225/2002 Sb., o podrobném vymezení staveb k vodohospodářským melioracím pozemků a jejich části a způsobu a rozsahu péče o ně.

odvodňovací zařízení vybudované státem na pozemku, který je ve vlastnictví státu, přechází v případě převodu tohoto pozemku do vlastnictví nového nabyvatele bezúplatně spolu s pozemkem. Vlastníci pozemků měli možnost projevit svůj nesouhlas s přechodem do 31. prosince 2003 příslušnému vodoprávnímu úřadu. K přechodu vlastnického práva k podrobným odvodňovacím zařízením došlo 1. ledna 2004.

Vodním zákonem jsou uloženy povinnosti vlastníkovi pozemku, na kterém jsou umístěny stavby k vodohospodářským melioracím pozemků nebo její část, které souvisí s více pozemky nebo byly zřízeny ve veřejném zájmu, a které byly vybudovány před účinností vodního zákona, tj. před 1. 1. 2002. Vlastník pozemku je jednak povinen strpět takovou stavbu nebo její část na svém pozemku, a jednak užívat pozemek takovým způsobem, který negativně neovlivní funkci stavby k vodohospodářským melioracím pozemků nebo jejich část. Kromě toho je vlastník pozemku, na kterém je umístěna stavba k vodohospodářským melioracím pozemků povinen ohlašovat vlastníkovi stavby k vodohospodářským melioracím pozemků zjevné závady ve funkci stavby nebo její části. Stejnou povinnost má také ve vztahu k vodoprávnímu úřadu. Jelikož bez určitého způsobu užití pozemku by nebylo možné udržovat stavby k vodohospodářským melioracím pozemků nebo jejich části, je vlastník pozemku povinen strpět užití svého pozemku k tomuto účelu v nezbytné míře.

Meliorační zařízení umístěná pod povrchem pozemku, nejsou podle názoru Ústavního soudu stavbami ve smyslu § 120 odst. 2 občanského zákoníku, nýbrž součástí pozemku dle § 120 odst. 1 občanského zákoníku. „*Ustanovení § 120 odst. 2 občanského zákoníku, podle kterého "stavba není součástí pozemku", nutno interpretovat v návaznosti na odstavec 1, tudíž stavba není součástí pozemku tehdy, jestliže jde o stavbu, která je věcí nemovitou nebo jestliže jde o stavbu, která je věcí movitou, a která není funkčně nebo fyzicky spojena s pozemkem a lze ji od něho oddělit, aniž by došlo k znehodnocení pozemku*“.⁸⁷

Stát může poskytnout finanční prostředky k úhradě výdajů na opatření ve veřejném zájmu pro zřízení a obnovu staveb k vodohospodářským melioracím pozemků. Oporu k tomuto kroku představuje ustanovení § 102 odst. 1 písm. i) vodního zákona. Tyto finanční prostředky se mohou v tomto případě poskytnout vlastníkům stavby k vodohospodářským melioracím pozemků a není na ně právní nárok.

⁸⁷ Viz náleží Ústavního soudu Pl. ÚS 16/93.

5. Právní režim pozemků související s plošnou ochranou vod

5.1. Obecná charakteristika ochrany

V rámci plošné ochrany vod existují dva druhy pozemků, jednak ty, které přímo souvisejí s vodami a vodními zdroji, jednak také ty, které tento přímý vztah nemají a přesto mohou být prostřednictvím nevhodné lidské činnosti negativně ovlivněny, ať již po stránce kvality vody v nich, nebo jejich vydatnosti. Proto se právní úprava vodního zákona snaží omezovat užívání těchto pozemků ve prospěch ochrany podzemních a povrchových vod.

Ustanovením § 27 vodního zákona je uložena vlastníkům pozemků obecná povinnost pečovat o své pozemky takovým způsobem, aby nedocházelo ke zhoršování vodních poměrů. Především jsou povinni zajistit, aby nedocházelo ke zhoršování odtokových poměrů, odnosu půdy erozní činností vody a dbát o zlepšení retenční schopnosti krajiny. „*Tuto povinnost má také správce vodního toku, který obhospodařuje pozemky státu, na nichž leží koryta vodních toků. Je obecně známo, že přirozená koryta vodních toků zvyšují retenční schopnost krajiny, kterou protékají o nejméně 60% (při stoleté vodě).*“⁸⁸ Tato obecná povinnost uložená vlastníkům pozemků má vůči zvláštním právním předpisům, které ukládají vlastníkům pozemků další povinnosti na ochranu vod, pouze subsidiární platnost. Vlastníci a nájemci pozemků, které obhospodařují zemědělské pozemky v rámci zemědělského půdního fondu, mají řadu povinností směřujících mimo jiné k ochraně zdrojů pitné vody a nešetrným obhospodařováním svých pozemků v souvislosti s vodami (viz § 3 zákona č. 334/1992 Sb., o ochraně zemědělského a půdního fondu). Právní úprava také vhodným způsobem chrání lesní pozemky před následky vodní eroze, když mimo jiné ukládá vlastníkům a uživatelům pozemků obecnou povinnost nenarušovat na lesních pozemcích vodní režim, stejně tak při výstavbě lesních dopravních cest nesmí působit nebezpečí vodní eroze a narušení vodního režimu (viz § 20 odst. 1 písm. m) a 34 odst. 2 zákona č. 289/1995 Sb., o lesích). Cílem právní úpravy vodního zákona je tak stanovit obecný základ pro šetrné užívání zemědělských a lesních pozemků. Kromě této obecné ochrany směřující k pozemkům, jsou uloženy vlastníkům pozemků, které se nacházejí v chráněných oblastech přirozené akumulace vod, ochranných pásmech vodních zdrojů a zranitelných oblastech, ještě zvláštní povinnosti směřující k ochraně vodních zdrojů v těchto oblastech.

⁸⁸ Viz Burda, V.: Nově přijaté právní předpisy – Nový zákon jako nástroj ochrany vodních toků, *Via Iuris*, 1/2002, s. 4.

Na ochranu podzemní vody je vlastníkům pozemků, na nichž dojde ke zjištění nového výskytu podzemní vody v neobvyklém množství, uložena v souladu s ustanovením § 29 odst. 3 vodního zákona povinnost ohlašovat příslušnému vodoprávnímu úřadu tuto skutečnost. Vodoprávní úřad na základě tohoto ohlášení zjišťuje vydatnost zdroje podzemní vody. Neobvyklé množství podzemní vody je ve vodním zákoně uváděno příkladně, a to vynuceným odstoupením od realizace stavby na tomto staveništi nebo množství vyžadující změnu technologie zakládání stavby. Ohlašovací povinnost má také vlastník pozemku, který při své činnosti zjistí výskyt podzemní vody s napjatou hladinou (tzv. artézské vody). Tato ohlašovací povinnost se vztahuje rovněž na uživatele pozemků (viz § 126 odst.1 vodního zákona), jinak by taková právní úprava ztratila svůj smysl.

Vodní zákon zakotvuje také velmi významné ustanovení upravující podmínky objektivní odpovědnosti podle ustanovení § 420a občanského zákoníku v souvislosti se ztrátou podzemní vody či podstatného snížení možnosti odběru ve zdroji podzemní vody, popřípadě zhoršení jakosti vody v něm. Podle ustanovení § 29 odst. 2 věty první vodního zákona *„osoba, která způsobí při provozní činnosti ztrátu podzemní vody nebo podstatné snížení možnosti odběru ve zdroji podzemních vod, popřípadě zhoršení jakosti vody v něm, je povinna nahradit škodu, která tím vznikla tomu, kdo má povoleno odebírat podzemní vody z tohoto zdroje, a dále provést podle místních podmínek potřebná opatření k obnovení původního stavu. Náhrada spočívá v opatření náhradního zdroje vody.“* Provozní činnost lze chápat podle Nejvyššího soudu jako činnost související s předmětem činnosti (podnikatelská, obchodní), kterou fyzická nebo právnická osoba provozně vyvíjí. Není tím vyloučena ani činnost mimo podnikatelskou sféru.⁸⁹ Není-li to možné nebo účelné, je odpovědná osoba povinna poskytnout jednorázovou náhradu odpovídající snížení hodnoty tohoto nemovitého majetku, s jehož užíváním je povolení spojeno. Výše finančního vyrovnání koresponduje s rozsahem snížení hodnoty nejen dotčeného vlastního vodního díla, ale rovněž své stavby a pozemku.⁹⁰ Ve sporech o náhradu škody nebo o její výši rozhoduje soud. Touto právní úpravou objektivní odpovědnosti nejsou dotčena ustanovení obecných předpisů o náhradě škody. Tímto ustanovení jsou chráněni vlastníci pozemků, kteří mají na svých pozemcích vybudovanou studnu, a dojde v důsledku nevhodné lidské činnosti k odčerpání pramene vody z pozemku poškozeného vlastníka nebo použitím chemických látek dojde k poškození užitné hodnoty vodního zdroje.

⁸⁹ Viz rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 25 Cdo 1829/2003.

⁹⁰ Viz Punčochář, P. a kol.: Zákon o vodách č. 254/2001 Sb., v úplném znění k 23. lednu 2004 s rozšířeným komentářem, 3. vydání, SONDY, s. r. o., Praha 2004, s. 85.

Náhradu za omezení vlastnických práv v rámci plošné ochrany vod přiznává právní úprava vodního zákona jen v případě ochranných pásem vodních zdrojů, a to pouze za předpokladu, že dojde k prokázanému omezení užívání pozemků a staveb uvnitř ochranného pásma vodního zdroje. Naproti tomu za omezení v zemědělském hospodaření na pozemcích ve zranitelných oblastech, a za omezení výkonu vlastnických práv v chráněných oblastech přirozené akumulace vod a v územích chráněných pro akumulaci povrchových vod náhrada nenáleží.

5.2. Ochranná pásma vodních zdrojů

5.2.1. Ochranná pásma vodních zdrojů a jejich právní povaha

Vodní zákon je založen na principu dvoupásmové ochrany vodního zdroje. Stanovení ochranných pásem je vždy veřejným zájmem. Ochranná pásma vodních zdrojů znamenají pro vlastníky pozemků a staveb nacházejících se v těchto pásmech výrazné omezení jejich vlastnických, resp. užívacích práv. Proto podle vodního zákona náleží vlastníkům nemovitostí náhrada za prokázané omezení užívání pozemků a staveb v těchto pásmech. V otázce právní povahy omezení vlastnických práv, k nimž dochází v ochranných pásmech vodních zdrojů, není právní nauka příliš jednotná. Podle právního názoru *Fialy* mají omezení vlastnických práv v ochranných pásmech vodních zdrojů z hlediska obsahové stránky velmi blízko věcným břemenům.⁹¹ „*Shoda omezení vlastnického práva s věcnými břemeny spočívá v tom, že vlastník je uloženými povinnostmi omezen v realizaci užité hodnoty své věci. Odlišnost spočívá v tom, že není určen nositel práva korespondujícího uloženému omezení (výjimku tvořila úprava ochranných pásem vodních zdrojů – zák. č. 138/1973 po novelizaci provedené zákonem č. 14/1998 Sb., ...*“⁹² *Pekárek* však omezení vlastnických práv v těchto ochranných pásmech vodních zdrojů považuje přímo za věcná břemena.⁹³

Nutno poznamenat, že ochranná pásma vodních zdrojů jsou v souladu s ustanovením § 20 odst. 2 vodního zákona vyznačena v katastru nemovitostí údaji o způsobu ochrany nemovitostí.

⁹¹ Viz Bradáč, A. a kol.: *Věcná břemena od A do Z*, 4. vydání, Linde, Praha 2009, s. 99.

⁹² Viz Bradáč, A. a kol.: *Věcná břemena od A do Z*, 4. vydání, Linde, Praha 2009, s. 99.

⁹³ Viz Pekárek, M.: *Věcná břemena v pozemkových úpravách*, Sborník XX. setkání vodohospodářů v Kutné Hoře a Konference voda a pozemkové úpravy, Oblastní sdružení vodohospodářů ČR, Kutná Hora 2005, s. 74.

5.2.2. Stanovení ochranných pásem vodních zdrojů

Právní úprava vodního zákona zakotvuje v ustanovení § 30 odst. 1 vodního zákona povinnost vodoprávního úřadu stanovit formou opatření obecné povahy ochranné pásmo vodního zdroje, za předpokladu, že je to nutné k ochraně vydatnosti, jakosti a zdravotní nezávadnosti zdrojů podzemních nebo povrchových vod využívaných nebo využitelných pro zásobování pitnou vodou s průměrným odběrem více než 10 000 m³ za rok a zdrojů podzemní vody pro výrobu balené kojenecké vody nebo pramenité vody. Vodní zákon však umožňuje vodoprávnímu úřadu stanovit ochranné pásmo vodního zdroje s nižší než uvedenou kapacitou, a to jen případně, že to vyžadují závažné okolnosti. Příslušný vodoprávní úřad na základě ustanovení § 5 odst. 1 vyhlášky č. 137/1999 Sb.⁹⁴ přihlíží při stanovení hranic ochranného pásma k hranicím jednotlivých parcel podle katastru nemovitostí, případně k přirozeným liniím a umělým hranicím v terénu.

Vodoprávní úřad stanoví ochranné pásmo v souladu s ustanovením § 30 odst. 6 vodního zákona na návrh nebo z vlastního podnětu. Které osoby jsou oprávněné k podání návrhu ke stanovení ochranného pásma vodního zdroje, stanoví vodní zákon. Je jím osoba, která má právo k odběru povrchové vody nebo podzemní vody z dotčeného vodního zdroje. Může se však jednat také o osobu, která o povolení žádá. Dále pak u vodárenských nádrží osobou oprávněnou k podání návrhu je vlastník vodního díla sloužící ke vzdouvání vody v takových nádržích nebo jsou jejich stavebníky. Pokud tyto osoby nepodají návrh na stanovení ochranného pásma, může jim předložení tohoto návrhu spolu s potřebnými podklady uložit sám vodoprávní úřad. „Vodní zákon však vylučuje, aby návrh, pravděpodobně na změnu nebo zrušení ochranného pásma vodního zdroje podala jiná osoba, např. vlastník nemovitostí tímto ochranným pásmem omezovaný v jejím užívání. V současné době se na takový návrh vodoprávní úřady dívají jako na podnět, kterým není správní řízení zahájeno. Tento postup je nepochybně praktický, ale z vodního zákona nebo správního řádu nevyplývá“. ⁹⁵ Příslušný správce povodí je subjektem oprávněným k podání takového návrhu, kterým bude stanoveno ochranné pásmo vodního zdroje povrchové vody ve vodárenské nádrži. ⁹⁶

⁹⁴ Viz Vyhláška Ministerstva životního prostředí č. 137/1999 Sb., kterou se stanoví seznam vodárenských nádrží a zásady pro stanovení a změny ochranných pásem vodních zdrojů

⁹⁵ Viz Nietzscheová, J.: Ochrana vodních zdrojů podle platných předpisů a v praxi vodoprávních úřadů, Sborník XXV. Setkání vodohospodářů v Kutné Hoře, Oblastní sdružení vodohospodářů ČR, Kutná Hora 2010, s. 65-66.

⁹⁶ Viz Nietzscheová, J., tamtéž, s. 65.

Vodoprávní úřad rozhoduje o ochranném pásmu vodního zdroje formou opatření obecné povahy, kterým může také ochranné pásmo ze závažných důvodů změnit nebo zrušit. Mezi případy závažných důvodů pro změnu ochranného pásma lze zařadit zřejmě nadměrná a samoúčelná omezení vlastníků pozemků či staveb v ochranných pásmech.⁹⁷

Opatření obecné povahy se chápe jako „...*abstraktně-konkrétní správní akt s konkrétně určeným předmětem (konstituje se jím rozsah práv a povinností v konkrétní věci) a obecně vymezeným okruhem adresátů.*“⁹⁸ Charakteru ochranných pásem by podle teorie správního práva zřejmě odpovídalo vymezovat je formou opatření obecné povahy.⁹⁹ „*Dopad vydaného opatření obecné povahy o stanovení nebo změně ochranných pásem vodních zdrojů bude však širší než u správního rozhodnutí. Především se budou všechna omezení užívání pozemků a staveb v těchto ochranných pásmech týkat každé osoby, která s těmito ochrannými pásmy přijde do kontaktu, včetně uživatelů zemědělských pozemků.*“¹⁰⁰

Vlastníci nemovitostí v ochranném pásmu vodního zdroje mohou proti postupu vodoprávního úřadu o stanovení ochranného pásma brojit v souladu s ustanovením § 172 odst. 5 správního řádu č. 500/2004 Sb., písemně odůvodněnými námitkami, jen v případě, že mohou být opatřením obecné povahy přímo dotčeny na svých právech, povinnostech nebo zájmech, které souvisejí s jejich vlastnickým právem. Vodoprávní úřad může toto postavení přiznat také osobám, které by za jiných okolností mohly uplatňovat pouze námitky. Rozhodnutí o námitkách musí obsahovat vlastní odůvodnění opatření obecné povahy a uvést se jako součást odůvodnění tohoto opatření.

Nezákonnost opatření obecné povahy lze namítat návrhem u Nejvyššího správního soudu, podle ustanovení § 101a zákona č. 150/2002 Sb., soudního řádu správního, který umožňuje podání návrhu každému, kdo tvrdí, že byl opatřením obecné povahy zkrácen na svých právech.

Judikatura Nejvyššího správního soudu nejprve zastávala stanovisko, že navrhovatel oprávněný k návrhu musí opřít své tvrzení o porušení hmotného práva opatřením obecné povahy. Rozšířený senát však přiznal aktivní procesní legitimaci rovněž osobě tvrdící, že bylo porušeno procesní právo, ovšem za předpokladu, že porušením procesních práv mohla být dotčena také právní sféra hmotných práv. Podle názoru rozšířeného senátu mohou nejen

⁹⁷ Viz Zamazalová, E.: Pohled na ochranu využívaných vodních zdrojů očima vlastníků nemovitostí, In Ochranná pásma vodních zdrojů, Česká vědeckotechnická vodohospodářská společnost, Klub techniků, Praha 2002, s. 59.

⁹⁸ Viz Jemelka, L., Pondělíčková, K., Bohadlo, D.: Správní řád – komentář, C.H.Beck, Praha 2008, s. 537.

⁹⁹ Viz Hendrych, D. a kol.: Správní právo - Obecná část, 7. vydání, C. H. Beck, Praha 2009, s. 354.

¹⁰⁰ Viz Nietscheová, J.: Nová právní úprava ochrany vodních zdrojů a její dodržování, Vodní hospodářství, 12/2010, s. 360.

vlastníci nemovitostí podávat návrh na zahájení řízení, ale i ti, kterým náleží jiná věcná práva absolutní povahy. Naopak aktivní procesní legitimaci nemají osoby, kterým náleží právní vztah k nemovitostem z relativních práv (nájem, podnájem, výpůjčka). Nejvyšší správní soud dospěl k závěru, že aktivní žalobní legitimaci mohou podat také osoby s vlastnickým právem k nemovitosti, které nebyly zahrnuty do opatření obecné povahy, ale jejich právní sféra může být přímo dotčena činnostmi povolenými opatřením obecné povahy.¹⁰¹

V rámci opatření obecné povahy jsou vlastníkům nemovitostí uloženy určité povinnosti, jejichž splnění nelze vynucovat bezprostředně správní exekucí, nýbrž je nutné nejprve vydat správní rozhodnutí (exekuční titul) v řízení podle § 142 správního řádu osvědčující existenci povinnosti, jehož adresátem je jmenovitě určená osoba.¹⁰²

5.2.3. Právní režim ochranných pásem vodních zdrojů a jejich vztah k pozemkům

Na základě ustanovení § 30 odst. 2 vodního zákona se ochranná pásma dělí na ochranná pásma I. stupně, která slouží k ochraně vodního zdroje v bezprostředním okolí jímajícího nebo odběrného zařízení, a ochranná pásma II. stupně, která slouží k ochraně vodního zdroje v územích stanovených vodoprávním úřadem tak, aby nedocházelo k ohrožení jeho vydatnosti, jakosti nebo zdravotní nezávadnosti.

Systém ochrany v ochranném pásmu I. stupně omezuje vlastníky pozemků v daleko větší míře než v ochranném pásmu II. stupně, protože do ochranného pásma I. stupně je vodním zákonem vstup a vjezd zakázán. Za účelem zajištění účinnější ochrany před vstupem a vjezdem nepovolaných osob a zabránění vniknutí zvěře, bývají tato ochranná pásma oplocena. Právo ke vstupu a vjezdu na pozemky do ochranného pásma I. stupně mají přiznáno pouze osoby s právem odběru vody z vodního zdroje a osoby vlastníci vodárenské nádrže jako vodní díla. Vlastník pozemku nacházející se v ochranném pásmu I. stupně, nemá z vodního zákona právo ke vstupu či vjezdu na svůj pozemek, pokud není osobou, která má právo vodu z vodního zdroje odebírat nebo není vlastníkem vodárenské nádrže jako vodního díla. Vodní zákon však umožňuje tento zákaz prolomit. Na základě žádosti může příslušný

¹⁰¹ Viz Kocourek, T.: Omezení vlastnického práva ve prospěch ochrany životního prostředí formou opatření obecné povahy, *Časopis pro právní vědu a praxi*, 3/2009, s. 186-187.

¹⁰² Viz Kocourek, T.: Opatření obecné povahy dle vodního zákona, *Právní rozhledy*, 18/2010, s. 652.

vodoprávní úřad stanovit rozhodnutím výjimky ze zákazu vstupu a vjezdu, což bude praktické zejména pro vlastníky a uživatele pozemků v ochranných pásmech.

Platná právní úprava vodního zákona vymezuje rozsah území ochranných pásem I. stupně, když v ustanovení § 30 odst. 3 zakotvuje jejich parametrické náležitosti,¹⁰³ přesto však umožňuje vodoprávnímu úřadu stanovit je individuálně.

Ochranné pásmo II. stupně se nachází vně ochranného pásma I. stupně a může být tvořeno jedním souvislým územím nebo více od sebe oddělenými územími. Právní úprava vodního zákona neuvádí, které činnosti jsou pro vlastníky pozemků a staveb v ochranném pásmu I. a II. stupně nepřípustné, ale pouze v ustanovení § 30 odst. 8 stanovuje zákaz provádění činností poškozujících nebo ohrožujících vydatnost, jakost nebo zdravotní nezávadnost vodního zdroje. Bližší podmínky vymezení jejich rozsahu je třeba vymezit v rámci opatření obecné povahy o stanovení nebo změně ochranného pásma.

V opatření obecné povahy o stanovení nebo změně ochranného pásma vodního zdroje stanoví vodoprávní úřad zároveň, jaká technická opatření je třeba v ochranném pásmu realizovat. Mezi technická opatření zatěžující jednotlivé pozemky v ochranných pásmech vodních zdrojů patří zejména vyznačení hranic ochranných pásem vodních zdrojů na pozemcích, oplocení pastvin na pozemcích u přítoků do vodárenských nádrží, úpravy komunikací u vodárenské nádrže.¹⁰⁴ Protierozní opatření představují velmi účinný nástroj k ochraně povrchových vod v ochranném pásmu vodního zdroje. Jsou na pozemcích uvnitř ochranného pásma realizována z důvodu zabránit povrchovému smyvu půdy do povrchových vod. Tato protierozní opatření (terasy, zatravnění údolnic, sedimentační pásy, zasakovací pásy) jsou považována za technická opatření.¹⁰⁵ Náklady na tato technická opatření nesou na vlastní náklady osoby oprávněné k odběru vody z těchto vodních zdrojů, žadatelé o povolení k jejímu odběru, u vodárenských nádrží pak vlastníci nebo stavebníci vodních děl sloužících ke vzdouvání vody. Vodní zákon správně neuložil vlastníkům pozemků, které se nacházejí v ochranném pásmu vodního zdroje, břemeno nést náklady na realizaci technických opatření, přestože se provádějí na jejich pozemcích.

Pro vlastníky pozemků a staveb nacházejících se v ochranných pásmech vodních zdrojů hraje důležitou roli ustanovení § 30 odst. 10 věta poslední, které umožňuje vodoprávnímu úřadu v rámci stanovení či změny opatření obecné povahy stanovit způsob a dobu omezení užívání pozemků a staveb v tomto ochranném pásmu vodního zdroje nebo

¹⁰³ Viz ustanovení § 30 odst. 3 vodního zákona.

¹⁰⁴ http://www.poh.cz/VHP/pop/C/4_LISTY_OPATRENI/C4_02/1_PROGRAM_OPATRENI/OH100104.pdf

¹⁰⁵ http://www.poh.cz/VHP/pop/C/4_LISTY_OPATRENI/C4_02/1_PROGRAM_OPATRENI/OH100104.pdf

v jeho částech ležících. Mezi takové způsoby omezení užívání pozemků v ochranném pásmu vodního zdroje patří zejména převádění orné půdy na travní porosty, případně na lesní porosty, zákaz provádění terénních úprav, zemních a vrtných prací, zákaz aplikace chemických prostředků.¹⁰⁶ Na pozemcích v ochranných pásmech I. a II. stupně mohou mít vlastníci pozemků také určitý omezený režim týkající se zemědělského či lesnického hospodaření.

Nutno ještě podotknout, že vodní zákon má nastaven systém ochrany také proti geologické činnosti spojené se zásahem do pozemku v ochranných pásmech vodních zdrojů, když tuto činnost váže na povolení vodoprávního úřadu (viz § 14 odst. 1 písm. c) vodního zákona).

5.2.4. Náhrada za omezení vlastnického práva v ochranných pásmech vodních zdrojů

V ochranných pásmech vodních zdrojů dochází k omezení užívání vlastníků pozemků a staveb, a znamená tak zásah do vlastnického práva jako jednoho ze základních lidských práv, za který podle ustanovení § 30 odst. 9 vodního zákona náleží dotčeným vlastníkům náhrada. Důkazní břemeno prokázat omezení užívání pozemků a staveb leží na jejich vlastnících. Tuto náhradu jsou povinni poskytovat osoby oprávněné k odběru vody z vodního zdroje, a v případě vodárenských nádrží, vlastníci vodních děl umožňujících v nich vzdouvání vody. Je-li osob odpovědných za tuto náhradu více, jsou povinni k plnění poměrně podle výše povoleného množství odběru vody. V případě, že nedojde k dohodě o poskytnutí náhrady, rozhodne o jednorázové náhradě soud. Možnost uplatnění náhrady za prokázané omezení užívání pozemků a staveb v ochranných pásmech vodních zdrojů se podle Ústavního soudu „...vztahuje toliko na jednu skupinu osob: na vlastníky pozemků (staveb), na kterých je vymezeno ochranné pásmo, jejichž užívání (pozemků, staveb) je omezeno (kumulativní prvky definice). Naopak se nevztahuje ...na skupinu vlastníků, na jejichž pozemcích (stavbách) je sice vymezeno ochranné pásmo, ale jejichž užívací právo není omezeno. Nahrazuje se omezení užívání pozemků a staveb, nikoli jen pouhá existence ochranného pásma, která by ostatně sama o sobě ztrácela rozumný smysl“.¹⁰⁷

¹⁰⁶ http://www.poh.cz/VHP/pop/C/4_LISTY_OPATRENI/C4_02/1_PROGRAM_OPATRENI/OH100104.pdf

¹⁰⁷ Viz usnesení Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 2995/09.

5.3. Chráněné oblasti přirozené akumulace vod

Chráněné oblasti přirozené akumulace vod vyhláší vláda svým nařízením. Podle § 28 odst. 1 vodního zákona se jedná o oblasti, které pro své přírodní podmínky tvoří významnou přirozenou akumulaci vod, vyznačující se nadprůměrným zalesněním, vysokými ročními srážkovými úhrny a vyššími sklony území.¹⁰⁸ „*Hlavním účelem chráněných oblastí přirozené akumulace vod je zajistit preventivní ochranu oblastí, ve kterých dochází k přirozené akumulaci vod před činnostmi, které by mohly poškodit nebo negativně ovlivnit množství a jakost povrchových vod a není podstatné, zda tyto vodní zdroje jsou již využívány nebo se jedná o vodní zdroje využitelné, případně zda tyto vodní útvary nejsou vodními zdroji. Ochrana oblastí přirozené akumulace vod má proto význam nejen pro tyto oblasti samotné, ale i povrchové a podzemní vody na celém území*“.¹⁰⁹

Podle ustanovení § 28 odst. 2 vodního zákona se v chráněných oblastech přirozené akumulace vod zakazují některé činnosti, jejichž rozsah je podrobněji stanoven v nařízeních vlády. č. 40/1978 Sb., o chráněných oblastech přirozené akumulace vod Beskydy, Jeseníky, Jizerské hory, Krkonoše, Orlické hory, Šumava a Žďárské vrchy, dále v nařízení vlády č. 10/1979 Sb., o chráněných oblastech přirozené akumulace vod Brdy, Jablunkovsko, Krušné hory, Novohradské hory, Vsetínské vrchy a Žamberk- Králíky a v nařízení vlády č. 85/1981 Sb., o chráněných oblastech přirozené akumulace vod Chebská pánev a Slavkovský les, Severočeská křída, Východočeská křída, Polická pánev, Třeboňská pánev a Kvartér řeky Moravy.

Za účelem preventivní ochrany je v těchto územích především zakázáno zmenšovat rozsah lesních pozemků v jednotlivých případech o více než 25 ha, odvodňovat lesní pozemky ve výměře přesahující 250 ha souvislé plochy, odvodňovat zemědělské pozemky ve výměře přesahující 50 ha souvislé plochy, těžít rašelinu v množství přesahujícím 500 000 m³ v jedné lokalitě, ukládat radioaktivní odpady, těžít a zpracovávat radioaktivní suroviny, těžít nerosty povrchovým způsobem nebo provádět jiné zemní práce, které by vedly k odkrytí souvislé hladiny podzemních vod, zřizování skládek komunálních a průmyslových odpadů, realizovat výstavbu velkovýkrmn prasat, skladovat ropné látky, stavět tepelné elektrárny na tuhá paliva.

¹⁰⁸ Viz Beran, J.: Základy vodního hospodářství, Česká zemědělská univerzita, Praha 2009, s. 31.

¹⁰⁹ Viz Punčochář, P. a kol.: Zákon o vodách č. 254/2001 Sb., v úplném znění k 23. lednu 2004 s rozšířeným komentářem, 3. vydání, SONDY, s. r. o., Praha 2004, s. 82.

V případě překročení limitů stanovených jednotlivými nařízeními vlády, je vyžadováno pro tuto činnost povolení výjimky Ministerstvem životního prostředí, a to po předchozím souhlasu vlády.

Vlastník pozemku, který se nachází v chráněných oblastech přirozené akumulace vod, má přímo z vodního zákona nárok na náhradu škody, která mu vznikne z důvodu zákazů zmenšování rozsahu lesních pozemků, nebo odvodňování lesních či zemědělských pozemků.

5.4. Území chráněné pro akumulaci povrchových vod

Území chráněné pro akumulaci povrchových vod jsou vodním zákonem, a to podle ustanovení § 28a odst. 1. považovány za plochy morfologicky, geologicky a hydrologicky vhodné pro akumulaci povrchových vod, tj. pro výstavbu přehradních nádrží, za účelem snížení nepříznivých účinků povodní nebo sucha. Smyslem právní úpravy vodního zákona je umožnit v těchto územích změnu dosavadního využití pozemků, umisťovat na nich stavby a provádět další činnosti jen tehdy, pokud to neznemožní nebo podstatně neztíží jejich budoucí využití pro akumulaci povrchových vod.

Ustanovení § 28a odst. 2 vodního zákona ukládá Ministerstvu zemědělství v dohodě s Ministerstvem životního prostředí pořídit Generel území chráněných pro akumulaci vod (dále jen „Generel“) včetně základních zásad využití těchto území. Územně plánovacím podkladem pro vymezení lokalit v politice územního rozvoje¹¹⁰ a v územně plánovací dokumentaci je Generel.¹¹¹ Cílem Generelu je zabezpečení v dlouhodobém horizontu územní lokality vhodných pro akumulaci povrchových vod před jinými aktivitami, které by mohly ohrozit nebo ztížit budoucí využití pro tento účel.

Vlastníci pozemků v těchto územích jsou bezprostředně omezeni pouze v možnosti změny užívání (druhu a způsobu využití) pozemku.¹¹²

Generel plní úlohu jednoho z adaptačních opatření na případné negativní dopady klimatických změn v oblasti vodního hospodářství. V případě negativních dopadů

¹¹⁰ Ve vládou schválené Politice územního rozvoje České republiky 2008 je pořízen Generel a základních zásad využití těchto území jedním z úkolů Ministerstva zemědělství a Ministerstva životního prostředí, který je uložen v článku 167 LAPV (lokalit pro akumulaci povrchových vod) dostupné na adrese: <http://www.mmr.cz/getdoc/873d1a09-3b9d-4a12-9924-e42eb641a0ad/III--Navrh-PUR-CR-2008>

¹¹¹ V souladu s ustanovením § 108 odst. 2 vodního zákona bude Ministerstvo zemědělství a Ministerstvo životního prostředí uplatňovat Generel ve svých stanoviscích k politice územního rozvoje a k zásadám územního rozvoje.

¹¹² Viz Drobník, J.: Základy pozemkového práva, 3. vydání, IFEC (Eva Rozkotová), Praha 2010, s. 168.

klimatických změn budou provedena taková opatření, jako jsou revitalizace toků a niv, rašelinišť a jiných mokřadů, protierozní meze a další opatření spojená s podporou přirozené retence vody v krajině. Jsou vymezeny jednak lokality využitelné pro zásobování pitnou vodou pro případné negativní dopady klimatických změn v horizontu následujících 50 – 100 let, které musí splňovat kritéria hydrologická a hydrogeologická za účelem naplnění nádrží i v období výkyvů srážek během roku, a jednak lokality vhodné pro akumulaci v rámci protipovodňové ochrany a zlepšení ekologických průtoků ve vodních tocích.¹¹³

Vzhledem k výraznému zásahu do krajinného rázu a do přírodních procesů spojených s výstavbou přehradních nádrží jako opatření k ochraně před povodněmi a suchem, je třeba v procesu projednávání u lokalit vymezených v Generelu „...*prosazovat nejprve realizaci drobných opatření k podpoře akumulace a retence vody, např. soustavy menších nádrží, revitalizace vodních toků a důslednou protierozní ochranu, která mohou přispět k řešení problémů s nedostatkem vody v území. Taková opatření nemusí přinést srovnatelné vodohospodářské efekty jako přehradní nádrže, ale mohou snížit nároky na jejich případnou výstavbu (nižší hráz, objem a zatopená plocha).*“¹¹⁴

Právní úprava vodního zákona se tak na jedné straně snaží neomezovat současný způsob užívání pozemků v územích chráněných pro akumulaci povrchových vod nad nezbytně nutnou míru, tj. pokud to neznemožní nebo podstatně neztíží jejich budoucí využití pro akumulaci povrchových vod, na druhé straně se však snaží umožnit vlastníkům pozemků v těchto územích prostřednictvím územních plánů realizaci dočasných staveb s předpokládanou hranicí jejich životnosti kolem 50 let nebo realizaci staveb, jejichž vykoupení a odstranění nebude po technické a ekonomické stránce příliš složité, jako jsou cyklostezky, jednotlivé rodinné domy, chaty, zahrádkářské kolonie apod.¹¹⁵

¹¹³ Viz Franková, L., Dobrovský, P.: Generel lokalit pro akumulaci povrchových vod, Ochrana přírody a krajiny, 5/2009, s. 7-9.

¹¹⁴ Viz Franková, L., Dobrovský, P.: Generel lokalit pro akumulaci povrchových vod, Ochrana přírody a krajiny, 5/2009, s. 9.

¹¹⁵ Viz Horáček, Z., Král, M., Strnad, Z., Vytejšková, V.: Vodní zákon č. 254/2001 Sb., po novele zákonem č. 150/2010 Sb., účinné od 1. 8. 2010 s komentářem, 4. vydání, SONDY, s. r. o., Praha 2011, s. 109.

5.5. Zranitelné oblasti

5.5.1. Obecná charakteristika zranitelných oblastí

Podle ustanovení § 33 odst. 1 vodního zákona se jedná o území s výskytem povrchové nebo podzemní vody, využívané nebo určené především jako zdroje pitné vody, v nichž koncentrace dusičnanů přesahuje hodnotu 50 mg/l nebo mohou této hodnoty dosáhnout, nebo povrchové vody, u nichž v důsledku vysoké koncentrace dusičnanů ze zemědělských zdrojů dochází nebo může dojít k nežádoucímu zhoršení jakosti vody.

Vymezením zranitelných oblastí v § 33 vodního zákona je provedena implementace směrnice Rady 91/676/EHS o ochraně vod před znečištěním dusičnany ze zemědělských zdrojů (nitrátová směrnice).

Zranitelné oblasti jsou územně vymezeny katastrálními územími České republiky a jejich seznam je uveden v příloze č. 1 k nařízení vlády č. 103/2003 Sb.¹¹⁶

Základní územní jednotkou pro návrh stanovení zranitelných oblastí se staly přirozené hranice povodí 4. řádu, což jsou povodí s rozlohou cca 20 – 25 km². Z celkové rozlohy zemědělské půdy představují definované zranitelné oblasti asi 42,5 %, tj. asi 36 % rozlohy ČR. Hranice povodí, které se staly měrnou jednotkou pro vymezení zranitelných oblastí, byly převedeny na hranice katastrálních území, které jsou vymezeny v příloze č. 1 nařízení vlády, a jejich rozloha činí cca 44% zemědělské půdy.¹¹⁷

Ve zranitelných oblastech se stanoví povinné způsoby zemědělského hospodaření, tzv. akční programy, které mají snížit ohrožení povrchových a podzemních vod před dusičnany, které jsou vedlejším produktem zemědělské výroby.

První akční program byl od 1. ledna 2004 vymezen v nařízení vlády č. 103/2003 Sb., a druhý akční program byl vydán v nařízení vlády č. 108/2008 Sb.¹¹⁸ na období následujících 4 let. Akční program se vyhlašuje na období nepřesahující 4 roky, a na konci tohoto období podléhá přezkoumání a případným revizím. Akční program se vztahuje na zemědělské podnikatele, tj. na fyzické nebo právnické osoby, které provozují zemědělskou výrobu ve

¹¹⁶ Nařízení vlády č. 103/2003 Sb., o stanovení zranitelných oblastí a o používání a skladování hnojiv a statkových hnojiv, střídání plodin a provádění protierozních opatření v těchto oblastech.

¹¹⁷ Viz Kozlovská, L., Stav implementace nitrátové směrnice, Vodní hospodářství, 6/2003, s. 168.

¹¹⁸ Nařízení vlády č. 108/2008 Sb., kterým se mění nařízení vlády č. 103/2003 Sb., o stanovení zranitelných oblastí a o používání a skladování hnojiv a statkových hnojiv, střídání plodin a provádění protierozních opatření v těchto oblastech, ve znění nařízení vlády č. 219/2007 Sb.

zranitelných oblastech a jsou zapsány do evidence podle zákona o zemědělství (viz § 4 nařízení vlády č. 108/2008 Sb.).

5.5.2. Právní režim pozemků ve zranitelných oblastech

Právní úprava obsahuje určitá opatření na ochranu povrchových vod v souvislosti se zemědělským hospodařením. Na zemědělských pozemcích sousedících s útvary povrchových vod je každý zemědělský podnikatel povinen zachovat ochranný pás nehnojené půdy o šířce nejméně 3 m od břehové čáry. Tento ochranný pás slouží k zabránění vniknutí minerálních hnojiv a jiných organických látek do povrchových vod. Organické látky totiž odnímají z vody kyslík. U zemědělských pozemků se sklonitostí převyšující 7 stupňů je systém ochrany nastaven ještě přísněji. Je třeba totiž dodržovat ochranný pás o šířce nejméně 25 m od břehové čáry. V tomto ochranném pásu nelze používat tekutá hnojiva s rychle uvolnitelným dusíkem. Na jedné straně právní úprava nevztahuje tento zákaz na výměšky zanechané hospodářskými zvířaty při pastvě nebo při jejich jiném pobytu na trvalých travních porostech, na druhé straně nepředpokládá stanovit určité překážky formou oplocení pastvin na pozemcích, které sousedí s povrchovými vodami, které by byly určitě dalším vhodným opatřením (viz § 12 písm. a) a b) nařízení vlády č. 108/2008 Sb.).

Na svažitéch zemědělských pozemcích, kterými jsou pozemky s ornou půdou nacházejících se na půdách ohrožených erozí, je třeba provádět vhodná agrotechnická protierozní opatření odpovídající stanovištním podmínkám (např. vrstevnicové obdělávání, mulčování). Za účelem ochrany vodních zdrojů ve zranitelných oblastech, na svažitéch zemědělských pozemcích se sklonitostí povrchů přesahující hranici 7 stupňů, které bezprostředně sousedí s útvary povrchových vod, nebo se nacházejí od nich ve vzdálenosti menší než 25 m, je zakázáno pěstovat širokořádkové plodiny, jako např. kukuřice, slunečnice, sója, bob, brambory (viz § 11 odst. 1 a 2 nařízení vlády č. 108/2008 Sb.). *„V případě, že intenzita a úhrn dešťových srážek převyšují infiltraci (vsakování) vody do půdy, nastává vodní eroze, která se projevuje povrchovým smyvem, vytvářením erozních rýh a stružek soustřeďujících povrchový odtok, případně lokálními nánosy zeminy. Přitom je odnášena ornice, půda je ochuzována o živiny a je zhoršována její vodní jímavost. Opakovaným výskytem eroze se stupňují ztráty půdních částic z povrchové vrstvy půdy. Výsledkem je*

snížení úrodnosti půdy a zhoršení jejich fyzikálních vlastností.“¹¹⁹ Značné riziko představují zemědělské pozemky, které mají určitý sklon svahů. Proto právní úprava velmi vhodně působí na jejich zemědělské obhospodařování. Na zemědělských pozemcích s ornou půdou se sklonitostí převyšující 12 stupňů se nesmí používat žádné dusíkaté hnojivé látky. Z tohoto omezení však existuje určitá výjimka, která platí pro tuhá statková hnojiva a tuhá organická hnojiva, ovšem za předpokladu, že budou zapravena do půdy do 24 hodin po jejich použití. Tento zákaz se nevztahuje na ponechané sklíditelné rostlinné zbytky. Na svažitéch zemědělských pozemcích s trvalými travními porosty se sklonitostí převyšující 7 stupňů je omezeno používání dusíkatých hnojivých látek jednorázovou dávkou na 80 kg celkového dusíku/1 ha. Platná právní úprava však toto omezení nevztahuje na přívod dusíku ve výměšcích při pastvě hospodářských zvířat nebo při jejich jiném pobytu na trvalých travních porostech. *„Ve zranitelných oblastech je vzhledem k ochraně vodních zdrojů nutné uplatnit takové způsoby zemědělského hospodaření, které zmírní povrchový smyv hnojiv a statkových hnojiv, vodní erozi a její následky. Způsoby zemědělského hospodaření by měly být přizpůsobeny místním podmínkám. K tomu je třeba využít všech dostupných informací o půdě, klimatu, vhodných plodinách a doporučených technologiích.*“¹²⁰

Na pozemcích ve zranitelných oblastech je také zakázáno na dobu déle než 12 měsíců ukládat tuhá statková hnojiva a tuhá organická hnojiva ze statkových hnojiv, které jsou připraveny ke hnojení. Právní úprava však uložení váže na místa, která jsou vymezena ve schváleném havarijním plánu. Na stejném zemědělském pozemku je možné uložení hnojiva opakovaně nejdříve po 4 letech po provedení kultivace půdy tohoto zemědělského pozemku. (viz § 9 odst. 3 nařízení vlády č. 108/2008 Sb.). Uvedené nařízení vlády stanovuje poté konkrétní podmínky pro umístění složiště hnojiva v jednotlivých případech, např. musí být umístěna na pozemku nejméně 50 m od útvaru povrchových vod.

¹¹⁹ Viz Král, M. a kol.: *Prováděcí předpisy k vodnímu zákonu č. 254/2001 Sb., v úplném znění k 30. září 2005 s komentářem – 2. díl, SONDY, s. r. o., Praha 2005, s. 211.*

¹²⁰ Viz Král, M. a kol.: *Prováděcí předpisy k vodnímu zákonu č. 254/2001Sb., v úplném znění k 30. září 2005 s komentářem – 2. díl, SONDY, s. r. o., Praha 2005, s. 210.*

5.5.3. Problematika náhrady za omezení vlastnického práva ve zranitelných oblastech

Platná právní úprava omezuje v určité míře ve zranitelných oblastech vlastníky pozemků v jejich zemědělském využití. Na základě vodního zákona nemají vlastníci těchto pozemků žádnou náhradu za omezení tohoto hospodářského užívání zemědělských pozemků. Právní úprava omezuje všechny vlastníky pozemků v těchto oblastech stejným způsobem. Je v tom spojován princip rovnosti vlastníků, který uvádí učebnice *Drobníka* formulací, že při jeho uplatnění náhrada za omezení vlastnického práva nenáleží, protože se vztahuje na vlastníky všech pozemků, nebo alespoň všech pozemků určitého druhu.¹²¹ V tomto případě je nutné aplikovat ustanovení čl. 11 odst. 3 Listiny základních práv a svobod, protože tato omezení neznemožňují řádné hospodaření na těchto pozemcích, a omezení nezakládají ani zvláštní postavení určité úzké skupiny vlastníků, která by se dostávala do nerovného postavení.¹²² Vlastníci zemědělských pozemků mají dle mého názoru rovněž prospěch z nezávadných vodních zdrojů. Právní úprava zde sleduje zájem na ochraně nezávadných zdrojů povrchových a podzemních vod, a k tomu je nutné přizpůsobit také chování vlastníků zemědělských pozemků ve zranitelných oblastech.

¹²¹ Viz Drobník, J.: Základy pozemkového práva, 3. vydání, IFEC – Eva Rozkotová, Praha 2010, s. 83-84.

¹²² Viz Kocourek, T.: Omezení vlastnického práva z důvodu ochrany životního prostředí, Právní rozhledy, 6/2010, s. 200.

6. Právní režim pozemků ohrožených povodněmi

6.1. Obecná charakteristika povodně

Platná právní úprava zakotvená ve vodním zákoně předpokládá celou řadu preventivních opatření na ochranu před povodněmi, která mají za cíl zabránit škodlivým účinkům vod nebo je alespoň zmírnit. Vlastníci pozemků a staveb, které se nacházejí v ohrožených pásmech, mohou sami učinit některá opatření na ochranu svého majetku. Dalším důležitým nástrojem jsou povodňové plány a povodňové prohlídky. Za pravděpodobně nejvýznamnější nástroj na ochranu před povodněmi lze považovat vymezení záplavových území a aktivních zón záplavových území, které regulují stavební činnost a užívání pozemků. Preventivní protipovodňová opatření představují také omezující podmínky stanovené v opatření obecné povahy vodoprávními úřady mimo aktivní zónu záplavového území.

Vzhledem k tomu, že povrchové vody, které svým průtokem v průběhu povodně způsobují škody, nejsou předmětem vlastnického práva podle vodního zákona, a tedy je jako takové nikdo nemůže vlastnit a nikdo není odpovědný za škody jimi způsobené. Odpovědnost by však byla založena za předpokladu, že by škody někdo zavinil svým jednáním či opomenutím.¹²³

Povodeň začíná vyhlášením druhého stupně (stav pohotovosti) nebo třetího stupně (stav ohrožení) povodňové aktivity a končí jejich odvoláním. Povodeň charakterizuje ustanovení § 64 odst. 1 vodního zákona jako „...*přechodné výrazné zvýšení hladiny vodního toku nebo jiných povrchových vod, při kterém voda zaplavuje území mimo koryto vodního toku a může způsobit škody. Povodní je i stav, kdy voda může způsobit škody tím, že z určitého území nemůže dočasně přirozeným způsobem odtékat nebo její odtok je nedostatečný, případně dochází k zaplavení území při soustředěném odtoku srážkových vod.*

Podle příčiny vzniku se povodně dělí na přirozené povodně a zvláštní povodně. Zatímco přirozené povodně mohou být způsobeny přírodními jevy, zejména zimní povodně způsobené táním ledů, zimní a jarní povodně způsobené táním sněhové pokrývky, letní povodně mající příčinu v dlouhotrvajících srážkách nebo intenzivních přívalových deštích, zvláštní povodně jsou způsobeny umělými jevy, zejména poruchou vodního díla, která může

¹²³ Viz Nietzscheová, J.: Povinnosti vlastníků nemovitostí při ochraně před povodněmi, Vodní hospodářství, 10/2002, s. 304.

vést až k jeho havárii (protržení hráze, neřízený odtok vody nebo havárie uzávěrů) nebo nouzovým řešením kritické situace na vodním díle v souvislosti s porušením nebo zanedbáním technicko-bezpečnostního dohledu nad vodním dílem ze strany jeho vlastníka, uživatele nebo správce vodního toku.¹²⁴

Právní úprava vodního zákona (§ 63 odst. 3) vytváří obecný základ pro poskytnutí součinnosti v době povodní. Každá osoba je totiž povinna v době povodní za účelem zajištění ochrany před jejich škodlivými účinky umožnit osobám, které řídí, koordinují a provádějí zabezpečovací a záchranné práce vstup na své pozemky, případně vjezd na ně, popřípadě stavby. Dále je každý povinen přispět i na příkaz povodňových orgánů osobní a věcnou pomocí k ochraně životů a majetku před povodněmi, a také se musí řídit pokyny povodňových orgánů. Vodní zákon přiznává vlastníkům pozemků nebo staveb nárok na náhradu škodu, která jim byla způsobena při této činnosti.

6.2. Stanovení záplavového území

Na ochranu před povodněmi je důležité vymezit nejprve území, která mohou být při povodni zaplavena a tím zajistit preventivní opatření. Při procesu vymezení záplavového území by měla zástavba a využívání pozemků záplavového území korespondovat s potenciální možností rozsahu zaplavení. Vodoprávní úřad nejprve stanovuje záplavové území jako přípravné opatření. Podle ustanovení § 66 odst. 1 vodního zákona jsou záplavová území charakterizována jako „...*administrativně určená území, která mohou být při výskytu přirozené povodně zaplavena vodou.*“ Rozsah záplavového území má ze zákona povinnost stanovit na návrh správce vodního toku vodoprávní úřad, kterým je místně příslušný obecní úřad s rozšířenou působností a v případě významných vodních toků pak místně příslušný krajský úřad. Postup při zpracování návrhu záplavového území je stanoven ve vyhlášce MŽP č. 236/2002 Sb., o způsobu a rozsahu zpracování návrhu a stanovení záplavových území. Podle § 66 odst. 1 vodního zákona může vodoprávní úřad uložit správci vodního toku povinnost ke zpracování a předložení návrhu na stanovení rozsahu záplavového území v souladu s plány hlavních povodí a s plány oblastí povodí.

V zájmu ochrany svého majetku mohou dát vlastníci nemovitostí nacházejících se v územích ohrožených povodněmi podnět ke stanovení záplavového území příslušnému

¹²⁴ Viz Horáček, Z., Král, M., Strnad, Z., Vytejšková, V.: Vodní zákon č. 254/2001 Sb., po novele zákonem č. 150/2010 Sb., účinné od 1. 8. 2010 s komentářem, 4. vydání, SONDY, s. r. o., Praha 2011, s. 215-216.

vodoprávnímu úřadu, zejména v případech, kdy došlo změně podmínek pro ochrany jejich majetku.¹²⁵

Vodní zákon v ustanovení § 66 odst. 5 pamatuje na případ, kdy záplavová území nejsou určena. Vodoprávní a stavební úřady a orgány územního plánování mohou při své činnosti vycházet zejména z dostupných podkladů správců povodí a správců vodních toků o pravděpodobné hranici území ohroženého povodněmi.

Podle ustanovení § 66 odst. 2 vodního zákona vodoprávní úřad vymezuje na návrh správce vodního toku aktivní zónu záplavového území podle nebezpečnosti povodňových průtoků, a to v zastavěných územích, v zastavitelných plochách podle územně plánovací dokumentace, případně podle potřeby v dalších územích. Aktivní zóna záplavového území představuje území, ve kterém je při povodni odváděna rozhodující část celkového povodňového průtoku.¹²⁶ Vodní zákon umožňuje vodoprávním úřadům stanovení záplavových území a jejich aktivních zón formou opatření obecné povahy. Tento způsob stanovení znamená výraznou efektivitu v rámci jejich projednávání.

V případě stanovení záplavového území a aktivní zóny záplavového území formou opatření obecné povahy vlastníci nemovitostí, jejichž práva, povinnosti nebo zájmy související s výkonem vlastnického práva mohou být opatřením obecné povahy přímo dotčeny, nemají přiznáno vodním zákonem (§ 115a odst. 3) privilegované procesní postavení při projednávání návrhu opatření obecné povahy, které jim náleží ze správního řádu. Mohou podávat pouze písemné připomínky nebo při veřejném projednání ústní připomínky, kterými je vodoprávní úřad povinen se zabývat jako podkladem pro opatření obecné povahy a vypořádat se s nimi v jeho odůvodnění. Vodní zákon tak nezachovává koncepci správního řádu, který v ustanovení § 172 odst. 5 stanoví, že vlastníci nemovitostí, jejichž práva, povinnosti nebo zájmy související s výkonem vlastnického práva mohou být opatřením obecné povahy přímo dotčeny, nebo určí-li tak správní orgán, i jiné osoby, jejichž oprávněné zájmy mohou být opatřením obecné povahy přímo dotčeny, mohou podat proti návrhu opatření obecné povahy písemné odůvodněné námitky ke správnímu orgánu ve lhůtě 30 dnů ode dne jeho zveřejnění.

Opatřením obecné povahy budou dotčeni nejen vlastníci nemovitostí v těchto územích, ale také uživatelé nemovitostí. Přestože tato oblast problematiky patří do procesního

¹²⁵ Viz Horáček, Z., Král, M., Strnad, Z., Vytejšková, V.: Vodní zákon č. 254/2001 Sb., po novele zákonem č. 150/2010 Sb., účinné od 1. 8. 2010 s komentářem, SONDY, s. r. o., Praha 2011, s. 221.

¹²⁶ Viz Halačka, J.: Záplavová území a vodní díla k vodohospodářským melioracím, Sborník XX. Setkání vodohospodářů v Kutné Hoře a X. konference voda a pozemkové úpravy, Oblastní sdružení vodohospodářů ČR, Kutná Hora, 2005, s. 53.

práva správního, nelze ji však v této práci opominout. Zmíněná novela vodního zákona totiž snižuje úroveň procesních garancí ústavně zaručeného práva na ochranu vlastnictví¹²⁷ vlastníků dotčených pozemků na úroveň ostatních osob oprávněných podávat připomínky v rámci projednávání opatření obecné povahy. Zatímco s připomínkami se vodoprávní úřad musí zabývat jako podkladem pro opatření obecné povahy a vypořádat se s nimi v jeho odůvodnění, s námitkami se musí vodoprávní úřad v rozhodnutí o námitkách zabývat podrobněji a rozhodnutí o námitkách tak může výrazným způsobem ovlivnit obsahovou stránku opatření obecné povahy.¹²⁸ Vodoprávní úřad totiž vydává rozhodnutí o námitkách obsahující odůvodnění, a odůvodnění se tak stává součástí opatření obecné povahy. Vodní zákon tak znemožňuje vlastníkům efektivním způsobem bránit svá vlastnická práva, která mohou být opatřením obecné povahy při stanovení záplavových území a jejich aktivních zón výrazně dotčena. Právní úprava vodního zákona by měla obsahovat ustanovení, které vlastníkům nemovitostí umožňuje podávat proti návrhu opatření obecné povahy písemné námitky.

„Pokud jde o omezení ve zbylých částech záplavového území mimo jeho aktivní zónu, nejsou stanovena přímo ve vodním zákoně, ale jsou vyhrazena vodoprávnímu úřadu k úpravě v opatření obecné povahy. Rovněž v tomto případě směřují omezení vůči komukoliv, jejich adresáty lze stanovit pouze generálně, nikoliv individuálně.“¹²⁹

6.3. Omezení vlastníků pozemků v záplavovém území

Vlastníci pozemků a také staveb jsou značně omezeni v užívání svých nemovitostí v pásmech ochrany před povodněmi. Tato omezení působí nejsilněji v aktivní zóně záplavových území, ve kterých je omezena stavební činnost. Podle ustanovení § 67 odst. 1 vodního zákona je na pozemcích v aktivní zóně záplavového území totiž nepřípustné umisťovat, povolovat ani provádět stavby. Výjimkou z tohoto zákazu jsou stavby vodních děl, jimiž se upravuje vodní tok, převádějí povodňové průtoky, provádějí opatření na ochranu před povodněmi, nebo která jinak souvisejí s vodním tokem. Dále jsou povoleny stavby, kterými se zlepšují odtokové poměry, stavby pro jímání vod, odvádění odpadních vod a odvádění srážkových vod. V těchto územích je také možné umisťovat stavby dopravní a technické

¹²⁷ Viz Kocourek, T.: Opatření obecné povahy dle vodního zákona, Právní rozhledy, 18/2010, s. 653.

¹²⁸ Viz Kocourek, T., Opatření obecné povahy dle vodního zákona, Právní rozhledy, 18/2010, s. 653.

¹²⁹ Viz Kocourek, T., Opatření obecné povahy dle vodního zákona, Právní rozhledy, 18/2010, s. 652.

infrastruktury, které jsou považovány za nezbytné, zřizovat konstrukce chmelnic, pokud jsou zřizovány v záplavovém území v katastrálních územích vymezených podle zákona č. 97/1996 Sb., o ochraně chmele. Podmínkou pro umístění, povolení nebo provádění těchto staveb je, že budou u nich současně provedena taková opatření minimalizující jejich vliv na povodňové průtoky. Vodní zákon však umožňuje provádět u stávajících staveb, které se již nacházejí v aktivní zóně záplavového území, provádět údržbu a stavební úpravy, ovšem pouze za předpokladu, že jimi nedojde ke zhoršení odtokových poměrů. Kromě výstavby jsou na pozemcích v aktivní zóně záplavového území zakázány další činnosti:

- těžba nerostů a zeminy způsobem zhoršujícím odtok povrchových vod a provádění terénních úprav zhoršujících odtok povrchových vod,
- skladování odplavitelného materiálu, látek a předmětů,
- zřizování oplocení, živých plotů a jiných podobných překážek,
- zřizování táborů, kempů a jiných dočasných ubytovacích zařízení.

Ustanovením § 67 odst. 3 vodního zákona je vodoprávnímu úřadu dána možnost, stanovit opatřením obecné povahy omezující podmínky také mimo aktivní zónu v záplavovém území. Tyto podmínky tak představují preventivní protipovodňové opatření. V případě, že dojde ke změně podmínek, může je vodoprávní úřad opatřením obecné povahy také změnit nebo zrušit. Takto bude postupovat i tehdy, není-li aktivní zóna záplavového území stanovena.

Vodní nepřiznává náhradu za omezení vlastnického práva vlastníkům pozemků v záplavovém území, když je vylučuje z užívání těchto pozemků v souvislosti se stavební činností. Platí to v situaci, kdy dosavadní územně-plánovací dokumentace nezakazovala stavební činnost na pozemcích a teprve stanovení záplavového území de facto vyloučilo takové využití. Jedná se o omezení vlastnického práva dosahující intenzity čl. 11 odst. 4 Listiny základních práv a svobod, ovšem vzhledem k tomu, že na to nepamatuje vodní zákon, lze se domáhat náhrady přímo na základě Listiny základních práv a svobod.¹³⁰

Podmínkou ke stavbám, k těžbě nerostů nebo terénním úpravám na pozemcích v záplavovém území je souhlas vodoprávního úřadu (viz § 17 odst. 1 písm. c)). Tato podmínka souhlasu vodoprávního úřadu se vztahuje na aktivní zónu záplavového území i na území záplavových území mimo aktivní zónu. Jelikož tímto není dotčeno ustanovení § 67 vodního zákona obsahující nedovolené činnosti v záplavovém území, lze souhlas

¹³⁰ Viz Kocourek, T.: Omezení vlastnického práva z důvodu ochrany životního prostředí, Právní rozhledy, 6/2010, s. 200.

vodoprávního úřadu k těmto stavbám a dalším činnostem na pozemcích v záplavovém území aplikovat toliko na pozemky v záplavovém území mimo aktivní zónu.¹³¹

Vodní zákon v rámci preventivních opatření na ochranu před povodněmi vyžaduje k některým činnostem na pozemcích v záplavovém území povolení vodoprávního úřadu. Podmínka povolení je stanovena na jedné straně k vysazování stromů nebo keřů na pozemcích v záplavovém území, a to v rozsahu ovlivňujícím odtokové poměry (§ 14 odst. 1 písm. a), na druhé straně pak ke geologickým pracím ve spojitosti se zásahem do pozemku v záplavovém území (§ 14 odst. 1 písm. c). Vodní zákon obsahuje však tři výjimky pro vysazování stromů nebo keřů na pozemcích v záplavovém území bez povolení vodoprávního úřadu. První výjimka se vztahuje na správce vodního toku v případě, že tuto činnost vykonává v souvislosti s jeho správou. Druhá se vztahuje na vlastníka vodního díla v souvislosti s údržbou vodní nádrže, a třetí na vlastníka lesa, který provádí tuto činnost z důvodu obnovy porostů, které mu ukládá lesní zákon. Vázat vysazování keřů a stromů na povolení vodoprávního úřadu považují za velmi vhodnou, protože představuje velmi účinný nástroj na ochranu případných škod, které by mohly být způsobeny nevhodným vysazováním, které by vytvářelo překážky pro odtokové poměry.

Kromě omezení v užívání pozemků a staveb v aktivní zóně záplavového území, zpracovávají vlastníci pozemků a staveb nacházejících se v záplavovém území, popřípadě jejich uživatelé, kteří jsou ohroženi povodněmi nebo mohou zhoršit průběh povodně, pro svou potřebu povodňové plány jako opatření na ochranu svých pozemků nebo staveb před povodněmi. Zpracovaný povodňový plán, který umožňuje vlastníkům pozemků a staveb uplatnit svoje vlastní zájmy na ochraně svého majetku, představuje velmi účinný nástroj v rámci protipovodňové ochrany. Povinnost k jejímu zpracování je vodním zákonem (§ 71 odst. 4) uložena každé fyzické nebo právnické osobě, která je vlastníkem stavby ohrožené povodněmi, které se nacházejí v záplavovém území. Tento zpracovaný povodňový plán slouží jednak pro ochranu ohroženého majetku a jednak také pro koordinaci s povodňovým orgánem obce. Při jejich stanovení „...se přihlíží k možnému ohrožení života nebo zdraví lidí, kteří se v nemovitosti v době povodňového nebezpečí mohou nacházet, dále k účelu a velikosti nemovitosti, rozsahu potenciálních škod a předpokládanému průběhu povodně.“¹³² Nastanou-li pochybnosti o rozsahu této povinnosti nebo o tom, které stavby mohou ohrozit

¹³¹ Viz Horáček, Z., Král, M., Strnad, Z., Vytejšková, V.: Vodní zákon č. 254/2001 Sb., po novele zákonem č. 150/2010 Sb., účinné od 1. 8. 2010 s komentářem, 4. vydání, SONDY, s. r. o., Praha 2011, s. 76.

¹³² Viz Horáček, Z., Král, M., Strnad, Z., Vytejšková, V.: Vodní zákon č. 254/2001 Sb., po novele zákonem č. 150/2001 Sb., účinné od 1. 8. 2010 s komentářem, 4. vydání, SONDY, s. r. o., Praha 2011, s. 235.

průběh povodně, rozhodne příslušný vodoprávní úřad, a to na návrh dotčených fyzických nebo právnických osob. Vlastníci pozemků, které se nacházejí v záplavových územích, nejsou v porovnání s vlastníky staveb ohrožených povodněmi povinni zpracovat povodňový plán. Vodoprávní úřad jim však v rámci své diskreční pravomoci může tuto povinnost uložit. Bude tomu v situaci, kdy to vyžaduje způsob užívání pozemků.

Kontrolu nad dodržováním povinností v záplavovém území, zejména nejsou-li na vodních tocích, vodních dílech a v záplavových územích, popřípadě na objektech nebo zařízeních ležících v těchto územích závady, které by mohly zvýšit nebezpečí povodně nebo její škodlivé následky, je realizována především prostřednictvím povodňových prohlídek jako přípravných opatření.

6.4. Práva a povinnosti vlastníků pozemků a staveb nacházejících se v záplavovém území nebo zhoršujících průběh povodně

Vlastníci pozemků a staveb, kromě staveb vodních děl, nacházejících se v záplavovém území nebo zhoršující průběh povodně, mají řadu povinností, zakotvených v ustanovení § 85 odst. 1 vodního zákona, směřujících k tomu, aby nedocházelo ke zhoršování průběhu povodně a odtokových podmínek. Pokud se jedná o rozestavěné stavby, plní úkoly vlastníka stavby jejich stavebník. V platné právní úpravě můžeme tyto povinnosti rozlišovat na dvě kategorie, a to na povinnosti uložené vlastníkům při povodni, popř. při nebezpečí povodně (zajišťovacího a informačního charakteru, ale také povinnost obezřetnosti) a na povinnosti po povodni (zabezpečovací a informační povahy).

Podle platné právní úpravy vodního zákona jsou vlastníkům pozemků a staveb uloženy povinnosti zajišťovacího charakteru (na příkaz povodňového orgánu odstraňovat své předměty a zařízení, které mohou způsobit zhoršení odtokových poměrů nebo ucpání koryta níže po toku, zajišťovat záchranu osob a svého majetku, včetně případné předčasné sklizně). Vlastníci pozemků v záplavovém území nesou odpovědnost za zajištění odpovídající ochrany plavidel a zařízení sloužících k plavbě pouze tehdy, jsou-li vlastníky nebo provozovateli přístavu (zároveň se řídí přitom pokyny orgánů státní plavební správy).

Povinností vlastníků pozemků a staveb zajišťovacího charakteru je provádět povodňové zabezpečovací práce. Tyto práce zahrnují odstraňování překážek ve vodním toku, zejména na objektech propustků a mostů, silničních a železničních náspů, aby nebyla

omezena jejich průtočná kapacita. Hlavním účelem této povinnosti je tak včas zabránit rozlivu vodního toku do území. Další povinnost zajišťovací povahy uložená vlastníkům dotčených pozemků a staveb, v tomto případě v době nebezpečí povodně, je zabezpečit dosažitelnost svých pracovníků a věcných prostředků, zejména techniky, které jsou k překonání nastalé situace nezbytné. V souvislosti s tím také musí prověřovat jejich připravenost podle povodňového plánu.

Mezi povinnosti obezřetnosti uložené vlastníkům pozemků a staveb uložených při povodni patří povinnost sledovat nastalé jevy rozhodující pro bezpečné převedení povodně. Tato povinnost má značný význam pro předcházení dalším škodám. S tím souvisí povinnost informačního charakteru, kdy se účastní hlásné povodňové služby, informují o nebezpečí a průběhu povodně povodňový orgán, správce vodního toku a Hasičský záchranný sbor České republiky. Informují především o nahromadění plovoucích předmětů a ucpaní průtočného profilů na jejich stavbách a v území.

Mezi opatření uložená vlastníkům pozemků a staveb po povodni patří povinnosti zajišťovací a informační povahy. Zahrnují odstranění povodňových škod a zároveň zabezpečení kritických míst na svém majetku, aby byla průchodná pro případ další povodně. Dále pak provádějí po povodni prohlídky svých pozemků a staveb, za účelem zjištění rozsahu a výše povodňových škod, a poskytují povodňovému orgánu podklady pro zprávu o povodni. Tyto informace využívají povodňové orgány pro další plánování preventivních povodňových opatření, zejména v souvislosti s výstavbou protipovodňových opatření jako jsou ochranné hráze či ochranné zdi.

Velmi důležitým nástrojem pro předcházení majetkovým škodám zakotvuje vodní zákon v ustanovení § 85 odst. 3, kdy *„vlastníci movitého majetku ve vodních tocích nebo záplavových územích jsou povinni dbát o jeho umístění i užívání způsobem, který nebude bránit odtoku velkých vod, případně znemožnění odplavení tohoto majetku.“* V konkrétním případě se bude jednat o umístění plavidel a dřeva či jiného snadno odplavitelného materiálu, které v nastalé situaci nejen, že způsobí svým pohybem značné škody, ale může znamenat omezení průtočné kapacity mostů a propustků a ohrožení zaplavení území nad nimi. Především vlastníci pozemků budou dotčeni uvedenou povinností, jelikož v záplavovém území jsou to především oni, kdo skladují na svých pozemcích materiál mnohdy takovým způsobem, že se stává překážkou v průběhu povodně.

6.5. Území určená k řízeným rozlivům povodní

Za území určená k řízeným rozlivům povodní jsou podle ustanovení § 68 odst. 1 vodního zákona považovány „...*pozemky nezbytné pro vzdouvání, popřípadě akumulaci povrchových vod veřejně prospěšnými stavbami na ochranu před povodněmi, k nimž bylo omezeno vlastnické právo dohodou nebo postupem podle § 55a.*“ Podmínkou jejich vzniku je omezení vlastnického práva k tomuto účelu, kterého lze dosáhnout buďto dohodou, tj. zřízením věcného břemene na základě smlouvy mezi vlastníkem pozemku a vlastníkem veřejně prospěšné stavby na ochranu před povodněmi, jejímž obsahem bude ze strany vlastníka pozemku povinnost strpět na svém pozemku řízený rozliv povodní, nebo správním rozhodnutím o vyvlastnění podle zákona o vyvlastnění.¹³³

Ke zmírnění negativních účinků povodní mohou v územích určených k řízeným rozlivům povodní sloužit poldry (suché či polosuché nádrže). Jedná se o ohrázené prostory vyznačující se schopností zadržení části povodňového průtoku.¹³⁴ Zatímco suché poldry nemají stálé nadržení vody a celý jejich objem je určen pro zachycení vody z povodní, polosuché poldry mají částečné nadržení vody, které udržuje paty hráze trvale ve vlhkém stavu.¹³⁵

V zátopě suché nádrže závisí způsob užívání pozemku nejen na režimu záplav a půdních a klimatických poměrech, ale také na výrobních poměrech (lesnictví, zemědělství). Pozemky v zátopě suché nádrže mají být nadále zemědělsky či lesnický obhospodařovány, pokud možno způsobem, který byl obvyklý před vybudováním nádrže. Brání-li občasné zatopení pozemků takovému obhospodařování (je-li prokázána vyšší četnost jejich zatopení) než při přirozeném průtoku povodně, je nutné jejich způsob obhospodařování přizpůsobit novým podmínkám. Dokonce není vyloučeno využívání pozemků pro rekreační a sportovní účely nebo jako prvku Územního systému ekologické stability.¹³⁶

Součástí území určeného k řízeným rozlivům povodní tvoří také stavby přístupových cest, které se nacházejí v tomto území, a jejichž účelem je umožnit přístup k provozu všech zařízení suchých nádrží a obhospodařování všech pozemků nejen v nádrži, ale také v prostoru pod hrází. Pokud by se jednalo o stavby, které mohou negativně ovlivnit řízený rozliv, jako

¹³³ Viz Horáček, Z., Král, M., Strnad, Z., Vytejšková, V.: Vodní zákon č. 254/2001 Sb., po novele zákonem č. 150/2010 Sb., účinné od 1. 8. 2010 s komentářem, 4. vydání, SONDY, s. r. o., Praha 2011, s 226.

¹³⁴ Viz <http://www.dotace.nature.cz/voda-opatreni/poldry.html>

¹³⁵ Viz <http://www.dotace.nature.cz/voda-opatreni/poldry.html>

¹³⁶ Viz bod 9. 3. a bod 9. 2. TNV 75 2415

jsou rekreační stavby či stavby pro bydlení, nesmí být na pozemcích v zátopě suché nádrže realizovány.¹³⁷

Za škody způsobené řízeným rozlivem povodní nejen na pozemcích, konkrétně na půdě, polních plodinách nebo lesních porostech, ale také na stavbách v těchto územích, náleží podle ustanovení § 68 odst. 2 vodního zákona poškozeným peněžita náhrada, kterou poskytuje stát prostřednictvím Ministerstva zemědělství. Vodní zákon stanovuje kritérium pro určení výše náhrady za způsobené škody na půdě nebo stavbě v závislosti na výši nákladů nezbytných na uvedení půdy nebo stavby do původního stavu, včetně nákladů na odstranění nežádoucích naplavenin. V případě náhrady škody způsobené na polních plodinách, se výše náhrady škody stanoví v závislosti na tržních cenách polních plodin v době rozlivu, včetně nákladů na likvidaci poškozených polních plodin. Výše náhrady za škodu způsobenou na lesních porostech se stanoví podle lesního zákona. Rovněž se tento způsob řešení náhrady škody použije pro případy náhrady škody na zemědělsky obhospodařovaných pozemcích v zátopách suchých nádrží sloužících k ochraně území obce, kraje nebo státu, vybudované přede dnem 1. července 2007.¹³⁸ Podrobnější úpravu postupu při zjišťování a uplatňování náhrady škody a postup při určení její výše stanovuje nařízení vlády.¹³⁹

Poškozenému, který pozbyl v souvislosti s řízeným rozlivem povodně nárok na dotaci poskytovanou na základě zákona o zemědělství, přiznává vodní zákon v ustanovení § 68 odst. 3 náhradu, která kompenzuje finanční újmu způsobenou ztrátou dotace.

Skutečnost, že poškozenému byla poskytnuta náhrada škody na pozemcích či stavbách, vylučuje poskytování státní pomoci z titulu rozlivu povodně podle zákona č. 12/2002 Sb., o státní pomoci při obnově území postiženého živelnou nebo jinou pohromou.

Poškozený však ztrácí nárok na náhradu škody při nedodržení závazných podmínek, které jsou stanovené pro způsob užívání pozemků určených k rozlivu povodní.

Závěrem lze konstatovat, že právní úprava chrání významným způsobem poškozené osoby, když umožňuje poskytovat náhradu nejen za škody způsobené na stavbách, ale také na pozemcích v těchto lokalitách. Právní úpravu lze hodnotit pozitivně, pokud poskytuje náhradu škody vlastníkům dotčených pozemků také v souvislosti se zemědělským hospodařením. Určitou nevýhodou je, že systém náhrady škody není ucelený, ale naopak roztržštěný do jednotlivých právních předpisů.

¹³⁷ Viz podrobněji bod 10. 1. a bod 9. 10. TNV 75 2415

¹³⁸ Viz čl. II. odst. 3 přechodného ustanovení zákona č. 181/2008 Sb., kterým se mění zákon č. 254/2001 Sb., o vodách a o změně některých zákonů (vodní zákon).

¹³⁹ Nařízení vlády č. 203/2009 Sb., o postupu při zjišťování a uplatňování náhrady škody a postupu při určení její výše v územích určených k řízeným rozlivům povodní.

6.6. Území ohrožená zvláštními povodněmi

Vodní zákon vymezuje v ustanovení § 69 území ohrožená zvláštními povodněmi jako „...území, která mohou být při výskytu zvláštní povodně zaplavena vodou.“ V případě, že pro krizové situace předpokládaný rozsah území ohrožený zvláštními povodněmi výrazně přesahuje záplavové území, vymezí se jejich rozsah v krizovém plánu vypracovaném podle krizového zákona.¹⁴⁰ K vymezení dojde pouze za předpokladu, že vlastníci pozemků a staveb mohou být ohroženi zvláštní povahou povodně v této lokalitě, která výrazně překračuje linii určující záplavové území. Právní úprava vodního zákona nestanoví podmínky, na základě kterých by bylo možné určit výrazné přesažení záplavového území. Při jejich vymezení bude třeba zřejmě přihlížet k místním podmínkám, především k charakteru rovinnatého či svahovitého terénu.

¹⁴⁰ Zákon č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a o změně jiných předpisů (krizový zákon)

7. Závěr

Hlavním cílem této diplomové práce bylo podat souhrnný výklad pozemků spojených s vodami a zaměřit svou pozornost rovněž na omezení vlastnických práv vlastníků pozemků a v souvislosti s tím, také na problematiku náhrad za tato omezení.

Platnou právní úpravou zakotvenou vodním zákonem nejsou povrchové a podzemní vody považovány za předmět vlastnického práva, stejně tak nejsou součástí ani příslušenstvím pozemku, na němž nebo pod nímž se nacházejí. Z právního hlediska tak dochází k oddělení povrchové a podzemní vody od pozemku, na nichž nebo pod nimiž se nachází. Tato zásada přinesla do právní problematiky jasnou odpověď na otázku právní povahy vod.

Vodní zákon uložil vlastníkům pozemků, na nichž se nacházejí koryta vodních toků a vlastníkům pozemků sousedících s koryty vodních toků řadu povinností, které představují určité veřejnoprávní omezení vlastnického práva, za které vodní zákon nepředpokládá náhradu. Jedná se především o povinnosti něco strpět. Tato omezení ve své podstatě nepředstavují výrazné omezení. Vodní zákon dále přiznal významné postavení správcům vodních toků ve vztahu k uvedeným pozemkům, a to zejména právem vstupu a vjezdu bez souhlasu vlastníků pozemků. Vlastníci pozemků, na nichž se nacházejí koryta vodních toků a vlastníci pozemků sousedících s koryty vodních toků mají povinnosti strpět výkon oprávnění správců vodních toků na svých pozemcích bez nároku na náhradu za omezení užívání pozemků.

Na jedné straně vodní zákon ukládá povinnost vlastníkům pozemků, na nichž se nacházejí koryta vodních toků, strpět vodní díla v něm, která byla vybudována před 1. 1. 2002, na druhé straně jim vodní zákon nepřiznává náhradu, přestože v těchto případech jsou zásahy tak výrazné, že zcela vylučují vlastníky z užívání svých pozemků. Pokud v takovém případě náhrada za omezení vlastnického práva není ustanovením vodního zákona přiznána, tj. platí, že nemají na ni ze zákona nárok. Ovšem judikatura Ústavního soudu, přiznává náhradu bez ohledu na zákonné vyjádření přímo na základě Listiny základních práv a svobod. Z hlediska právní jistoty by bylo určitě vhodné náhradu pro tento případ předpokládat přímo zákonným ustanovením.

V souvislosti s problematikou některých vodních děl, jejichž právní povaha z hlediska veřejnoprávního je dána vodním zákonem, ovšem z hlediska soukromoprávního není soudní praxí zastáváno jednotné stanovisko. Je třeba přihlížet k povaze věci, zda-li vodní dílo je v konkrétním případě příslušenstvím pozemku či pouhou součástí pozemku. Nepřispívá to

k právní jistotě v majetkoprávních sporech. Tato problematika tak pouze klade zvýšené nároky na rozhodovací činnost soudů. Pokud tedy dojde v souvislosti s novým občanským zákoníkem k přijetí zásady římského práva, *superficies solo cedit*, bude to podle mého názoru rozhodně nejvhodnějším řešením.

V rámci plošné ochrany vod zákon přiznává náhradu jen v případě prokázaného omezení vlastnického práva v ochranných pásmech vodních zdrojů. Vlastníci pozemků v chráněných oblastech přirozené akumulace vod a územích chráněných pro akumulaci povrchových vod nemají přiznánu náhradu za omezení v užívání pozemků. Uživatelé pozemků ve zranitelných oblastech jsou omezeni zejména v zemědělském hospodaření na těchto pozemcích bez nároku na náhradu. S tím nutno souhlasit, jelikož ochrana vodních zdrojů není jen zájmem společnosti, ale také samotných uživatelů pozemků, kteří rovněž profitují z nezávadných přírodních zdrojů.

Novela vodního zákona č. 150/2010 Sb. znamená pro právní úpravu vodního zákona v otázce opatření obecné povahy efektivní způsob rozhodování vodoprávních úřadů mimo jiné také v souvislosti s pozemkovým vlastnictvím. Ovšem nesouhlasím s vyloučením možnosti vlastníků nemovitostí při stanovení záplavového území a jejich aktivní zóny, podávat námitky proti návrhu opatření obecné povahy, ale pouze připomínky. Stalo se tak zmíněnou novelou. Vodní zákon tak v konkrétním případě vlastně brání vlastníkům dotčených nemovitostí v možnosti ovlivnit obsahovou stránku opatření obecné povahy. Novela tak přiznala právo k podání námitek pouze v případech stanovení ochranných pásem vodních zdrojů a ochranných pásem vodních děl. Přitom právě v záplavovém území a jejich aktivní zóně se rozhoduje o velkém množství pozemků.

K pravděpodobně nejvýraznějšímu omezení vlastnického, resp. užívacího práva vlastníků pozemků dochází v záplavovém území či aktivní zóně záplavového území. Dochází zde rovněž i k omezení výstavby, ale i dalších lidských aktivit jako je rekreační činnost, či stavění oplocení apod. Tato omezení mají nepochybně své opodstatnění v rámci preventivních opatření, vzhledem k případným škodám na životech či na majetku.

Závěrem bych konstatoval, že právní úprava vodního zákona značně omezuje vlastníky pozemků v jejich užívání. Snahou je výrazně přispět k ochraně povrchových a podzemních vod jako mimořádně významné složky životního prostředí, což by mělo být vždy nadřazeným zájmem nad výkonem, resp. užíváním vlastnického práva, ovšem v některých případech by mělo být spojeno s náhradou. Vodní zákon je tak moderní právní úpravou, která má však některá diskutabilní ustanovení.

Příloha

Seznam chráněných oblastí přirozené akumulace povrchových vod

- Beskydy – rozloha 1162 km², významná oblast pro zásobování pitnou vodou a mající vliv na vodnost řeky Moravy
- Jeseníky – rozloha 740 km², která náleží Hrubému Jeseníku
- Jizerské hory – rozloha 376 km², zdroj pitné vody pro region Liberec – Jablonec
- Krkonoše – rozloha 377 km²,
- Orlické hory – rozloha 234 km², významně přispívá k zásobování pitnou vodou měst Hradce Králové a Pardubic
- Šumava – rozloha 1600 km², z hlediska tvorby vodních zdrojů patří k nejvýznamnějším
- Krušné hory – rozloha 1470 km², rozhodující pro zásobování severních Čech
- Žďárské vrchy – rozloha 715 km², pramení v nich významné toky (Chrudimka, Svratka, Oslava, Sázava)
- Brdy – rozloha 424 km², jediná chráněná oblast ve středních Čechách
- Jablunkovsko – rozloha 144 km², navazuje na Beskydy, zahrnuje horní povodí řeky Olše
- Novohradské hory – rozloha 340 km², zahrnuje hlavně části povodí řek Stropnice a Malše, významná pro jižní Čechy
- Vsetínské vrchy – rozloha 416 km², zdroj pitné vody pro Vsetín a Valašské Meziříčí
- Žamberk-Králíky – rozloha 413 km², zaujímá jihovýchodní část Orlických hor a horský masiv Kralického Sněžníku

Seznam chráněných oblastí přirozené akumulace podzemních vod

- Chebská pánev a Slavkovský les – rozloha 1 100 km², celkově využitelná kapacita činí asi 1 500 l. s⁻¹
- Severočeská křída – rozloha 3 750 km², tvoří ji oblast od Děčínského Sněžníku až po Mělník, je to nejrozsáhlejší oblast, využitelné množství asi 10 000 l. s⁻¹
- Východočeská křída – tvoří ji oblast od Dvora Králové až po Vysoké Mýto a Ústí nad Orlicí o rozloze 2 750 km², využitelné množství činí asi 3 500 l. s⁻¹
- Politická pánev – rozloha 250 km², kapacita podzemních zdrojů je asi 340 l. s⁻¹

- Třeboňská pánev – rozloha 900 km², kapacita asi 1 000 l. s⁻¹
- Kvartér řeky Moravy – rozloha 1 150 km², je do jisté míry jediný zdroj podzemní vody na Moravě o kapacitě asi 3 000 l. s⁻¹

Zdroj: Beran, J.: Základy vodního hospodářství, Zemědělská univerzita v Praze, 2009, str. 31-33

Seznam použité literatury

Knihy

- Baudyš, P.: Katastr a nemovitosti, 1. vydání, C. H. Beck, Praha 2003
- Beran, J.: Základy vodního hospodářství, Česká zemědělská univerzita v Praze, Praha 2009
- Bradáč, A. a kol.: Věcná břemena od A do Z, 4. vydání, Linde, Praha 2009
- Damohorský, M. a kol.: Právo životního prostředí, 2. vydání, C. H. Beck, Praha 2007
- Drobník, J.: Základy pozemkového práva, 3. vydání, IFEC (Eva Rozkotová), Praha 2010
- Dudová, J., Jančářová, I., Pekárek, M.: Právo životního prostředí – 2. díl, 2. vydání, Masarykova univerzita, Brno 2006
- Hendrych, D. a kol.: Správní právo – Obecná část, 7. vydání, C. H. Beck, Praha 2009
- Horáček, Z., Král, M., Strnad, Z., Vytejková, V.: Vodní zákon č. 254/2001 Sb. po novele zákonem č. 150/2010 Sb., účinné od 1. 8. 2010 s komentářem, 4. vydání, SONDY, s. r. o., Praha 2011
- Jehlička, O., Švestka, J., Škárová, M. a kol.: Občanský zákoník - Komentář, 9. vydání, C. H. Beck, Praha 2004
- Jemelka, L., Pondělíčková, K., Bohadlo, D.: Správní řád – Komentář, C. H. Beck, Praha 2008
- Knappová, M., Švestka, J., Dvořák, J.: Občanské právo hmotné 1, 4. vydání, ASPI, Praha 2005
- Král, M. a kol.: Prováděcí předpisy k vodnímu zákonu č. 254/2001 Sb., v úplném znění k 30. září 2005 s komentářem – 1. díl, SONDY, s. r. o., Praha 2005
- Král, M. a kol.: Prováděcí předpisy k vodnímu zákonu č. 254/2001 Sb., v úplném znění k 30. září 2005 s komentářem - 2. díl, SONDY, s. r. o., Praha 2005
- Langrová, V.: Přehled judikatury z oblasti životního prostředí, ASPI, a. s., Praha 2007
- Nietzscheová, J., Koukalová, V.: Vodoprávní předpisy, 1. vydání, ABF – nakladatelství ARCH, Praha 2009
- Pekárek, M., Průchová, I.: Pozemkové právo, Masarykova univerzita Brno, 1996
- Pekárek, M., Průchová, I.: Pozemkové právo, 2. vydání, Masarykova univerzita Brno, 2004
- Pekárek, M. a kol.: Pozemkové právo, Aleš Čeněk, Plzeň 2010

- Průchová I., Chyba J.: Omezení vlastnického práva k pozemku z důvodu obecného zájmu, Masarykova univerzita Brno, 1998
- Punčochář, P. a kol.: Zákon o vodách č. 254/2001 Sb. v úplném znění k 23. lednu 2004 s rozšířeným komentářem, 3. vydání, SONDY, s. r. o., Praha 2004
- Tureček, K. a kol.: Zákon o vodách č. 254/2001 Sb., v úplném znění k 1. lednu 2003 s rozšířeným komentářem a prováděcími předpisy, 2. vydání, SONDY, s. r. o., Praha 2003

Články

- Burda, V.: Nově přijaté právní předpisy - Nový zákon jako nástroj pro ochranu vodních toků, Via Iuris, 1/2002
- Drahovzal, P.: Převod vlastnického práva ke studni, Informační servis (Svaz měst a obcí ČR), LIT 31428CZ, Program: ASPI ID, 12/2008
- Dudová, J.: Užívání pozemku pod vodním dílem, Časopis pro právní vědu a praxi, Masarykova univerzita Brno, 2/2002
- Franková, L., Dobrovský, P.: Generel lokalit pro akumulaci povrchových vod, Ochrana přírody a krajiny, 5/2009
- Halačka, J.: Záplavové území a vodní díla k vodohospodářským melioracím, Sborník XX. setkání vodohospodářů v Kutné Hoře a X. konference voda a pozemkové úpravy, Oblastní sdružení vodohospodářů ČR, Kutná Hora 2005
- Kindl, M.: Jeskyně, rybníky a jiné problémy moderní právní úpravy, Právník, 10/2009
- Kindl, T.: Malá poznámka o věcech (o odpadech, jeskyních a rybnících jako o věcech), Právní fórum, 2/2010
- Kladivová, V., Kult, A.: Vodoprávní problematika rybníků I., VTEI-Vodohospodářské technicko-ekonomické informace, 5/2010
- Kliková, A.: K některým vybraným otázkám vztahu zákona o vodách č. 254/2001 Sb. a zákona o ochraně přírody a krajiny č. 114/1992 Sb., In Aktuální otázky práva životního prostředí, 1. vydání, Brno MU, 2005
- Kocourek, T.: Omezení vlastnického práva ve prospěch ochrany životního prostředí formou opatření obecné povahy, Právní praxe, 3/2009
- Kocourek, T.: Omezení vlastnického práva z důvodu ochrany životního prostředí, Právní rozhledy, 6/2010

- Kocourek, T.: Opatření obecné povahy dle vodního zákona, Právní rozhledy, 18/2010
- Kozlovská, L.: Stav implementace nitrátové směrnice, Vodní hospodářství, 6/2003
- Krátký, M., Nietzscheová, J.: Vodní nádrže a pozemky, Vodní hospodářství, 11/2008
- Krátký, M., Nietzscheová, J.: Práva a povinnosti správců vodních toků k přirozeným korytům vodních toků, Vodní hospodářství č. 11/2010
- Kult, A.: Vodní právo v Českých zemích v období 1870-1955, Vodní hospodářství, 11/2008
- Nietzscheová, J.: Nová právní úprava ochrany vodních zdrojů a její dodržování, Vodní hospodářství, 12/2010
- Nietzscheová, J.: Ochrana vodních zdrojů podle platných právních předpisů a v praxi vodoprávních úřadů, Sborník XXV. Setkání vodohospodářů v Kutné Hoře, Oblastní sdružení vodohospodářů ČR, Kutná Hora 2010
- Nietzscheová, J.: Povinnosti vlastníků nemovitostí při ochraně před povodněmi, Vodní hospodářství, 10/2002
- Nietzscheová, J.: Právní vztahy správců vodních toků k pozemkům přirozených koryt vodních toků, Vodní hospodářství, 4/2007
- Nietzscheová, J.: Vlastnictví k vodám podle nového zákona o vodách ve srovnání s předchozí právní úpravou, Vodní hospodářství, 1/2002
- Nietzscheová, J.: Vodní toky podle zákona č. 254/2001 Sb., o vodách a o změně některých zákonů (vodní zákon), České právo životního prostředí, 1/2002
- Pekárek, M.: Kompenzace za omezení výkonu vlastnického práva při ochraně životního prostředí, In Aktuální otázky práva životního prostředí, 1. vydání, Brno MU, 2005
- Pekárek, M.: Věcná břemena v pozemkových úpravách, Sborník XX. setkání vodohospodářů v Kutné Hoře a X. konference voda a pozemkové úpravy, Oblastní sdružení vodohospodářů ČR, Kutná Hora 2005
- Prchalová, H., Rosendorf, P. a kol.: Zranitelné oblasti, Vodní hospodářství, 7/2001
- Spáčil, J.: Studna jako samostatný předmět právních vztahů, Původní nebo upravené texty pro ASPI, LIT 26734 CZ, Program: ASPI ID, 2003
- Zamazalová, E.: Pohled na ochranu využívaných vodních zdrojů očima vlastníků nemovitostí, In Ochranná pásma vodních zdrojů, Česká vědeckotechnická vodohospodářská společnost, Klub techniků, Praha 2002

Judikatura

Rozhodnutí Nejvyššího soudu

- Rozsudek Nejvyššího soudu 2 Cdon 1192/97,
- Rozsudek Nejvyššího soudu 22 Cdo 37/2000
- Rozsudek Nejvyššího soudu 22 Cdo 1221/2002
- Rozsudek Nejvyššího soudu 25 Cdo 663/2001
- Rozsudek Nejvyššího soudu 22 Cdo 234/2003
- Rozsudek Nejvyššího soudu 25 Cdo 1829/2003
- Rozsudek Nejvyššího soudu 22 Cdo 165/2004
- Rozsudek Nejvyššího soudu 28 Cdo 288/2004
- Rozsudek Nejvyššího soudu 33 Odo 1408/2004
- Rozsudek Nejvyššího soudu 22 Cdo 1121/2008
- Rozsudek Nejvyššího soudu 22 Cdo 2597/2010

Rozhodnutí Nejvyššího správního soudu

- Rozsudek NSS č. j. 2 Ao 2/2006-62
- Usnesení NSS č. j. 1 Ao 1/2009-120
- Rozsudek NSS č. j. 2 As 18/2010-140

Rozhodnutí Vrchního soudu

- Usnesení Vrchního soudu v Praze č. j. 6 A 78/94

Rozhodnutí Ústavního soudu

- Nález Ústavního soudu Pl. ÚS 16/93
- Nález Ústavního soudu sp. zn. III. 102/94
- Nález Ústavního soudu Pl. ÚS 15/96
- Nález Ústavního soudu Pl. ÚS 41/97
- Nález Ústavního soudu Pl. ÚS 19/99
- Nález Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 609/04
- Nález Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 34/03, č. 49/2007 Sb.
- Nález Ústavního soudu IV. ÚS 652/06
- Usnesení Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 2995/09

Právní předpisy

- Důvodová zpráva k novele vodního zákona č. 150/2010 Sb.
- Listina základních práv a svobod, vyhlášená pod č. 2/1993 Sb.
- Nařízení vlády č. 40/1978 Sb., o chráněných oblastech přirozené akumulace vod Beskydy, Jeseníky, Jizerské hory, Krkonoše, Orlické hory, Šumava a Žďárské vrchy,
- Nařízení vlády č. 10/1979 Sb., o chráněných oblastech přirozené akumulace vod Brdy, Jablunkovsko, Krušné hory, Novohradské hory, Vsetínské vrchy, a Žamberk-Králíky
- Nařízení vlády č. 85/1981 Sb., o chráněných oblastech přirozené akumulace vod Chebská pánev a Slavkovský les, Severočeská křída, Východočeská křída, Polická pánev, Třeboňská pánev a Kvartér řeky Moravy
- Nařízení vlády č. 103/2003 Sb., o stanovení zranitelných oblastí a o používání a skladování hnojiv a statkových hnojiv, střídání plodin a provádění protierozních opatření v těchto oblastech,
- Nařízení vlády č. 108/2008 Sb., kterým se mění nařízení vlády č. 103/2003 Sb., o stanovení zranitelných oblastí a o používání a skladování hnojiv a statkových hnojiv, střídání plodin a provádění protierozních opatření v těchto oblastech, ve znění nařízení vlády č. 219/2007 Sb.
- Nařízení vlády č. 203/2009 Sb., o postupu při zjišťování a uplatňování náhrady škody a postupu při určení její výše v územích určených k řízeným rozlivům povodní
- Ústava č. 1960 Sb., Ústava Československé socialistické republiky
- Ústavní zákon č. 100/1990 Sb., kterým se mění a doplňuje ústavní zákon č. 100/1960 Sb., Ústava ČSFR, a ústavní zákon č. 143/1968 Sb., o československé federaci
- Ústava České republiky č. 1/1993 Sb.
- Vyhláška č. 137/1999 Sb., kterou se stanoví seznam vodárenských nádrží a zásady pro stanovení a změny ochranných pásem vodních zdrojů
- Vyhláška č. 470/2001 Sb., kterou se stanoví seznam významných vodních toků a způsob provádění činností souvisejících se správou vodních toků,
- Vyhláška č. 225/2002 Sb., o podrobném vymezení staveb k vodohospodářským melioracím pozemků a jejich částí a způsobu rozsahu péče o ně,
- Vyhláška č. 236/2002 Sb., o způsobu a rozsahu zpracování návrhu a stanovení záplavových území
- Vyhláška č. 23/2007 Sb. o podrobnostech vymezení vodních děl evidovaných

v katastru nemovitostí České republiky

- Vyhláška č. 26/2007 Sb., kterou se provádí zákon č. 265/1992 Sb., o zápisech vlastnických a jiných věcných práv k nemovitostem, ve znění pozdějších předpisů a zákon č. 344/1992 Sb., o katastru nemovitostí České republiky, ve znění pozdějších předpisů (katastrální vyhláška)
- Zákon č. 102/1963 Sb., o rybářství
- Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník
- Zákon č. 138/1973 Sb., o vodách
- Zákon č. 229/1991 Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku
- Zákon č. 17/1992 Sb., o životním prostředí
- Zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny
- Zákon č. 334/1992 Sb., o ochraně zemědělského půdního fondu
- Zákon č. 344/1992 Sb. o katastru nemovitostí České republiky (katastrální zákon)
- Zákon č. 289/1995 Sb., o lesích
- Zákon č. 222/1999 Sb., o zajišťování obrany České republiky
- Zákon č. 305/2000 Sb., o povodích
- Zákon č. 254/2001 Sb., o vodách
- Zákon č. 12/2002 Sb., o státní pomoci při obnově území
- Zákon č. 150/2002 Sb., soudní řád správní
- Zákon č. 99/2004 Sb., o rybářství
- Zákon č. 500/2004 Sb., o správním řízení (správní řád)
- Zákon č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon),
- Zákon č. 184/2006 Sb. o odnětí nebo omezení vlastnického práva k pozemku nebo stavbě (zákon o vyvlastnění)

Ostatní prameny

Výkladová stanoviska

- Výklad č. 13 k vodnímu zákonu, Ministerstvo zemědělství ČR, Výklad úseku vodního hospodářství, č. j.: 19406/2002-6020
- Výklad č. 62 k vodnímu zákonu, Ministerstvo zemědělství ČR, Výklad úseku vodního hospodářství, č. j.: 36407/2004-16300

Technické normy

- TNV 75 2415 [Odvětvová technická norma vodního hospodářství]

Internetové zdroje

- <http://www.mmr.cz/getdoc/873d1a09-3b9d-4a12-9924-e42eb641a0ad/III--Navrh-PUR-CR-2008> [*Politika územního rozvoje 2008*]
- <http://www.zvhs.cz/> [*Zemědělská vodohospodářská správa*]
- <http://www.dppcr.cz/> [*Povodňová charakteristika území ČR*]
- http://www.uur.cz/images/pap/KapitolaC/2009/C9_VodniHospodarstvi_20090428.pdf
- <http://www.dotace.nature.cz/voda-opatreni/poldry.html>
- http://www.poh.cz/VHP/pop/C/4_LISTY_OPATRENI/C4_02/1_PROGRAM_OPATRENI/OH100104.pdf [*List opatření: Hospodaření v ochranných pásmech vodních zdrojů, ID OP OH100104, Oblast povodí Ohře a dolního Labe*]
- *Vládní návrh občanského zákoníku schváleného Legislativní radou vlády v květnu 2011 dostupný na adrese:* http://obcanskyzakonik.justice.cz/tinymce-storage/files/2011/Navrh_zakona_s_obsahem_04052011_final.pdf

Cizojazyčné resumé

Zusammenfassung

Die Rechtliche Regelung von Grundstücken im Zusammenhang mit Wasser

Mit dem gültigen Wassergesetz Nummer 254/2001 GBl. werden die Beschränkungen der Eigentumsrechte, bzw. Nutzungsrechte an Grundbesitz eingeführt, um das Grund-, und Oberflächenwasser, als bedeutendes Element der Umwelt zu schützen. Es handelt sich vor allem um die Duldungspflicht der Grundstückseigentümer. Das im Wassergesetz behandelte Regelung trennt rechtlich das Wasser von dem Grundstück ab, obwohl Wasser und Grundstück natürlich verbunden sind. Das Oberflächen-, und Grundwasser sind nach dem Wassergesetz als „*res extra commercium*“ zu betrachten.

Die vorgelegte Diplomarbeit konzentriert sich in der Auslegung vor allem auf die Verpflichtungen der Grundeigentümer, die mit Wasser zusammenhängen. Am Anfang wird eine Darstellung über die Rechtsbeziehung des Wassers und des Grundstücks bearbeitet, danach behandelt man die Rechtsbeziehung der Einwilligung von Wasserverfügung und des Grundstücks. Als bedeutender Bestandteil der Arbeit wird nicht nur die Judikatur der mit dem Wasserrecht zusammenhängenden rechtlichen Regelung vorgelegt, und sondern auch die Anwendung der einzelnen Beispiele in der Auslegung.

Der Hauptteil der Arbeit besteht darin, die Problematik der Eigentumsrechte, bzw. Nutzungsrechte der Grundstückeigentümer im Zusammenhang mit den Wasserbauwerken und fließenden Gewässern zu behandeln. Die Ausübung der Berechtigung von Verwaltern der fließenden Gewässer ist in der Rechtsbeziehung mit den auf den Flussbetten liegende Grundstücken, sowie den an die Flussbetten grenzenden Grundstücken, und deshalb befasst sich damit ausführlich ein Teil der Arbeit. Das dritte Kapitel richtet die Aufmerksamkeit auf den Gebietswasserschutz in der Rechtsbeziehung mit den Grundstücken (Wasserquellenschutz zonen, Schutzgebiete der natürlichen Wasserakumulationen und verletzbare Gebiete). Zuletzt wird das Thema der Beschränkungen der Eigentumsrechte an Grundbesitz in den Überschwemmungsgebieten und in den Aktivzonen bearbeitet, in denen die wasserrechtliche Regelung meiner Meinung nach erheblich die Nutzungsrechte beschränkt.

Obwohl die Wasserbauwerke aus der öffentlichrechtlichen (wasserrechtlichen) Sicht als Bauwerke anzusehen sind, nimmt die Justizpraxis zu der Rechtslage der Wasserbauwerke aus der privatrechtlichen Sicht eine unterschiedliche Stellung ein. Nach der Justizpraxis ist es notwendig, die Rechtsnatur der Sache zu berücksichtigen. Einerseits kann man einige Wasserbauwerke in einzelnen Fällen als Zubehör des Grundstückes betrachten, andererseits als Bestandteil des Grundstückes. Diese Diplomarbeit bearbeitet die Problematik der Brunnen und der Teiche, die von der Lehre und Rechtsprechung nicht einheitlich erfasst wird.

Die Novelle des Wassergesetzes Nummer 150/2010 GBl. führte in das wasserrechtliche Entscheidungsverfahren eine effektive Form ein, nämlich die allgemeine Verwaltungsmassnahme. Die Grundstückseigentümer sind berechtigt, die Einwände gegen die vorgeschlagene allgemeine Verwaltungsmassnahme im Falle der Festlegung von Wasserquellenschutzgebieten und Wasserbauwerkenschutzgebieten einzulegen. Dagegen sind diese Grundstückseigentümer bei einem Entscheidungsverfahren über Überschwemmungsgebiete und Aktivzonen nur befugt, sich dazu zu äussern.

Die in dem Wassergesetz verankerten Eigentumsrechtsbeschränkungen haben das Ziel, zum Schutz vom Oberflächenwasser und Grundwasser beizutragen. Das gültige Wassergesetz ist eine moderne und komplexe rechtliche Regelung.

Právní režim pozemků spojených s vodami

Legal regime of land-related waters

Klíčová slova: pozemek – vlastník pozemku – vodní dílo

Key words: land - proprietor of land - water structure

Abstrakt v češtině

Tato diplomová práce se věnuje právnímu režimu pozemků spojených s vodami. Na začátku této práce je zpracován právní vztah k vodám a pozemkům. Těžiště diplomové práce tvoří problematika pozemků spojených s vodními toky, otázka správců vodních toků ve vztahu k těmto pozemkům, a právní režim pozemků spojených s vodními díly s přihlédnutím k současné problematice rybníků a studní. Dále se práce věnuje plošné ochraně vod ve vztahu k pozemkům, zvláště pak ochranným pásmům vodních zdrojů a zranitelným oblastem. Diplomovou práci uzavírá problematika pozemků v rámci ochrany před povodněmi, zejména však omezení vlastníků nemovitostí v záplavovém území.

Abstrakt in English

This thesis deals with the legal regime of land-related waters. The initial part of the thesis explores relations pertaining to water and land. The main part of the thesis concentrates on legal aspects of land-related waters, powers of watercourse managers in respect of such land and the legal regime of land connected with water structures, with an emphasis placed on the current legislative aspects of ponds and wells. Furthermore, the thesis deals with the general water protection in respect of land, in particular with water-resource protection zones and vulnerable areas. The last part of the thesis is dedicated to land-related issues of anti-flood protection, especially to limitations applicable to owners of property in flood zones.